

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА
ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

ДОБРОВІЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
В УКРАЇНІ

Серія «Наукові доповіді»

Випуск 21

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО
БУДІВНИЦТВА ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Серія «Наукові доповіді»

Випуск 21

**ДОБРОВІЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
В УКРАЇНІ**

Харків
2017

УДК 351.752.22(1)(477)
ББК 67.9.(4УКР)300.4
Д56

*Серія заснована у 2012р.
Видання рекомендовано до друку вченою радою
Науково-дослідного інституту державного будівництва
та місцевого самоврядування НАПрН України
(протокол № 10 від 16.10.2017р.)*

Рецензенти:

Серьогін В. О. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного і муніципального права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

Марчук М. І. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувачий кафедрою конституційного і міжнародного права Харківського національного університету внутрішніх справ

Редакційна колегія:

Ю. П. Битяк, д-р юрид. наук, проф.; *І. І. Бодрова*, канд. юрид. наук, доц. (заст. голов. ред.); *П. М. Любченко*, д-р юрид. наук, проф.; *О. В. Петришин*, д-р юрид. наук, проф.; *С. Г. Серьогіна*, д-р юрид. наук, проф. (голов. ред.); *І. В. Яковюк*, д-р юрид. наук, проф.

Авторський колектив:

Д56 *проф. С. Г. Серьогіна* – вступ, § 1.1; *проф. П. М. Любченко* – § 1.4 (у співавторстві), § 2.1 (у співавторстві), § 2.2; *доц. І. І. Бодрова* – § 1.4 (у співавторстві), § 2.1 (у співавторстві); *доц. С. В. Болдирев* – § 1.3, 2.3; *доц. О. Ю. Лялюк* – § 1.2, 1.7, 2.4; *доц. Л. М. Баранова* – § 1.5; *доц. О. П. Печений* – § 1.6.

Добровільне об'єднання територіальних громад в Україні / Серьогіна С. Г., Бодрова І. І., Любченко П. М., Болдирев С. В., Лялюк О. Ю., Баранова Л. М., Печений О. П. – Х. : НДІ державн. буд-ва та місц. самовряд. Серія «Наукові доповіді». – 2017. – Вип. 21. – 216 с.

ISBN 978-966-

У науковій доповіді розглянуто теоретичні і практичні питання добровільного об'єднання територіальних громад в Україні. Аналізуються засади та умови добровільного об'єднання територіальних громад, основні етапи об'єднання, а також особливості порядку підготовки і проведення перших виборів в об'єднаних територіальних громадах. Акцентується увага на питаннях правосуб'єктності об'єднаних громад, державної підтримки і матеріально-фінансового стимулювання добровільного об'єднання. Виділено напрями вдосконалення законодавства про добровільне об'єднання територіальних громад в Україні та сформульовані пропозиції щодо розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад. У додатках наведено зразки рішень органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади з окремих питань добровільного об'єднання територіальних громад
Для широкого кола читачів.

**УДК 351.752.22(1)(477)
ББК 67.9.(4УКР)300.4**

© Серьогіна С. Г., Бодрова І. І., Любченко П. М. та ін., 2017
© НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, 2017

ISBN 978-966-

THE NATIONAL ACADEMY OF LEGAL SCIENCES OF UKRAINE
SCIENTIFIC AND RESEARCH INSTITUTE OF STATE-BUILDING
AND LOCAL SELFGOVERNANCE

Scientific reports series
Vol. 21

VOLUNTARY ASSOCIATION
OF TERRITORIAL COMMUNITIES
IN UKRAINE

Kharkiv
2017

Добровольное объединение территориальных громад в Украине / Серегина С. Г., Бодрова И. И., Любченко П. Н., Болдырев С. В., Лялюк А. Ю., Баранова Л. Н., Печеный О. П.

В докладе исследуются теоретические и практические аспекты добровольного объединения территориальных громад в Украине. Анализируются понятие территориальных громад, основы и условия их добровольного объединения, методика формирования спроможных территориальных громад. Детально раскрывается содержание основных этапов порядка объединения – инициирования, общественного обсуждения, рассмотрения и принятия решения о добровольном объединении, а также порядка подготовки и проведения первых выборов в объединенных территориальных громадах. Акцентируется внимание на вопросах правосубъектности, порядка реорганизации органов местного самоуправления как юридических лиц, формирования и состава объектов коммунальной собственности объединенных громад, государственной поддержки и материально-финансового стимулирования добровольного объединения. Детально исследуется правоприменительная практика судебных органов в сфере формирования объединенных территориальных громад и их органов. Выделены направления усовершенствования законодательства о добровольном объединении территориальных громад в Украине. Проведенное обобщение и анализ компетенции органов исполнительной власти и органов местного самоуправления в различных предметных сферах их ведения позволили сформулировать предложения по разграничению полномочий между органами исполнительной власти и органами местного самоуправления объединенных территориальных громад. В приложениях приведены образцы решений органов местного самоуправления и местных органов исполнительной власти по отдельным вопросам добровольного объединения.

Voluntary association of territorial communities in Ukraine / Seryogina S. G., Bodrova I. I., Liubchenko P. M., Boldyriev S. V., Lialyuk O. Y., Baranova L. N., Pecheniy O. P.

The report explores the theoretical and practical aspects of the voluntary association of territorial communities in Ukraine. The notion of territorial communities, the foundations and conditions for their voluntary association, the methodology of the formation of competent territorial communities are analyzed.

The substance of the order of the unification main stages – initialization, public discussion, consideration and decision-making on voluntary association, as well as the procedure of the preparation and holding of the first elections in the united territorial communities, are disclosed in detail. Attention is focused on issues of the legal personality, the procedure of the reorganization of local self-government bodies as legal entities, the formation and composition of communal property objects of the united communities, state support, material and financial incentives for voluntary association. The law-enforcement practice of the judiciary in the sphere of formation of the united territorial communities and their bodies is researched in detail. The tendencies of improvement of the legislation on the voluntary association of territorial communities in Ukraine are singled out. The generalization and analysis of the competence of the executive bodies and local self-government bodies in various substantive areas allowed formulating the proposals on the division of powers between executive bodies and local self-government bodies of united territorial communities. The appendices give examples of decisions of local self-government bodies and local executive authorities on specific issues of voluntary association.

ЗМІСТ

Вступ	7
-------------	---

ГЛАВА 1.

Порядок добровільного об'єднання територіальних громад в Україні

1.1. Перспективний план та методика формування спроможних територіальних громад в Україні	9
1.2. Правове регулювання ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад в Україні	24
1.3. Громадське обговорення, розгляд та прийняття рішення про добровільне об'єднання територіальних громад в Україні	29
1.4. Підготовка та проведення перших виборів в об'єднаних територіальних громадах	39
1.5. Правосуб'єктність об'єднаної територіальної громади в Україні.....	60
1.6. Матеріально-фінансова основа функціонування об'єднаних територіальних громад в Україні	72
1.7. Державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад в Україні	79

ГЛАВА 2.

Пропозиції щодо удосконалення законодавства України з реформування місцевого самоврядування в частині добровільного об'єднання територіальних громад

2.1. Напрямки удосконалення законодавства в частині добровільного об'єднання територіальних громад в Україні.....	83
2.2. Пропозиції щодо розмежування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади в аспекті здійснення децентралізації публічної влади в Україні.....	90
2.3. Пропозиції щодо механізму державного контролю за нормотворчою діяльністю органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад в Україні.....	107
2.4. Удосконалення механізму державного стимулювання добровільного об'єднання територіальних громад в Україні.....	114

Список використаних джерел	117
----------------------------------	-----

Додатки	122
---------------	-----

===== ВСТУП

Україна йде складним шляхом державно-правової модернізації та системних реформ. Багатовекторність його підкорена єдиній логіці та меті – побудові людиноцентристської правової державності. Здатність повно, раціонально та оперативно розв’язувати наявні проблеми соціально-економічного розвитку, вирішувати завдання суспільного прогресу, стимулювати усталений розвиток територій, забезпечувати реалізацію прав, свобод і законних інтересів громадян стає умовою дієздатності та ефективності функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Тому актуальним завданням сьогодення залишається політико-правова консолідація державотворчих зусиль на формуванні ефективної організації влади на місцевому рівні на засадах субсидіарності та децентралізації.

Держава за останні роки зробила рішучі та серйозні кроки у цьому напрямі – були визначені концептуальні засади реформи місцевого самоврядування, окреслені її цілі, завдання, напрями і пріоритети, реалізована реформа бюджетно-фінансової децентралізації, розпочатий процес модернізації галузевого управління. Вперше країна впритул підійшла до оновлення конституційно-правових засад територіальної організації влади та системи місцевого самоврядування. На жаль, реалізація конституційної реформи, на яку так довго очікує українське суспільство, в силу низки чинників в котре гальмується. Безумовно, конституційно-правовий напрям хоча й найважливіший у реалізації стратегії децентралізації влади, але не єдиний. На сьогоднішній день реформа децентралізації має значний потенціал, що реалізується без змін Основного Закону – шляхом законодавчого забезпечення перетворень.

Одним із таких напрямів модернізації територіальної організації влади та місцевого самоврядування стало запровадження правових механізмів добровільного об’єднання територіальних громад. Прийнятий Верховною Радою України Закон України «Про добровільне об’єднання територіальних громад» визначив засади, умови та порядок добровільного об’єднання територіальних громад, врегулював відносини щодо зміни системно-структурної

організації місцевого самоврядування, порядку ліквідації чинних та формування нових муніципальних органів об'єднаних громад, вирішення питань матеріально-фінансової основи, бюджетування, державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад.

Разом з цим муніципально-правова практика виявила істотні потреби науково-методичного забезпечення реалізації законодавчого порядку формування та функціонування добровільних об'єднань територіальних громад, а також опрацювання напрямів удосконалення правового регулювання таких об'єднань. Окремим завданням сучасної правової політики у сфері добровільного об'єднання територіальних громад стає забезпечення чіткого розмежування повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад. Адже функціонування таких громад на засадах їх спроможності вимагає визначення широкої сфери відання муніципальної влади, здатної забезпечити справжні самодіяльність, самоврядування та самоконтроль громад. Кожна держава визнає за територіальними громадами та створюваними ними органами муніципальної влади певний обсяг компетенції з урахуванням своїх політико-правових, соціально-економічних, національно-культурних традицій та реалій. Але при цьому методологічною основою формування компетенції муніципальних структур виступає принцип субсидіарності. Саме на його засадах опрацьовуються пропозиції з розширення повноважень органів місцевого самоврядування об'єднаних громад та оптимізації надання адміністративних послуг.

Дана доповідь присвячена теоретичним і практичним питанням добровільного об'єднання територіальних громад в Україні, містить напрацьовані авторським колективом пропозиції щодо напрямів удосконалення законодавства у цій сфері, а також пропозиції щодо розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад.

ГЛАВА І

ПОРЯДОК ДОБРОВІЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

1.1. Перспективний план та методика формування спроможних територіальних громад в Україні

Частина перша статті 3 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» визначає суб'єктний склад правовідносин з приводу добровільного об'єднання територіальних громад, а також містить кваліфікаційні вимоги до відповідних суб'єктів.

Суб'єкт добровільного об'єднання – це конкретний учасник відповідних правовідносин, що володіє правосуб'єктністю і в межах названих правовідносин реалізує свої суб'єктивні права та юридичні обов'язки.

Відповідно до положень частини першої статті 140 чинної Конституції України, **місцеве самоврядування** є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. При цьому село, селище і місто, за змістом частини першої статті 133 Конституції України, є складовими системи адміністративно-територіального устрою, тобто адміністративно-територіальними одиницями нашої держави. Відповідно, чинний Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» у ст. 1 закріплює, що **територіальна громада** – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр;

Виходячи з положень чинного конституційного законодавства України, територіальні громади являють собою різновид колективних суб'єктів конституційного права – сукупність жителів, об'єднаних постійним проживанням в межах певного населеного пункту (села, селища, міста), що є само-

стійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Використання у легальному (законодавчому) визначенні територіальної громади терміна «жителі», а не «громадяни», дає підстави деяким науковцям стверджувати, що до складу територіальних громад входять не тільки громадяни України як особи, пов'язані постійним правовим зв'язком з Україною, але й іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають у межах відповідного населеного пункту. Але брати участь у конституційних формах безпосередньої демократії на місцевому рівні (місцевих виборах, місцевих референдумах тощо) можуть тільки громадяни України. Тому використання терміна «жителі» у чинному конституційному законодавстві слід тлумачити як акцентування уваги законодавцем на головній ознаці територіальної громади – прив'язаності місцевого співтовариства до території природного проживання людей, чим детерміновано первинність самовизначення з наступним оформленням юридичного статусу.

Стаття 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» проголошує територіальну громаду села, селища, міста «первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень», то ж не дарма в ст. 5 названого Закону саме територіальна громада відкриває перелік суб'єктів, що складають систему місцевого самоврядування в Україні.

«Первинність» (першість) територіальної громади має такі аспекти: а) історичний (територіальна громада як форма самоорганізації людей для реалізації спільних інтересів виникла раніше, ніж інші суб'єкти – спеціальні органи та особи, покликані на постійній та професійній основі вирішувати питання місцевого значення); б) правовий (територіальна громада є первинним суб'єктом права на здійснення місцевого самоврядування); владний (територіальна громада є первинним суб'єктом муніципальної влади); в) системоутворюючий (територіальна громада є первинним, системоутворюючим елементом системи місцевого самоврядування); г) матеріально-фінансовий (територіальній громаді належить право комунальної власності). Окремо слід відзначити, що у структурно-функціональному плані «первинність» територіальної громади означає, що функції та компетенції всіх інших суб'єктів місцевого самоврядування є похідними від функцій та компетенції територіальної громади, всі вони повинні діяти від імені та на користь територіальної громади.

Конструюючи теоретичну модель територіальної громади, слід мати на увазі, що це – складна «кумулятивна» форма суспільної організації, сукупність

людей (місцевих жителів), асоційованих на публічних засадах у межах певної території та об'єднана різноплановими ознаками системного характеру (зокрема, демографічний і територіальний (земляцький) зв'язок, правовий і політичний зв'язок, майновий (економічний) і професійний зв'язок, мовний і релігійний (соціально-культурний) зв'язок тощо). Це об'єднання, яке не виключає право людини на індивідуальність, окреме житло та дозвілля, консолідує зусилля багатьох для досягнення бажаного всіма результату. Іншими словами, відбувається реалізація приватних цілей у публічно-правовій формі.

Наведене вище дає підстави визначити територіальну громаду як первинний суб'єкт місцевого самоврядування, що складається з фізичних осіб – жителів (громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, біженців, вимушених переселенців), що постійно мешкають, працюють на території села (або добровільного об'єднання в спільну громаду кількох сіл), селища або міста, безпосередньо або через сформовані ними муніципальні структури вирішують питання місцевого значення, мають спільну комунальну власність, володіють на даній території нерухомим майном, сплачують комунальні податки та пов'язані індивідуально-територіальними зв'язками системного характеру.

Територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування **реалізує ряд функцій**, які являють собою основні напрями та види діяльності територіальної громади по вирішенню питань місцевого значення. Функції територіальних громад доцільно класифікувати: за об'єктами (політичні, економічні, соціальні, культурні та екологічні функції); за суб'єктами (функції територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах); технологічні функції (фінансово-бюджетні, матеріально-технічні, нормотворчі, інформаційні, системоутворюючі). Оскільки територіальна громада є суб'єктом управління, серед технологічних функцій доцільно виділити загальні функції управління: планування, організація, мотивація, координація та контроль. Наведена класифікація, яка включає об'єктні, технологічні та суб'єктні функції територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування, дозволяє, по-перше, розкрити діяльність територіальної громади, її спрямованість на конкретний об'єкт. По-друге, з'ясовується сама технологія реалізації функцій територіальної громади. По-третє, знаходить свій прояв специфіка діяльності конкретних суб'єктів – територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах.

Територіальна громада проявляє свою активність у різних формах, основними з яких є **форми її безпосереднього (прямого) волевиявлення**: міс-

цеві вибори, місцеві референдуми, загальні збори громадян за місцем проживання, місцеві ініціативи, громадські слухання, відкликання депутатів та виборних посадових осіб місцевого самоврядування, індивідуальні та колективні письмові звернення, опитування з питань місцевого самоврядування, громадські експертизи, громадські роботи, участь жителів у роботі органів місцевого самоврядування, громадські обговорення проектів актів органів місцевого самоврядування, мітинги, демонстрації, походи, пікети тощо. Загалом форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення можна представити як: 1) вираження жителями власних інтересів, потреб, запитів (з ініціативи населення – мітинги, ходи, пікети, індивідуальні та колективні звернення; з ініціативи органів та посадових осіб місцевого самоврядування – вивчення громадської думки шляхом опитування, спостереження, аналізу документів); 2) консультації членів територіальної громади з органами та посадовими особами місцевого самоврядування щодо вирішення місцевих проблем (проведення «круглих столів», громадських слухань, конференцій, форумів, семінарів тощо); 3) участь мешканців у діяльності органів місцевого самоврядування (служба в органах місцевого самоврядування, громадська експертиза, обговорення проектів місцевих планів і програм, їх реалізація, місцеві ініціативи); 4) безпосередня участь громадян у вирішенні місцевих проблем (місцевий референдум, органи самоорганізації населення).

Забезпечення ефективної реалізації функцій територіальної громади вимагає нормативного встановлення її компетенції. До **виключної компетенції територіальної громади** належать питання: а) формування місцевої ради, обрання місцевого голови й ухвалення рішення про дострокове припинення їх повноважень; б) заслуховування звітів депутатів та місцевого голови; в) здійснення контролю за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування у встановлених законодавством і статутом формах; г) об'єднання з іншими територіальними громадами і вихід із таких об'єднань. Виходячи за наведеного вище, одним з виключних (прерогативних) повноважень територіальної громади є прийняття рішення про об'єднання з іншими територіальними громадами.

Принагідно слід відзначити, що частина перша ст. 140 Конституції України у визначенні місцевого самоврядування згадує тільки про добровільне об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл. Натомість стаття 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» значно розширює перелік суб'єктів такого об'єднання, передбачаючи в частині другій, що

територіальні громади в порядку, встановленому законом, можуть об'єднуватися в одну сільську, селищну, міську територіальну громаду, утворювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати відповідно сільського, селищного, міського голову. Більше того, в частині третій статті 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначається, що територіальні громади села, селища, міста, котрі добровільно об'єдналися в одну територіальну громаду, можуть вийти із складу об'єднаної територіальної громади в порядку, визначеному законом. То ж можна стверджувати, що чинний Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» **надає право на об'єднання територіальним громадам будь-яких населених пунктів, що є адміністративно-територіальними одиницями.**

На цих самих позиціях стоїть і Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». При цьому фактично єдиною умовою до суб'єктного складу такого об'єднання є вимога, щоб територіальні громади були суміжними. Визначення суміжних територіальних громад у чинному законодавстві України відсутнє. З доктринальної точки зору, **суміжними** слід розуміти територіальні громади, які мають спільну межу, тобто є територіальними громадами тих сіл, селищ, міст, котрі мають спільний адміністративний кордон. Виключається таке об'єднання, в результаті яких в середині об'єднаної територіальної громади з'являються певні територіальні громади – анклав, тобто з усіх боків оточені територією об'єднаної територіальної громади..

Вимога «суміжності» впливає з того, що **територія об'єднаної територіальної громади має бути нерозривною** (про що йтиметься нижче), а її межі повинні відповідати межам сусідніх територіальних громад, задіяних у процесі об'єднання, а це, у свою чергу, потребує нерозривності території новоствореної територіальної громади. У підсумку це забезпечує повсюдність місцевого самоврядування, або, як зазначав Центр експертизи реформ місцевого самоврядування Ради Європи у своєму висновку на проект Закону України «Про об'єднання територіальних громад» – принцип «повного покриття»¹.

Слід відзначити, що межі районів не є перепорою для добровільного об'єднання територіальних громад. Але це не стосується меж областей – вони непорушні. Із законодавства вилучено норму щодо обов'язкової зміни меж районів у випадку об'єднання територіальних громад, які належать до різних

¹ Висновок до проекту Закону «Про об'єднання територіальних громад» від 13 березня 2012 р. URL: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2012/10/>

районів. Отже, такі **громади не повинні чекати від Верховної Ради України змін меж районів**, щоб мати змогу провести перші вибори. Закон від 26.11.2015 р. № 835-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» виключив із Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» частину дев'яту статті 7, у якій йшлося, що у випадку, коли до складу об'єднаної територіальної громади передбачається входження територіальної громади, розташованої на території суміжного району, обласна рада має звернутися з поданням до Верховної Ради України щодо зміни меж відповідних районів. Тепер цієї статті немає, однак за Верховною Радою України залишається право змінювати межі районів, і це необхідно робити, але вже після проведення перших виборів в об'єднаній громаді. Таке законодавче коригування відкрило нові можливості для добровільного об'єднання громад з урахуванням економічної доцільності та стану інфраструктури суміжних територіальних громад.

14 березня 2017 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів» № 1923-VIII. Цим законом запроваджено механізм для створення об'єднаної територіальної громади, до складу якої увійшли територіальні громади сусідніх адміністративних районів та можливість створення об'єднаної територіальної громади, центром якої є місто обласного значення, визначено порядок призначення перших місцевих виборів у таких об'єднаних територіальних громадах.

Згідно з частиною дев'ятою статті 7 чинного Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад», якщо до складу об'єднаної територіальної громади увійшла територіальна громада (територіальні громади), розташована на території суміжного району, розширенню підлягають межі району, на території якого розташований адміністративний центр утвореної об'єднаної територіальної громади. У такому разі проект землеустрою щодо встановлення (зміни) меж району розробляється відповідно до постанови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, розпорядження голови обласної державної адміністрації. Натомість частина десята цієї ж статті передбачає, що утворення об'єднаної територіальної громади, до складу якої увійшли територіальна громада міста республіканського Автономної Респу-

бліки Крим або обласного значення і територіальна громада (територіальні громади) села, селища, іншого міста суміжного району, зміни меж районів не потребує.

Варто відзначити, що добровільне об'єднання територіальних громад не є їх злиттям чи приєднанням. Чинне національне законодавство, у т.ч. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», не містить вказівки на те, що територіальні громади, які добровільно об'єднуються, після об'єднання припиняють своє існування як суб'єкти місцевого самоврядування. Більше того, в ч.3 ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» вказано на те, що «територіальні громади села, селища, міста, що добровільно об'єдналися в одну територіальну громаду, можуть вийти із складу об'єднаної територіальної громади в порядку, визначеному законом», а виходити зі складу певних утворень можуть тільки існуючі суб'єкти. То ж можна стверджувати, що **після створення об'єднаної територіальної громади залишаються існувати й ті територіальні громади, які об'єдналися.** Тобто, об'єднана територіальна громада має свій склад, її частинами є ті «первинні» територіальні громади сіл, селищ, міст, які її утворили. Інша річ, що територіальні громади, що добровільно об'єдналися, не можуть більше формувати власні представницькі органи місцевого самоврядування, а вибори й референдуми можуть проводитись тільки в межах об'єднаної територіальної громади.

Частина друга статті 3 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» містить **легальну (законодавчу) класифікацію** таких громад. Основним критерієм віднесення об'єднаної територіальної громади до тієї чи іншої групи є належність її адміністративного центру до розряду тих чи інших населених пунктів як адміністративно-територіальних одиниць. Відповідно, об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, – селищною, а центром якої визначено село, – сільською. При цьому не має значення, який статус (сіл, селищ чи міст) мали населені пункти, чиї територіальні громади прийняли рішення про об'єднання. Так само в Законі не вимагається, щоб населені пункти, чиї територіальні громади об'єднуються, мали однаковий статус.

Згідно з пунктом 13 частини першої статті 92 Конституції України територіальний устрій України має визначатися виключно законами України, втім відповідний закон досі не прийнято. За відсутності законодавчого регулювання питань територіального устрою, віднесення тих чи інших насе-

лених категорій до розряду міст, селищ і сіл, здійснюється згідно з Положенням про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР, затвердженим Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 12 березня 1981 року № 1654-X (із змінами, внесеними згідно із Законом України від 24.05.2012 № 4865-VI).

Згідно з названим Положенням, міста в Україні поділяються на міста республіканського, обласного і районного підпорядкування. До категорії міст республіканського підпорядкування може бути віднесено міста, які є найбільшими економічними, культурними і адміністративними центрами, з кількістю населення, як правило, понад 1 мільйон чоловік, якщо для дальшого економічного і соціального розвитку цих міст доцільно встановити безпосереднє керівництво ними з боку республіканських органів. Натомість до категорії міст обласного підпорядкування може бути віднесено міста, які є економічними і культурними центрами, мають розвинуту промисловість, комунальне господарство, значний державний житловий фонд, з кількістю населення понад 50 тисяч чоловік, якщо для дальшого економічного і соціального розвитку цих міст доцільно встановити безпосереднє керівництво ними з боку обласних організацій. В окремих випадках до категорії міст обласного підпорядкування може бути віднесено міста з кількістю населення менш як 50 тисяч чоловік, якщо вони мають важливе промислове, соціально-культурне та історичне значення, близьку перспективу дальшого економічного і соціального розвитку, зростання кількості населення. Нарешті, до категорії міст районного підпорядкування може бути віднесено селища, які мають промислові підприємства, комунальне господарство, державний житловий фонд, мережу соціально-культурних закладів і підприємств побуту, з кількістю населення понад 10 тисяч чоловік, з яких не менш як дві третини становлять робітники, службовці та члени їх сімей.

До категорії селищ міського типу може бути віднесено населені пункти, розташовані при промислових підприємствах, будовах, залізничних вузлах, гідротехнічних спорудах, підприємствах по виробництву і переробці сільськогосподарської продукції, а також населені пункти, на території яких розташовані вищі та середні спеціальні навчальні заклади, науково-дослідні установи, санаторії та інші стаціонарні лікувальні та оздоровчі заклади, які мають державний житловий фонд, з кількістю населення понад 2 тисячі чоловік, з яких не менш як дві третини становлять робітники, службовці та члени їх сімей. В окремих випадках до категорії селищ міського типу може бути віднесено населені пункти з кількістю населення менш як 2 тисячі

чоловік, але не більш як 500 чоловік, якщо вони мають близьку перспективу економічного і соціального розвитку, зростання кількості населення. Ті ж населені пункти, котрі не є містами чи селищами міського типу, належать до категорії сіл.

За офіційними даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2016 року в Україні налічувалося 460 міст (із них 187 міст спеціального статусу, республіканського та обласного значення), 885 селищ міського типу, а також 28 385 сіл¹. Водночас станом на 14 жовтня 2017 року в Україні налічувалося 672 об'єднаних територіальних громад (90 міських, 200 селищних, 382 сільських), з них у 665 вже відбулися або призначені перші вибори.

Усі об'єднані територіальні громади мають однаковий за обсягом правовий статус незалежно від їх виду.

Згідно зі статтею 4 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» таке об'єднання здійснюється з дотриманням **п'яти обов'язкових умов**:

1. У складі об'єднаної територіальної громади **не може існувати іншої територіальної громади**, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування. Оскільки виконавчі органи місцевого самоврядування та формуються представницькими органами, а органи самоорганізації населення – з дозволу останніх, виконання даної умови є запорукою єдності й цілісності усєї системи органів місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади.

2. Територія об'єднаної територіальної громади **має бути нерозривною**, межі об'єднаної територіальної громади визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися. У перспективі це дає змогу об'єднаній територіальній громаді зростати в розмірах за рахунок приєднання інших суміжних територіальних громад; у вітчизняній практиці муніципального будівництва це отримало назву принципу «олійної плями».

3. Об'єднана територіальна громада має бути розташована **в межах території Автономної Республіки Крим, однієї області**. Процес добровільного об'єднання територіальних громад може мати виключно внутрішньо-регіональний характер, тобто він обмежений кордонами Автономної Республіки Крим і областей. Вихід добровільного об'єднання територіальних

¹ Кількість адміністративно-територіальних одиниць за регіонами України на 1 січня 2016 року. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ds/ator/ator2016_u.htm.

громад за межі одного регіону (Автономної Республіки Крим, області) де-факто означав би зміну територіального устрою України, що потребує згоди Верховної Ради України і законодавчого оформлення.

4. При прийнятті рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад **беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники**, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади. Ця умова безпосередньо впливає з принципу врахування історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій регіонів як однієї з засад територіального устрою України, передбачених статтею 132 Конституції України. Нехтування даною умовою може становити серйозну загрозу правам і свободам людини і громадянина, територіальній цілісності й національній безпеці, слугувати підґрунтям для сепаратистських тенденцій тощо.

5. **Якість та доступність публічних послуг**, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання. Добровільне об'єднання територіальних громад має слугувати цілям гарного врядування (англ. good governing), якомога повнішому забезпеченню прав, свобод і законних інтересів громадян, оперативному та якісному вирішенню питань місцевого значення. Відповідно, якість і доступність публічних послуг в результаті добровільного об'єднання територіальних громад мають підвищуватись, а не навпаки; в іншому разі такі реформи втрачають сенс.

Для визнання об'єднання територіальних громад правомірним (законним), воно має відповідати всім вищезазначеним вимогам без винятку.

Адміністративним центром об'єднаної територіальної громади визначається населений пункт (село, селище, місто), який має розвинуту інфраструктуру і, як правило, розташований найближче до географічного центру території об'єднаної територіальної громади. Такий підхід забезпечує відносну рівновіддаленість жителів периферійних населених пунктів від адміністративного центру, а відтак і рівні можливості для отримання якісних адміністративних послуг. Ступінь розвиненості інфраструктури населеного пункту, що визначається адміністративним центром об'єднаної територіальної громади, є оціночною категорією і визначається порівняно з іншими населеними пунктами, що претендують на такий статус.

Добровільне об'єднання територіальних громад не призводить до зміни статусу населених пунктів як сільської чи міської місцевості. Після добровільного об'єднання відповідні міста, селища і села зберігають свій статус. Зміна статусу населеного пункту можлива лише за рішенням Верховної Ради України.

Найменування об'єднаної територіальної громади, як правило, є похідним від найменування населеного пункту (села, селища, міста), визначеного її адміністративним центром. Такий підхід має диспозитивний характер і дає змогу відійти від назви адміністративного центру об'єднаної територіальної громади, якщо її використання є ускладненим чи неприйнятним з точки зору семантики української мови.

Провідним гравцем у процесі об'єднання територіальних громад, власне головним його ініціатором і мотиватором територіальних громад до об'єднання, залишається держава в особі виконавчої гілки влади. Формування територій громад Автономної Республіки Крим, областей здійснюється за **Перспективним планом**, що схвалюється відповідно Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласною радою за поданням Ради міністрів Автономної Республіки Крим, відповідної обласної державної адміністрації та затверджується Кабінетом Міністрів України. Цей Перспективний план розробляється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, відповідною обласною державною адміністрацією згідно з методикою формування спроможних територіальних громад і охоплює всю територію Автономної Республіки Крим, області. Зокрема, Перспективний план формування територій громад Харківської області затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. №991 (діє в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 березня 2017 року №159-р).

За своєю суттю Перспективний план – це бачення державою ефективного територіального устрою на базовому рівні в межах відповідної області. Перспективний план розробляється з метою формування територіальних громад (за відповідними типами – сільські, селищні, міські), органи місцевого самоврядування яких спроможні виконувати всі функції, покладені законом на них. Перспективний план охоплює всю територію області, розробляється і приймається для того, щоб у регіоні не залишалося неспроможних громад – таких, чиї органи місцевого самоврядування не мають власного ресурсного забезпечення, достатнього для виконання власних повноважень з вирішення питань місцевого значення.

Слід звернути увагу розробників Перспективних планів, що вже на етапі розробки необхідно вивчати думку територіальних громад, проводити попереднє громадське обговорення, прогнозувати та попереджувати можливі конфлікти. Зокрема, для цього доцільно оприлюднити проект Перспективного плану і лише після його доопрацювання з урахуванням зауважень і пропозицій територіальних громад, місцевих рад і державних адміністрацій

затверджувати. При цьому, таке обговорення, у першу чергу, має ініціювати сама громадськість.

Методика формування спроможних територіальних громад (далі – Методика) затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 2143. Ця Методика визначає механізм та умови формування спроможних територіальних громад, а також порядок розроблення і схвалення перспективного плану формування територій громад Автономної Республіки Крим, області.

Згідно, з Методикою, **спроможна територіальна громада** – це територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Формування спроможних територіальних громад здійснюється з урахуванням кількох **критеріїв**:

1) здатності органів місцевого самоврядування вирішувати суспільні питання, які належать до їх компетенції, для задоволення потреб населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць;

2) історичних, географічних, соціально-економічних, природних, екологічних, етнічних, культурних особливостей розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць;

3) розвитку інфраструктури відповідних адміністративно-територіальних одиниць;

4) фінансового забезпечення відповідних адміністративно-територіальних одиниць;

5) трудової міграції населення;

6) доступності послуг у відповідних сферах.

Формування спроможних територіальних громад здійснюється поступово, шляхом здійснення низки послідовних **організаційно-правових заходів**:

1) розроблення Радою міністрів Автономної Республіки Крим, облдержадміністрацією проекту перспективного плану;

2) схвалення проекту перспективного плану Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласною радою;

- 3) затвердження Кабінетом Міністрів України перспективних планів;
- 4) добровільного об'єднання територіальних громад;
- 5) добровільного приєднання до об'єднаної територіальної громади, визнаної спроможною відповідно до Закону, суміжної сільської, селищної територіальної громади, яка відповідно до перспективного плану формування територій громад Автономної Республіки Крим, області належить до цієї об'єднаної територіальної громади;

б) формування органів місцевого самоврядування спроможних територіальних громад.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, облдержадміністрація розробляє відповідно до Методики із залученням у разі потреби представників органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та громадськості відповідних адміністративно-територіальних одиниць: проект перспективного плану; паспорти спроможних територіальних громад за встановленою формою.

Формування спроможних територіальних громад здійснюється у такій **послідовності**:

1. Визначення потенційними адміністративними центрами міст обласного значення та населених пунктів, що мають статус районних центрів, та зон їх доступності. Зони доступності таких потенційних адміністративних центрів визначаються на відстані не більш як 20 кілометрів дорогами з твердим покриттям. Відстань може бути збільшена до 25 кілометрів у разі, коли чисельність населення спроможної територіальної громади в зоні віддаленості від потенційного адміністративного центру більш як 20 кілометрів становить не більш як 10 відсотків загальної чисельності населення такої громади. Така відстань може бути зменшена у разі відсутності доріг з твердим покриттям чи особливостей рельєфу, що унеможлиблює сполучення (ріки без мостів, гори). Зони доступності потенційних адміністративних центрів спроможних територіальних громад визначаються з урахуванням доступності послуг у відповідних сферах, зокрема часу прибуття для надання швидкої медичної допомоги у невідкладних випадках та пожежної допомоги, що не має перевищувати 30 хвилин.

2. Визначення потенційними адміністративними центрами населених пунктів (сіл, селищ, міст), які раніше мали статус районних центрів та розташовані на відстані більш як 20 кілометрів дорогами з твердим покриттям від міст обласного значення та населених пунктів, які мають статус районних центрів, та зон їх доступності. У разі розташування в зоні доступ-

ності потенційного адміністративного центру спроможної територіальної громади, визначеного відповідно до підпунктів 1 і 2 цього пункту, населеного пункту (села, селища, міста), який має відповідні кадрові ресурси, фінансове забезпечення та розвинуту інфраструктуру (зокрема, на території якого є загальноосвітній навчальний заклад I–III ступеня, проживає не менш як 250 дітей шкільного і 100 дітей дошкільного віку), такий населений пункт може бути визначений потенційним адміністративним центром спроможної територіальної громади.

3. Визначення потенційними адміністративними центрами інших населених пунктів (сіл, селищ, міст), територія яких не охоплюється зонами доступності потенційних адміністративних центрів, які розташовані на відстані не менш як 20 кілометрів дорогами з твердим покриттям від таких потенційних адміністративних центрів та частково забезпечені інфраструктурою. У разі наявності на території, яка не охоплюється зонами доступності потенційних адміністративних центрів, більш як одного населеного пункту, який може бути визначений потенційним адміністративним центром, перевага надається тому, що має найбільш розвинуту інфраструктуру.

Межі території спроможної територіальної громади визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що входять до її складу, з дотриманням таких вимог:

1) територія спроможної територіальної громади має включати території територіальних громад, що входять до її складу, та бути нерозривною;

2) спроможні територіальні громади розташовуються у межах території Автономної Республіки Крим, однієї області та у разі можливості одного району;

3) у разі входження до складу об'єднаної територіальної громади однієї або кількох територіальних громад, розташованих на території суміжного району, розширенню підлягають межі району, на території якого розташований адміністративний центр утвореної об'єднаної територіальної громади.

Територіальна громада, яка розташована на однаковій відстані від потенційних адміністративних центрів спроможних територіальних громад, може бути включена до складу тієї спроможної територіальної громади, потенційний адміністративний центр якої має найбільш розвинуту соціальну і транспортну інфраструктуру та розташований у межах одного району.

З метою забезпечення відкритості та прозорості роботи з розроблення проекту перспективного плану може **утворюватися робоча група**, до складу якої входять представники Ради міністрів Автономної Республіки Крим,

облдержадміністрації, відповідних органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та громадськості. З метою врахування інтересів територіальних громад під час розроблення проекту перспективного плану уповноважені Радою міністрів Автономної Республіки Крим, облдержадміністрацією посадові особи проводять консультації з уповноваженими представниками органів місцевого самоврядування та їх асоціацій, а також суб'єктами господарювання та їх громадськими об'єднаннями. За результатами консультацій оформляється протокол.

Консультації проводяться під час:

- 1) визначення переліку територіальних громад, що можуть увійти до складу спроможної територіальної громади;
- 2) визначення переліку територіальних громад, території яких не охоплюються зонами доступності потенційних адміністративних центрів;
- 3) визначення меж територій спроможних територіальних громад. Консультації проводяться насамперед з представниками територіальних громад, території яких охоплюються зонами доступності кількох потенційних адміністративних центрів.

За результатами консультацій та на підставі рішень органів місцевого самоврядування визначається потенційний адміністративний центр спроможної територіальної громади. Якщо в процесі розроблення проекту перспективного плану після проведення консультацій виникла необхідність внесення до нього змін, проводяться додаткові консультації.

Проект перспективного плану розробляється в електронному та паперовому вигляді та **включає**:

1) графічну частину (мапу Автономної Республіки Крим чи відповідної області), яка відображає межі спроможних територіальних громад, їх потенційні адміністративні центри та всі населені пункти, що увійшли до їх складу (графічна частина Перспективного плану формування територій громад Харківської області представлена у Додатку 1);

2) перелік спроможних територіальних громад, де в табличній формі зазначається:

- а) назва територіальної громади;
- б) код населеного пункту – адміністративного центру територіальної громади згідно з КОАТУУ (Державним класифікатором об'єктів адміністративно-територіального устрою України);
- в) назва населеного пункту адміністративного центру територіальної громади;

г) назви територіальних громад, що входять до складу спроможної територіальної громади;

д) назва району чи міста обласного значення, до якого входить адміністративний центр територіальної громади (Додаток 2).

Проект перспективного плану **схвалюється** Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною обласною радою та вноситься в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України разом з паспортами спроможних територіальних громад для його **затвердження**. У разі схвалення Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною обласною радою змін до перспективного плану, проект акта Кабінету Міністрів України про внесення таких змін до перспективного плану вноситься на розгляд Кабінету Міністрів України Радою міністрів Автономної Республіки Крим, облдержадміністрацією в установленому порядку.

1.2. Правове регулювання ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад в Україні

Ініціювання розгляду певного питання є початковою стадією (етапом) будь-якої організаційної процедури. Тому саме ініціювання має особливо важливе значення для здійснення передбаченої законодавством процедури. При цьому, як і на будь-якому етапі процедурної діяльності, на етапі ініціювання важливе значення має додержання всіх передбачених законодавством норм. Одразу необхідно звернути увагу, що Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (ч. 3 ст. 6) та на його підтвердження і судова практика, початковою стадією процесу об'єднання територіальних громад вважає створення спільної робочої групи з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад¹.

Порядку ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад присвячено статтю 5 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Процедура ініціювання є початковою процедурою, яка передує усім іншим етапам добровільного об'єднання територіальних громад. З етапу ініціювання розпочинається весь процес об'єднання. Тому

¹ Постанова Юрївського районного суду Дніпропетровської області від 04 квітня 2017 року, справа № 198/102/17; Постанова Локачинського районного суду Волинської області від 04 травня 2017 року, справа № 155/1640/16-а.

важливе значення з політичної точки зору має політико-правовий статус самого суб'єкта, який здійснює ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад. Від цього залежить, насамперед, практична можливість реалізації процедури об'єднання, компромісний характер вирішення цього питання.

Серед суб'єктів, які можуть ініціювати добровільне об'єднання територіальних громад законодавство називає:

- 1) сільського, селищного, міського голову;
- 2) не менше як третину депутатів від загального складу сільської, селищної, міської ради;
- 3) членів територіальної громади в порядку місцевої ініціативи;
- 4) органи самоорганізації населення відповідної території (за умови представлення ними інтересів не менше як третини членів відповідної територіальної громади).

Аналіз цієї системи суб'єктів ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад свідчить про те, що в кінцевому випадку підтримка ініціативи відповідного об'єднання та прийняття відповідних рішень зводиться до двох суб'єктів – відповідного голови або ради.

Об'єднання територіальних громад та формування єдиних органів управління на місцях для кількох територіальних громад актуалізує питання владних відносин в системі місцевого самоврядування. За умов об'єднання певні суб'єкти публічно-владних відносин позбуваються владних повноважень, перестають бути владними структурами. При цьому це відбувається на добровільних засадах. Така ситуація може підштовхувати відповідних суб'єктів (особливо в невеликих територіальних громадах) до протидії процесам об'єднання з метою залишення влади над відповідною територією у власних руках.

Незалежно від суб'єкта ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад, забезпечувальні функції щодо такого ініціювання Закон покладає на сільського, селищного, міського голову.

Тому результатом ініціювання процедури добровільного об'єднання територіальних громад сільським, селищним, міським головою є **видання ним розпорядження про ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад** (Додаток 3), а результатом ініціювання процедури добровільного об'єднання іншими суб'єктами – видання головою розпорядження про вивчення пропозицій щодо ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад та її громадське обговорення (на виконання ч. 3 ст. 5 Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад») (Додаток 4).

У разі ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад іншими суб'єктами, крім голови, депутати, жителі та органи самоорганізації населення звертаються до сільського, селищного, міського голови і останній видає розпорядження на підставі:

(а) письмового звернення до сільського, селищного, міського голови від депутатів, якщо таке об'єднання ініціюється третиною депутатів від загального складу місцевої ради;

(б) письмового звернення до сільського, селищного, міського голови з доданим відповідним протоколом проведеного зібрання членів територіальної громади або органів самоорганізації населення.

Пункт 3 ч. 1 ст. 5 Закону закріплює форму ініціювання жителями (членами територіальної громади) добровільного об'єднання – в порядку місцевої ініціативи. Чинний Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» у ст. 9 закріплює поняття місцевої ініціативи, за якого члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді (в порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. Таким чином, місцева ініціатива є формою взаємовідносин територіальної громади з радою – представницьким органом, а не з головою. Тому ініціювання питання в порядку місцевої ініціативи передбачає ініціювання його перед радою, як правило, у вигляді проекту рішення ради.

Дещо неоднозначним щодо порядку реалізації є випадок вивчення і громадського обговорення пропозиції про добровільне об'єднання територіальних громад, коли ініціатором її виступає сільський, селищний, міський голова. Законодавець не визначає тих випадків, у тому числі, залежно від суб'єктів, коли процедура вивчення пропозиції і її громадського обговорення не проводиться. Тому особисте ініціювання головою процесу об'єднання не позбавляє його необхідності забезпечити вивчення та обговорення власної пропозиції, вираженої у його розпорядженні. У такому випадку голова фактично має видавати декілька розпоряджень – одне – про ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад, а інше – про забезпечення вивчення пропозиції та її громадське обговорення. На практиці, зазвичай, вищевказані процедурні питання закріплюються в одному розпорядженні голови.

Етап ініціювання добровільного об'єднання включає **безпосереднє проведення громадського обговорення наданих пропозицій**. Імперативною вимогою Закону є проведення такого обговорення протягом 30 днів з дня надходження пропозиції. Забезпечення додержання такої вимоги вимагає

реєстрації документально оформленої пропозиції та взяття на контроль її належного розгляду відповідно до вимог Закону.

Закон не визначає форми, в якій можуть проводитись обговорення на етапі ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад, тому формами обговорення таких пропозицій можуть виступати:

- (а) громадські слухання,
- (б) засідання за круглим столом,
- (в) збори,
- (г) зустрічі з громадськістю тощо.

У той же час, слід звернути увагу, що Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» також передбачає проведення громадського обговорення підготовлених спільною робочою групою проєктів рішень і для такого обговорення в якості його форм називаються громадські слухання, збори громадян, інші форми консультацій з громадськістю. Таким чином, громадське обговорення проводиться декілька раз, на різних стадіях добровільного об'єднання. При цьому на одних етапах законодавчо визначаються форми обговорення (хоча і невичерпний їх перелік), а на інших – ні.

На практиці у прийнятих сільськими, селищними, міськими радами відповідно до ч. 4 ст. 5 Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» Положеннях про порядок проведення громадських обговорень, містяться такі форми, як конференції, форуми, Інтернет-конференції, електронної консультації, теле- або радіодебати тощо¹. Втім слід зазначити, що часто окремі місцеві ради ігнорують законодавчі вимоги щодо прийняття відповідних Положень про проведення громадського обговорення питань². У той же час, судові органи не вважають це перепорою для проведення відповідних форм обговорення цього питання³. При цьому суди посилаються на статті 8 та 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», вважаючи, що громадські слухання можуть проводитись в різних формах, зокрема, і у формі громадського обговорення. Застережень щодо кількості представників громади, які беруть участь в обговоренні пропозиції щодо добровільного об'єднання, та порядку його організації Закон не містить.

Крім того, у судових рішеннях наводяться посилання на пункти 11 та 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 року № 996 «Про за-

¹ Див. Рішення Вугледарської міської ради від 28.04.2017 № 7/15–34, Рішення Бабчинської сільської ради від 04.02.2016 р. тощо.

² Наприклад, Юрївська селищна рада Дніпропетровської області тощо.

³ Постанова Юрївського районного суду Дніпропетровської області від 04 квітня 2017 року, справа № 198/102/17

безпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», якою передбачено, що консультації з громадськістю можуть проводитись у формі публічного громадського обговорення, електронних консультацій з громадськістю (безпосередні форми) та вивчення громадської думки (опосередкована форма). Публічне громадське обговорення передбачає організацію і проведення публічних заходів: конференцій, форумів, громадських слухань, засідань за круглим столом, зборів, зустрічей (нарад) з громадськістю, інтернет-конференцій, відеоконференцій.

Найбільш ефективною формою обговорення, яка одержала правове закріплення в межах муніципальної нормотворчості, слід визнати громадські слухання з цього питання. Статути територіальних громад або відповідні положення про порядок проведення громадських слухань передбачають чіткий порядок і процедуру їх проведення. Щодо інших можливих форм обговорення цього питання, вони носять переважно організаційний характер, чітко не регламентовані, тому можуть виникати складнощі при констатації певних порушень під час їх проведення в судових органах, визначенні їх ефективності тощо.

Закон у ч. 3 ст.5 передбачає, що після завершення громадського обговорення пропозиція подається на **розгляд місцевої ради** і включається до проекту порядку денного наступної чергової її сесії. Рада приймає рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад та делегування представника (представників) до спільної робочої групи. Таке рішення приймається у загальному порядку відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та регламенту місцевої ради шляхом відкритого голосування простою більшістю голосів депутатів від загального складу ради.

Процедура ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад передбачає двох або багатосторонній взаємозв'язок між ініціаторами об'єднання та громадами, які пропонуються до об'єднання. Тому ініціювання тягне за собою, насамперед, обговорення цього питання в межах територіальної громади, представники якої виступили ініціаторами об'єднання і в подальшому обговорення щодо добровільного об'єднання в тих територіальних громадах, яким запропоновано об'єднуватися.

Згідно ст. 6 Закону сільський, селищний, міський голова після прийняття відповідною радою рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад **надсилає пропозицію про таке об'єднання сільському, селищному, міському голові суміжної територіальної громади** (Додаток 5).

1.3. Громадське обговорення, розгляд та прийняття рішення про добровільне об'єднання територіальних громад в Україні

Стаття 5 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» у ч. 3 закріплює, що сільський, селищний, міський голова забезпечує **вивчення пропозиції щодо ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад** та її громадське обговорення.

Вивчення пропозиції передбачає її опрацювання компетентними органами з метою визначення доцільності, своєчасності і можливості її прийняття, ефективності впливу на подальший соціально-економічний розвиток території та територіальної громади. Законодавство покладає обов'язок забезпечення такого вивчення на відповідного голову (Додаток 6).

У процесі вивчення пропозиції голова, як правило, здійснює ряд попередніх організаційних заходів, спрямованих на подальше об'єднання територіальних громад та функціонування органів місцевого самоврядування в об'єднаній територіальній громаді. Призначенням таких заходів є попереднє з'ясування потенційної можливості здійснення добровільного об'єднання, його відповідність законодавчим вимогам.

З цією метою голові доцільно скласти певний **план організаційних заходів**, які необхідно здійснити в процесі об'єднання територіальних громад, з урахуванням Методики формування спроможних територіальних громад, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. №214. До основних з них слід віднести:

– проведення консультацій з місцевою державною адміністрацією з приводу розташування адміністративного центра об'єднаної територіальної громади. З урахуванням вищевказаної Методики зона доступності таких потенційних адміністративних центрів визначається на відстані не більш як 20 кілометрів дорогами з твердим покриттям. Відстань може бути збільшена до 25 кілометрів у разі, коли чисельність населення спроможної територіальної громади в зоні віддаленості від потенційного адміністративного центру більш як 20 кілометрів становить не більш як 10 відсотків загальної чисельності населення такої громади. У зв'язку з цим необхідно провести інвентаризацію меж новоутвореної територіальної громади та виконати необхідні для цього землепорядні роботи. На практиці це вирішується від-

повідними суб'єктами господарювання, які мають необхідну ліцензію на провадження такого виду діяльності.

– забезпечення об'єднання територіальних громад у відповідності до перспективного плану. Згідно з положеннями Методики обов'язок по розробленню проекту перспективного плану формування територій громад та паспортів спроможних територіальних громад покладається на відповідну облдержадміністрацію. Остання може залучати до цього процесу представників органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та громадськості відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Від включення території територіальної громади, що планує об'єднатися до перспективного плану залежить фінансування процесу об'єднання з боку органів державної влади. Крім того, перспективний план є головним документом для формування спроможних громад, який розробляється та затверджується відповідно до статті 11 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» і має відповідати вимогам Методики формування спроможних територіальних громад, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 року №214.

Слід зазначити, що з питань формування перспективного плану та його методики існують рішення органів судової влади, які підтверджують, що такі плани не завжди відповідають принципам формування об'єднаних територіальних громад. Зокрема, існують ситуації, коли відповідно до Перспективного плану формування територій громад на рівні області, внаслідок об'єднання має бути створено територіальну громаду в межах цілого району, яка включатиме в себе 105 населених пунктів, у тому числі, одне місто обласного значення, одне селище та 103 села. Населення об'єднаної громади становитиме близько 85 тисяч чоловік. Крім того, наявний факт включення до об'єднаної територіальної громади 61 населеного пункту, які розташовані на відстані від 20 кілометрів і більше від пропонованого центру громади, що не сприятиме соціально-економічному розвитку громади і не зможе забезпечити якісне та доступне надання публічних послуг. Тобто, схвалений на практиці обласною радою Перспективний план формування територій громад області не відповідає принципам формування спроможних територіальних громад, передбачених Методикою.

Як наслідок, такі порушення оскаржують до органів судової влади. Сільським головою Лучанської сільської ради Лохвицького району Полтавської області подано позов до Полтавської обласної ради про визнання протиправним та скасування рішення Полтавської обласної ради від

18.06.2015 р. «Про схвалення перспективного плану формування територій громад Полтавської області». У позові зазначено, що оспорюваним рішенням передбачено утворення Гирявоісковецької об'єднаної громади шляхом об'єднання Гирявоісковецької та Білогорільської сільських рад Лохвицького району Полтавської області, однак таке об'єднання не відповідає приписам пп. 2 п. 1 ст. 4 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», оскільки між зазначеними сільськими радами відсутня спільна межа. Крім того, до прийняття відповідного рішення не проведено публічне громадське обговорення з територіальними громадами названих сільських рад. Суд погодився з доводами позивача про невідповідність Перспективного плану у спірній частині вимогам Закону. Однак ця обставина не була визнана судом у якості достатньої підстави для скасування спірного рішення з огляду на рекомендаційний, необов'язковий характер Перспективного плану¹.

– звернення до Центральної виборчої комісії з питань організації і проведення перших виборів до складу ради об'єднаної територіальної громади та голови об'єднаної територіальної громади, вирішення питання щодо дати виборів, порядку їх фінансування та проведення. Таке звернення на практиці здійснюється через відповідну місцеву державну адміністрацію²;

– вирішення питання щодо встановлення прямого фінансування органів об'єднання. Усунення посередників у вигляді районного бюджету при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів потягне за собою необхідність врахування таких відносин в державному бюджеті. При такому підході всі міжбюджетні трансферти Міністерство фінансів України розраховує для кожної окремої громади напряму;

– вирішення питання про статус рішень органів місцевого самоврядування, які припинять своє існування у зв'язку з утворенням нової об'єднаної територіальної громади;

– вирішення питання щодо інфраструктури і комунальної власності об'єднаної територіальної громади. Мова йде про правонаступництво між новоутвореною об'єднаною територіальною громадою та громадами, які припинять функціонування у зв'язку з формуванням нової. Тому на практиці після набуття чинності рішеннями рад про утворення об'єднаної терито-

¹ Постанова Полтавського окружного адміністративного суду від 05 листопада 2015 року, справа № 816/2655/15 // [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53404430>

² Див. Проект Рішення Тальнівської міської ради «Про добровільне об'єднання територіальних громад» // Електронний ресурс. – Режим доступу: misto.talern.gov.ua.

ріальної громади здійснюється призупинення відчуження, передачі в оренду (користування), заставу (іпотеку), лізинг, концесію, оперативне управління об'єктів комунальної власності громад, що об'єдналися.

Особливою стадією у процесі вивчення та розгляду пропозиції щодо утворення об'єднаної територіальної громади є **громадське обговорення**, яке має бути проведене протягом 30 днів з дня надходження відповідної пропозиції. На цьому етапі громадське обговорення може за формою відзнятися від громадських слухань. Тому положення статуту територіальної громади, або положення щодо проведення громадських слухань до цієї форми, без відповідного рішення місцевої ради, не застосовуються. У той же час, законодавець закріплює, що порядок їх проведення визначається сільською, селищною, міською радою. Тому саме відповідна рада має ухвалити такий порядок у формі рішення (Додаток 7).

Узагальнення норм окремих існуючих Порядків проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання територіальних громад¹ дає підстави зазначити, що основними завданнями такого документа виступають інформування громадськості про ініціативи та пропозиції щодо добровільного об'єднання територіальних громад; з'ясування думки громади з цього питання; мінімізація соціальних конфліктів, що можуть виникати у зв'язку з проведенням об'єднання.

Громадське обговорення пропозиції щодо утворення об'єднаної територіальної громади включає наступні заходи :

1) вирішення організаційно-технічних питань:

- дата, час та місце проведення громадського обговорення;
- визначення цільової групи та ефективного способу інформування потенційних учасників для участі у заході (у разі необхідності складаються списки учасників).

Забезпечення участі у громадських обговореннях цільових груп та всіх зацікавлених сторін можна досягти шляхом інформування їх у будь-який доступний спосіб. Як правило, завдання інформування потенційних зацікавлених сторін покладається на ініціатора громадських обговорень. Серед можливих способів такого інформування найбільш поширеними є оголошення у засобах масової інформації (у пресі, на телебаченні, радіо, в Інтернеті); розсилка письмових запрошень;

2) безпосереднє проведення обговорення.

Рішення про проведення громадського обговорення приймається його організатором з урахуванням вимог, установлених Законом України «Про

¹ Рішення Бабчинської сільської ради від 04.02.2016 р.

добровільне об'єднання територіальних громад», і повинно містити питання, що виноситься на громадське обговорення, строк його проведення та відповідальних осіб.

У ході проведення конференцій, форумів, громадських слухань, засідань за круглим столом, зборів, зустрічей з громадськістю у рамках громадського обговорення ведеться протокол, у якому фіксуються всі пропозиції (зауваження);

3) опрацювання організаторами громадського обговорення висловлених пропозицій (зауважень) щодо добровільного об'єднання територіальних громад та проведення аналізу поданих пропозицій (зауважень);

Пропозиції (зауваження) учасників громадського обговорення подаються у письмовій чи усній формі, надсилаються електронною поштою із зазначенням прізвища, імені, по батькові та адреси особи, яка їх подає.

Пропозиції (зауваження) реєструються організатором громадського обговорення. Юридичні особи подають пропозиції (зауваження) у письмовій чи електронній формі із зазначенням їх найменування та місцезнаходження. Анонімні пропозиції (зауваження) не реєструються і не розглядаються. При цьому організатор громадського обговорення не зобов'язаний перевіряти достовірність інформації про фізичних або юридичних осіб, яка міститься у поданих ними документах;

4) узагальнення та оприлюднення результатів громадського обговорення.

Організатор громадського обговорення протягом 2 днів після закінчення строку подання пропозицій (зауважень) узагальнює їх та готує звіт, у якому зазначаються найменування організатора, зміст питання, що виносилося на громадське обговорення, інформація про осіб, які взяли участь в обговоренні порушеного питання, а також узагальнений аналіз пропозицій (зауважень), що надійшли під час проведення громадського обговорення.

З аналізу *судової практики* випливає, що саме під час проведення громадського обговорення трапляється найбільша кількість порушень вимог чинного законодавства. Тому з організаційно-правових питань даного етапу підготовки до добровільного об'єднання територіальних громад існує найбільша кількість позовів до судових органів, з якими, як правило, зверталися члени територіальної громади, депутати місцевих рад. У більшості випадків суди відмовляли у задоволенні таких позовів, керуючись наданими місцевими радами копіями протоколів проведених громадських обговорень.

Однак, існує і значна кількість задоволених позовів. Серед задоволених судами є такі позовні вимоги:

(а) визнано протиправними дії місцевої ради, що пов'язані з неналежним розглядом пропозиції сільського голови щодо об'єднання територіальних громад;

(б) скасовано рішення сільської ради «Про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад»;

(в) скасовано рішення сільської ради «Про схвалення проекту рішення сільської ради «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Так, в одному із сіл Київської області у процесі добровільного об'єднання громад сільська рада не провела передбачених процедурою громадських обговорень. Відтак, суд визнав протиправними дії сільської ради, пов'язані з розглядом пропозиції сільського голови щодо об'єднання територіальних громад в Тарасівську сільську об'єднану територіальну громаду з адміністративним центром в с. Тарасівка Києво-Святошинського району Київської області. Суд визнав незаконним і скасував рішення сільської ради «Про виконання Закону України «Про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад»¹. У зв'язку з цим сільська рада, рішення якої було скасоване, подала апеляційну скаргу, яку Київський апеляційний адміністративний суд залишив без задоволення, а постанову Києво-Святошинського районного суду Київської області від 23 липня 2015 року – без змін².

Так, саме Київський апеляційний адміністративний суд визнав незаконним та скасував рішення Коцюбинської селищної ради попередньої каденції про приєднання селища Коцюбинське Київської області до Ірпеня. Суд також постановив визнати протиправною бездіяльність Коцюбинського селищного голови Садовського В. І. щодо незабезпечення у смт Коцюбинське громадських обговорень про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад. Рішення вмотивовано тим, що дане об'єднання було проведено всупереч закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад», який вимагає проведення громадських слухань. Їх не було, йдеться у публікації, – були опитування, які проводили на підприємствах без прізвищ опитаних, а відтак ніхто не може знати, чи це мешканці Ірпеня, чи це мешканці Коцюбинського, чи це мешканці Києва.

У Хмельницькій області міськрайонний суд скасував рішення Ружичанської сільської ради «Про схвалення проекту рішення сільської ради «Про добро-

¹ Постанова Києво-Святошинського районного суду Київської області від 23 липня 2015 року у справі № 369/7201/15-а // [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/47489799>

² Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 03 вересня 2015 року у справі № 369/7201/15-а // [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/49654129>

вільне об'єднання територіальних громад» за таких причин: судом достовірно встановлено, що ніякого обговорення про схвалення проекту рішення «Про добровільне об'єднання територіальних громад» у будь-яких формах (зборів громадян, громадських слухань, консультацій чи інших форм обговорень) не відбулось. Висловлення позицій громадян щодо ініціювання об'єднання відбулось у формі збору їхніх підписів, до чого суд віднісся критично, оскільки, за його висновком, «не всі громадяни, в тому числі і позивач, висловили свою думку з приводу такого об'єднання»¹. При цьому, остання мотивація суду є досить сумнівною, оскільки навіть при публічному обговоренні немає гарантії, що усі його учасники висловлюють свою думку. Вінницький апеляційний адміністративний суд залишив без задоволення апеляційну скаргу Ружичанської сільської ради, а постанову міськрайонного суду – без змін².

У Донецькій області Краматорський міський суд визнав нечинним рішення Краматорської міської ради «Про добровільне об'єднання територіальних громад в Краматорську територіальну громаду з адміністративним центром у м. Краматорську». Таке рішення було прийняте на основі того, що відповідачем та іншими суб'єктами не приймалося рішення про затвердження Порядку проведення громадського обговорення пропозицій щодо добровільного об'єднання територіальних громад, що, на думку суду, суперечить нормам ст.5 Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад». За висновком суду, «громадські обговорення щодо цього питання не проводилися в жодній з передбачених Законом форм, що є грубим порушенням процедури добровільного об'єднання»³.

У Львівській області відкрите кримінальне провадження за заявою депутата сільської ради Миколаївського району Львівської області за скаргою мешканців щодо вчинення підроблення сільським головою та секретарем сільської ради протоколу загальних зборів щодо добровільного об'єднання територіальних громад⁴.

¹Постанова Хмельницького міськрайонного суду від 01 грудня 2015 року у справі № 686/16653/15-а // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55560519>

²Ухвала Вінницького апеляційного адміністративного суду від 26 січня 2016 року у справі № 686/16653/15-а // [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55311652>

³Постанова Краматорського міського суду Донецької області від 22 грудня 2015 року у справі № 234/11735/15-а // [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54904109>

⁴Ухвала Миколаївського районного суду Львівської області від 23 вересня 2015 року у справі № 447/2301/15-к // [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56324202>

Після громадського обговорення пропозиції щодо добровільного об'єднання територіальних громад, вона подається до відповідної ради для включення до порядку денного наступної сесії для **прийняття рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад** та делегування представника (представників) до спільної робочої групи або про відмову в наданні згоди (Додаток 8). Рішення приймається місцевою радою, оформлюється і підписується у загальному, встановленому Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» та регламентом відповідної ради, порядку.

Наступним етапом підготовчої роботи з добровільного об'єднання територіальних громад, є **створення спільної робочої групи** з підготовки проектів рішень. Утворення спільної робочої групи відповідно до абзацу третього ч.3 ст.6 Закону вважається **офіційним початком процедури добровільного об'єднання територіальних громад**.

Рішення про створення спільної робочої групи приймає сільський, селищний, міський голова, який ініціював об'єднання, у формі розпорядження (Додаток 9). Копія його обов'язково надсилається до обласної ради та обласної державної адміністрації.

Згідно із Законом спільна робоча група формується з однакової кількості представників від кожної територіальної громади, що об'єднуються. При цьому законодавчо не передбачено кількість представників, які делегуються до її складу. Аналіз же муніципальної практики щодо об'єднань територіальних громад дозволяє зробити висновок, що делегуються, як правило, сільські, селищні, міські голови відповідних громад.

Вищевказаним розпорядженням місцевого голови одночасно затверджується і положення про спільну робочу групу з підготовки проектів рішень щодо об'єднання територіальних громад, яке оформлюється у вигляді додатка до розпорядження. У даному положенні визначається статус, завдання та порядок роботи спільної робочої групи (Додаток 10).

Спільна робоча група утворюється у процесі об'єднання територіальних громад як тимчасовий дорадчий орган. До складу її крім представників від територіальних громад, які об'єднуються, можуть за згодою залучатися незалежні експерти, науковці, представники громадських організацій на громадських засадах. На експертів покладається виконання аналітичних та дорадчих функцій. Вони не беруть участь у прийнятті рішень робочою групою.

Керівник групи обирається простою більшістю голосів членів спільної робочої групи. Керівник здійснює загальне керівництво роботою групи,

скликає її засідання та наради, розподіляє обов'язки між членами спільної робочої групи та виконує інші повноваження згідно із затвердженим Положенням.

Організаційною формою роботи спільної робочої групи є засідання, які проводяться за необхідністю. Рішення приймаються на засіданні робочої групи простою більшістю голосів та оформлюються протоколом, який підписується керівником групи (Додаток 11).

Основним завданням сформованої спільної робочої групи є **підготовка проектів відповідних рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад**. Закон у ст. 7 встановлює вимоги до відповідних проектів рішень. Зокрема, вони мають містити:

- 1) перелік територіальних громад, що об'єднуються, із зазначенням відповідних населених пунктів;
- 2) визначення адміністративного центру об'єднаної територіальної громади та її найменування;
- 3) план організаційних заходів щодо добровільного об'єднання територіальних громад.

Спільна робоча група готує проект рішення сільської, селищної міської ради про добровільне об'єднання територіальних громад (Додаток 12).

Сільські, селищні, міські голови забезпечують протягом 60 днів **проведення обов'язкового громадського обговорення** (громадські слухання, збори громадян, інші форми консультацій з громадськістю) підготовлених спільною робочою групою проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад, за результатами якого **сільські, селищні, міські голови вносять питання про його схвалення на розгляд сільських, селищних, міських рад**.

Громадське обговорення проектів рішень підготовлених спільною робочою групою щодо добровільного об'єднання територіальних громад проводиться згідно з Порядком проведення громадського обговорення з питань добровільного об'єднання територіальних громад, яке приймається сільськими, селищними, міськими радами ще на стадії ініціювання питання щодо добровільного об'єднання територіальних громад. Дуже важливо, що відповідне рішення приймається місцевою радою до моменту прийняття розпоряджень сільським, селищним, міським головою про ініціативу щодо об'єднання.

Дослідження судової практики, яке було здійснене на основі даних Єдиного державного реєстру судових рішень і в якому було проаналізовано

понад 30 судових рішень за період з 5 березня 2015 року до 16 березня 2016 року, дозволяє зробити висновок, що одним з основних приводів звернень до суду є порушення під час проведення громадських обговорень у процесі добровільного об'єднання територіальних громад. З цього приводу була найбільша кількість позовів, основні положення та вимоги яких були висвітлені у попередніх розділах, присвячених ініціюванню добровільного об'єднання територіальних громад.

Таким чином, громадське обговорення повинно проводитися у відповідності до його Порядку, який затверджується рішенням сільської, селищної, міської ради (Додаток 13).

Питання про схвалення проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад розглядається сільськими, селищними, міськими радами протягом 30 днів з дня його внесення на їх розгляд та з врахуванням результатів громадського обговорення. З цього приводу сільська, селищна, міська рада приймають рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад (Додаток 14).

Проблемним аспектом муніципальної практики на даному етапі підготовки до добровільного об'єднання територіальних громад є ухвалення обласними радами рішення щодо добровільного об'єднання. Так, сільський, селищний, міський голова місцевої ради, у якій ініційоване добровільне об'єднання територіальних громад, про утворення об'єднаної територіальної громади готує проект **подання до обласної ради**.

Слід зазначити, що подібне подання було передбачене у першій редакції ч.8 ст.7 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 року, а саме: Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласна рада протягом 30 днів розглядає подання про утворення об'єднаної територіальної громади та приймає відповідне рішення.

Згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо організації проведення перших виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 5 вересня 2015 року частини 7 та 8 ст.7 Закону були викладені у новій редакції, що не передбачає прийняття таких рішень. Проте, муніципальна практика показує, що в процесі об'єднання територіальних громад сільські, селищні, міські голови роблять відповідне подання до обласної ради (Додаток 15), яка у свою чергу приймає рішення стосовно утвореної об'єднаної територіальної громади.

Схвалені сільськими, селищними, міськими радами проекти рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад у п'ятиденний строк

подаються обласній державній адміністрації для надання висновку щодо відповідності цього проекту Конституції та законам України (Додаток 16).

Протягом 10 робочих днів з дня отримання проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад має бути підготовлений відповідний висновок, що затверджується розпорядженням голови обласної державної адміністрації (Додаток 17).

Кількість висновків залежить від кількості територіальних громад, які об'єднуються.

Якщо проект рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад відповідає Конституції та законам України **сільські, селищні, міські ради приймають рішення про добровільне об'єднання територіальних громад** або про проведення місцевого референдуму щодо підтримки об'єднання територіальних громад.

У разі встановлення невідповідності проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад Конституції та законам України, він повертається на доопрацювання у порядку, що встановлений Законом.

Таким чином, територіальні громади, які вирішили об'єднатись, повинні у чіткій послідовності пройти всі кроки, встановлені Законом.

У Законі відсутні положення щодо відповідальності за порушення законодавства про добровільне об'єднання територіальних громад. Разом з тим, одним із принципів добровільного об'єднання територіальних громад, що визначені у ст. 2 Закону, є принцип відповідальності. У разі незгоди із рішеннями органів, посадових осіб місцевого самоврядування, їх діями або бездіяльністю, оскарження здійснюється в порядку адміністративного судочинства. Зокрема, звернення до суду здійснюється з дотриманням вимог, що визначені у статтях 6, 105, 106 Кодексу адміністративного судочинства України.

==== 1.4. Підготовка та проведення перших виборів в об'єднаних територіальних громадах

Відповідно до ч.ч. 7, 8 ст. 7 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» **обласна державна адміністрація звертається до ЦВК** для прийняття нею рішення про призначення перших виборів депутатів сільської, селищної, міської ради та відповідного сільського, селищного,

міського голови. Таке звернення готується і вноситься облдержадміністрацією протягом 10 днів з дня отримання рішень про добровільне об'єднання територіальних громад, за умови відповідності таких рішень висновку облдержадміністрації про відповідність проекту рішення про добровільне об'єднання територіальних громад Конституції та законам України та на підставі документально оформленої пропозиції місцевого голови тієї територіальної громади, в якій ініційовано питання добровільного об'єднання.

Звернення обласної державної адміністрації складається за формою, встановленою Постановою Центральної виборчої комісії від 12.02.2016р. №32 (із змінами). У зверненні повинна міститися інформація про:

- найменування територіальних громад, що увійшли до складу об'єднаної територіальної громади (із зазначенням району/міста обласного, значення),

- найменування місцевих рад територіальних громад, що увійшли до складу об'єднаної територіальної громади, із зазначенням назв сіл, селищ, міст відповідних місцевих рад (із зазначенням району/міста обласного, значення),

- перелік рішень місцевих рад про добровільне об'єднання територіальних громад із зазначенням дат, номерів та назв відповідних рішень або перелік відповідних рішень, прийнятих на місцевих референдумах,

- найменування сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади, що обиратиметься на перших виборах депутатів місцевої ради,

- найменування посади сільського, селищного, міського голови, що обиратиметься на перших виборах сільського, селищного, міського голови,

- відомості про належність територіальних громад, що увійшли до складу об'єднаної територіальної громади, до суміжних районів, суміжних району (районів) та міста (міст) обласного значення, до суміжних міст обласного значення (належить/не належить).

До звернення додається оригінал або засвідчена копія розпорядження голови обласної державної адміністрації, яким затверджено висновок щодо відповідності проекту рішення про добровільне об'єднання територіальних громад Конституції та законам України, разом із відповідним висновком (Додаток 18).

Звернення підписується головою обласної державної адміністрації або особою, яка виконує його обов'язки, із зазначенням найменування посади, дати підписання та скріпленням підпису відповідною печаткою і вноситься

до Центральної виборчої комісії на паперовому носії та в електронному вигляді у форматі MS Word на оптичному носії інформації (CD-R або DVD-R). У разі підписання звернення іншою посадовою особою, на яку покладається виконання обов'язків обласної державної адміністрації, до звернення додається документ (оригінал або засвідчена копія), який підтверджує покладення відповідних обов'язків на зазначену особу. Звернення подається разом із супровідним листом щодо призначення перших місцевих виборів, який підписується тією самою особою, яка підписала звернення.

У разі одночасного проведення в межах однієї області перших виборів депутатів сільських, селищних, міських рад декількох об'єднаних територіальних громад та відповідних сільських, селищних, міських голів звернення щодо призначення перших місцевих виборів подається стосовно кожної об'єднаної громади окремо.

Звернення надсилається до ЦВК поштовим зв'язком, спецзв'язком, фельдзв'язком або передається уповноваженою особою.

Центральна виборча комісія:

1. **Встановлює наявність бюджетних асигнувань** для організації підготовки та проведення перших місцевих виборів в об'єднаних територіальних громадах, що є однією з обов'язкових умов призначення таких виборів.

Відсутність їх унеможливує призначення виборів. У такому разі Голова ЦВК або за його дорученням інший член Комісії повідомляють листом обласну державну адміністрацію про розгляд звернення щодо призначення перших місцевих виборів після отримання ЦВК необхідних бюджетних асигнувань.

2. **Розглядає звернення облдержадміністрацій** на відповідність їх вимогам Конституції України, законів України, а також Порядку призначення перших виборів депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та відповідних сільських, селищних, міських голів, затвердженому Постановою ЦВК від 12.02.2016р. №32 (із змінами) (далі – Порядок).

Так, у разі встановлення:

1) невідповідності звернення вимогам Конституції України, законів України та Порядку;

2) неподання разом із зверненням щодо призначення перших місцевих виборів необхідних документів;

3) надходження до ЦВК рішення суду, що набрало законної сили, яким визнано протиправним рішення місцевої ради про добровільне об'єднання

у територіальну громаду або рішення відповідної ради про скасування її рішення про добровільне об'єднання в територіальну громаду;

4) призначення та/або оголошення про початок виборчого процесу чергових, позачергових, повторних чи проміжних виборів депутатів сільської, селищної, міської ради територіальної громади, що увійшла до складу об'єднаної територіальної громади, або чергових, позачергових чи повторних виборів відповідного сільського, селищного, міського голови, або будь-яких місцевих виборів, що організуються та проводяться хоча б на одній із виборчих дільниць, на якій організуюватимуться та проводитимуться перші місцеві вибори, –

ЦВК вказує на відсутність правових підстав для призначення перших місцевих виборів та у зв'язку із цим приймає рішення про повернення звернення разом з усіма документами обласній державній адміністрації.

3. За зверненнями, які відповідають вимогам Конституції України, законів України, Порядку, та за наявності бюджетних асигнувань для організації підготовки та проведення місцевих виборів **приймає рішення про призначення перших місцевих виборів**, що є підставою і для оголошення про початок виборчого процесу.

Вибори призначаються не пізніше ніж за сімдесят днів до дня їх проведення двічі на рік – на останню неділю квітня та останню неділю жовтня, а виборчий процес має розпочинатися за 50 днів до дня виборів. За наявності на кінець бюджетного року залишку бюджетних асигнувань для організації підготовки та проведення місцевих виборів як виняток вибори можуть бути призначені на будь-яку неділю грудня, крім останньої.

4. **Оприлюднює прийняте рішення** про призначення перших місцевих виборів та оголошення виборчого процесу не пізніше наступного дня після дня його прийняття.

Відповідна постанова оприлюднюється в загальнодержавних засобах масової інформації чи в інший визначений ЦВК спосіб, зокрема, на офіційному веб-сайті Комісії, надсилається обласним державним адміністраціям для використання у роботі та передачі відповідним територіальним виборчим комісіям.

Порядок підготовки і проведення перших місцевих виборів регламентується Законом України «Про місцеві вибори» (далі – Закон), а також рішеннями Центральної виборчої комісії. Серед останніх важливе значення має Календарний план основних організаційних заходів з підготовки і проведення перших виборів депутатів сільських, селищних, міських рад

об'єднаних територіальних громад і відповідних сільських, селищних, міських голів, що затверджується постановою ЦВК з метою організаційного та інформаційно-методичного забезпечення виборчого процесу (Додаток 19). Керуючись даним документом, уповноважені суб'єкти виборчого процесу зобов'язані у встановлений строк приймати рішення та вчиняти дії щодо підготовки та проведення місцевих виборів.

Вибори депутатів сільських, селищних рад проводяться за **мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах**, на які поділяється територія утвореної об'єднаної сільської, селищної територіальної громади.

Вибори депутатів міських рад проводяться за **пропорційною виборчою системою в багатомандатному виборчому окрузі** за виборчими списками місцевих організацій політичних партій із закріпленням кандидатів за територіальними виборчими округами, на які поділяється багатомандатний виборчий округ, що збігається з територією об'єднаної міської територіальної громади.

Вибори міського (міст, кількість виборців у яких дорівнює або є більшою ніж 90 тисяч) голови проводяться за мажоритарною системою абсолютної більшості в єдиному одномандатному виборчому окрузі, що збігається з територією об'єднаної міської громади.

Вибори сільського, селищного, міського (міст з кількістю виборців меншою ніж 90 тисяч) голови проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в єдиному одномандатному виборчому окрузі, до якого входить територія об'єднаної сільської, селищної громади, територія міста.

Право голосу на виборах депутатів сільської, селищної, міської ради, виборах сільського, селищного, міського голови мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років, належать до відповідної територіальної громади та проживають в межах відповідного виборчого округу. Не мають права голосу громадяни, яких визнано судом недієздатними.

Виборчий процес по місцевим виборам включає такі етапи:

- 1) утворення одномандатних, територіальних виборчих округів;
- 2) утворення (у разі необхідності), формування складу територіальних виборчих комісій, утворення дільничних виборчих комісій;
- 3) складання списків виборців, їх перевірка та уточнення;
- 4) висування та реєстрація кандидатів;
- 5) проведення передвиборної агітації;

- 6) голосування у день виборів;
- 7) підрахунок голосів виборців, установлення підсумків голосування і результатів місцевих виборів.

У випадках, передбачених Законом України «Про місцеві вибори» виборчий процес може додатково включати також:

- 1) повторне голосування;
- 2) підрахунок голосів виборців, установлення підсумків повторного голосування і результатів місцевих виборів.

Організаційно-правові особливості окремих етапів виборчого процесу по першим місцевим виборам

Утворення виборчих округів

Відповідно до п.2 ч.1 ст.93 Закону територіальна виборча комісія утворює виборчі округи у порядку та строки, передбачені Законом:

1. ЦВК визначає кількість виборчих округів.

Кількість територіальних, одномандатних виборчих округів, що мають бути утворені відповідними територіальними виборчими комісіями на територіях адміністративно-територіальних одиниць для організації виборів депутатів місцевих рад визначається на підставі відомостей Державного реєстру виборців не пізніше як за 50 днів до дня перших місцевих виборів та невідкладно розміщується офіційному веб-сайті ЦВК, доводиться до відома відповідних територіальних виборчих комісій.

2. Орган ведення Державного реєстру виборців подає до кожної територіальної виборчої комісії **відомості з Державного реєстру виборців про кількість виборців**, які проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

3. Територіальна виборча комісія на підставі відомостей Державного реєстру виборців не пізніше як за 40 днів до дня виборів **визначає орієнтовну середню кількість виборців** в одномандатних, територіальних виборчих округах на відповідній території:

4. Територіальна виборча комісія **утворює виборчі округи** з приблизно рівною кількістю виборців у кожному з них:

– сільська, селищна територіальна виборча комісія – не пізніше як за 38 днів до дня виборів утворює одномандатні виборчі округи в кількості, що дорівнює загальному складу відповідної місцевої ради,

– міська територіальна виборча комісія (міста без районного поділу, міста, до складу якого не входить інше місто, село, селище) – не пізніше як за 38 днів до дня виборів утворює територіальні виборчі округи в кількості, що дорівнює загальному складу відповідної місцевої ради,

– міська територіальна виборча комісія (міста з районним поділом, міста, до складу якого входить інше місто, село, селище) – не пізніш як за 37 днів до дня виборів утворює на території кожного району в місті, міста, села, селища, що входить до складу цього міста, територіальні виборчі округи.

У рішенні територіальної виборчої комісії мають визначатися, зокрема, номери, межі та орієнтовна кількість виборців по кожному виборчому округу.

5. Територіальна виборча комісія невідкладно після прийняття рішення про утворення відповідних виборчих округів **передає органу ведення Державного реєстру виборців** на паперових носіях та в електронному вигляді рішення про утворення одномандатних, територіальних виборчих округів.

6. Територіальна виборча комісія не пізніше наступного дня після прийняття рішення про утворення одномандатних, територіальних виборчих округів **оприлюднює** це рішення в місцевих друкованих засобах масової інформації або в інший визначений виборчою комісією спосіб.

7. Орган ведення Державного реєстру виборців невідкладно після отримання рішення територіальної виборчої комісії **передає до ЦВК** зміст рішення про утворення територіальних виборчих округів.

8. Територіальні виборчі комісії **надсилають до ЦВК** на паперових носіях рішення про утворення територіальних виборчих округів.

9. ЦВК **оприлюднює** на своєму офіційному веб-сайті зміст рішення про утворення територіальних виборчих округів із зазначенням їх номерів, меж, орієнтовної кількості виборців у кожному виборчому окрузі.

Аналіз судової практики за скаргами щодо порушення строків та порядку утворення виборчих округів свідчить про наявність декількох груп справ. Предметом першої виступало порушення строків формування виборчих округів.

Другу групу становлять справи щодо утворення виборчих округів з різною кількістю виборців. При цьому різниця мала суттєвий характер – кількість виборців в одному окрузі перевищувала кількість виборців в інших округах в 2 і більше рази. Адміністративний суд встановив, що територіальна виборча комісія діяла із порушенням закону і зобов'язав комісію створити нові округи.

Третя група судових справ була зумовлена порушенням територіальними виборчими комісіями вимог Закону щодо врахування при утворенні виборчих округів як адміністративних меж населених пунктів, так і вимог щодо приблизно рівної кількості виборців у кожному з виборчих округів. Так, окремими виборчими комісіями округи були утворені у відповідності до

кількості населених пунктів: у кожному з них була утворена рівна кількість округів та, відповідно, мало бути обрано однакову кількість депутатів. Рішення територіальної комісії було визнано у судовому порядку неправомірним.

Утворення територіальних виборчих комісій

Відповідно до п.1 ч.1 ст.93 Закону територіальна виборча комісія утворюється у разі призначення перших виборів депутатів місцевої ради, сільського, селищного, міського голови в порядку, встановленому Законом:

1. Відповідно до частини першої статті 21 Закону до складу виборчої комісії, що здійснює підготовку і проведення місцевих виборів, можуть входити громадяни України, які мають право голосу на цих виборах.

До складу територіальних виборчих комісій можуть входити громадяни України, які мають право голосу згідно зі статтею 70 Конституції України та місце проживання яких зареєстровано:

1) міської (міст обласного значення, міст Києва, Севастополя), виборчої комісії – відповідно в межах міста;

2) районної, міської виборчої комісії – відповідно в межах району, міста;

3) міської (крім міст обласного значення, міст, що входять до складу інших міст), селищної, сільської виборчої комісії – відповідно в межах міста, селища, села;

4) сільської, селищної, міської (села, селища, міста, що входить до складу іншого міста) виборчої комісії – відповідно в межах села, селища, міста, що входить до складу міста.

2. Право подання кандидатур до складу територіальних виборчих комісій мають місцеві організації політичних партій, а саме до складу:

районної виборчої комісії – районні організації партій;

міської (міст обласного значення) виборчої комісії – міські організації партій;

міської (міст районного значення), селищної, сільської виборчої комісії – районні організації партій;

сільської, селищної, міської (села, селища, міста, що входить до складу іншого міста) виборчої комісії – міські організації партій, а в разі їх відсутності – організації цих партій вищого рівня.

У разі якщо подання щодо кандидатур до складу виборчих комісій вніс належний суб'єкт їх внесення, такі кандидатури відхиляються.

3. Районні організації партій не пізніше як за сорок п'ять днів до дня голосування **вносять до районної виборчої комісії подання** щодо канди-

датур до складу відповідних сільських, селищних, міських виборчих комісій.

Відповідно до ч.2 ст. 22 Закону право подання кандидатур мають:

1) місцева організація політичної партії, про утворення депутатської фракції якої оголошено на першій черговій сесії Верховної Ради України поточного скликання;

2) зареєстрована в установленому законом порядку у відповідній адміністративно-територіальній одиниці місцева організація політичної партії.

Якщо перші можуть запропонувати до складу відповідної територіальної виборчої комісії не більше ніж по дві кандидатури, то другі – не більше ніж по одній. При цьому кандидатури, запропоновані першими із зазначених суб'єктів, включаються до складу територіальної виборчої комісії обов'язково. По одній кандидатурі від другої групи місцевих організацій партій включаються до складу територіальних виборчих комісій за результатами жеребкування.

Подання щодо кандидатур до складу територіальної виборчої комісії вноситься за формою, встановленою Постановою Центральної виборчої комісії від 10.08.2015р. № 155 «Про форми подань щодо кандидатур до складу виборчих комісій, що здійснюють підготовку та проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних, міських голів та старост сіл, селищ».

4. Районна виборча комісія перед формуванням складу відповідних територіальних виборчих комісій проводить **жеребкування** щодо включення кандидатур до складу сільських, селищних, міських виборчих комісій

Порядок проведення жеребкування встановлений Постановою Центральної виборчої комісії від 10.08.2015р. № 163 «Про порядок проведення жеребкування щодо включення кандидатур до складу територіальних виборчих комісій з виборів депутатів обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних міських голів та старост сіл, селищ».

5 Районна виборча комісія не пізніше як за сорок два дні до дня голосування своїм рішенням **утворює сільські, селищні, міські виборчі комісії та визначає їх склад.**

6. Районна виборча комісія не пізніше наступного дня **оприлюднює** рішення про утворення територіальних виборчих комісій та їх склад у місцевих засобах масової інформації або в інший визначений відповідною комісією спосіб

7. Голова, а в разі його відсутності – заступник голови, а в разі відсутності голови та його заступника – секретар територіальної виборчої комісії не пізніше як на другий день з дня формування складу комісії **скликає перше засідання** територіальної виборчої комісії.

8. На засіданні територіальної виборчої комісії її члени **складають присягу**, зміст якої визначений ч.2 ст.28 Закону. Повноваження територіальної виборчої комісії у новосформованому складі починаються з моменту складання присяги більшістю від складу територіальної виборчої комісії, визначеного під час її формування.

9. Після утворення територіальної виборчої комісії, що здійснюватиме підготовку та проведення перших місцевих виборів відповідно до ч.2 ст.93 Закону повноваження діючих до цього часу територіальних виборчих комісій припиняються.

Утворення дільничних виборчих комісій.

Відповідно до п.2 ч.1 ст.93 Закону територіальна виборча комісія утворює дільничні виборчі комісії у порядку та строки, передбачені Законом:

1. До складу дільничної виборчої комісії на окремих перших місцевих виборах **можуть входити** громадяни України, які мають право голосу згідно зі статтею 70 Конституції України та місце проживання яких зареєстровано:

на виборах депутатів сільської, селищної, міської ради, сільського, селищного, міського голови – на території відповідного села, селища, міста;

Виходячи з аналізу *судової практики*, умовою участі виборця у складі дільничної виборчої комісії по першим місцевим виборам в об'єднаній територіальній громаді є факт його проживання на території населених пунктів, громади яких прийняли рішення про добровільне об'єднання.

2. Місцева організація партії, про утворення депутатської фракції якої оголошено на першій черговій сесії Верховної Ради України поточного скликання, а також місцева організація партії, кандидати в депутати від якої зареєстровані у багатомандатному виборчому окрузі, кандидат у депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидат на посаду сільського, селищного, міського голови не пізніше як за двадцять днів до дня голосування **вносять до відповідної районної виборчої комісії подання** щодо кандидатур до складу дільничних виборчих комісій

Подання вноситься на не більше ніж одну особу до складу кожної дільничної комісії за формою, встановленою Постановою Центральної виборчої комісії від 10.08.2015р. №155 «Про форми подань щодо кандидатур до складу виборчих комісій, що здійснюють підготовку та проведення виборів

депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних, міських голів та старост сіл, селищ».

3. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування не пізніше як за один день до утворення дільничних виборчих комісій зобов'язані повідомити районну виборчу комісію, яка утворює відповідні дільничні виборчі комісії, про місцезнаходження (адреси) приміщень для дільничних виборчих комісій.

4. Районна виборча комісія не пізніше як на п'ятий день після закінчення строку внесення подань проводить **жеребкування** щодо включення кандидатів до складу дільничних виборчих комісій.

Жеребкування проводиться у строки і з додержанням процедур, передбачених Постановою Центральної виборчої комісії від 14.09.2015р. № 291 «Про Порядок проведення жеребкування щодо включення кандидатур до складу дільничних виборчих комісій з виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних, міських голів та старост сіл, селищ».

Щодо кандидатур, поданих місцевими організаціями політичних партій, про утворення депутатських фракцій яких оголошено на першій черговій сесії Верховної Ради України поточного скликання, жеребкування не проводиться. Кандидатури від таких організацій включаються до складу кожної дільничної виборчої комісії за умови наявності відповідних подань та їх відповідності встановленим Законом вимогам.

5. Районна виборча комісія не пізніше як за п'ятнадцять днів до дня голосування **утворює дільничні виборчі комісії**.

6. Районна виборча комісія не пізніше наступного дня з дня утворення дільничних виборчих комісій **оприлюднює** відповідне рішення з відомостями про склад дільничних виборчих комісій у місцевих засобах масової інформації або в інший спосіб, визначений територіальною виборчою комісією.

7. Голова, а в разі його відсутності – заступник голови, а в разі відсутності голови та його заступника – секретар дільничної виборчої комісії не пізніше як на другий день з дня утворення дільничної виборчої комісії **скликає перше засідання** дільничної виборчої комісії

8. На засіданні територіальної виборчої комісії її члени **складають присягу**, зміст якої визначений ч.2 ст.28 Закону. Повноваження дільничної ви-

борчої комісії починаються з моменту складання присяги більшістю від складу дільничної виборчої комісії, визначеного під час її утворення.

Висування та реєстрація кандидатів у депутати сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади і на посаду відповідного сільського, селищного, міського голови

Закон не визначає процесуальних особливостей висування та реєстрації кандидатів на перших місцевих виборах, а тому даний етап реалізується у загальному порядку із адаптуванням строків до загальних часових меж підготовки та проведення перших виборів:

1. Міністерство юстиції України не пізніше як за шістьдесят днів до дня голосування вносить до Центральної виборчої комісії **подання щодо відомостей про зареєстровані політичні партії** (далі – партія) та їх місцеві організації із зазначенням їх керівників

2. ЦВК не пізніше як за п'ятдесят сім днів до дня голосування визначає на підставі відомостей Державного реєстру виборців **розмір грошової застави** для кожного багатомандатного, єдиного одномандатного виборчого округу (з виборів міського голови) та оприлюднює розмір такої застави на своєму офіційному веб-сайті, а також інформує відповідні територіальні виборчі комісії.

Розмір грошової застави має бути пропорційним до кількості виборців та визначається на перше число місяця призначення перших місцевих виборів:

1) для кандидата на посаду міського голови – з розрахунку 4 розміри місячної мінімальної заробітної плати на кожні 100 тисяч виборців відповідного одномандатного виборчого округу;

2) для виборчого списку кандидатів у депутати міської ради, висунутого у багатомандатному виборчому окрузі, – з розрахунку 4 розміри місячної мінімальної заробітної плати на кожні 100 тисяч виборців відповідного багатомандатного виборчого округу.

3. Міністерство юстиції України не пізніше як за тридцять п'ять днів до дня голосування подає до відповідних територіальних виборчих комісій **відомості щодо зареєстрованих партій та їх місцевих організацій** із зазначенням їх керівників.

Порушення цієї процесуальної вимоги, як впливає із *судової практики*, не тягне будь-яких наслідків для політичних партій та не являється підставою для відмови у реєстрації кандидатів у виборчому окрузі. Місцева організація партії може висувати кандидатів на місцевих виборах за умови, що відпо-

відна місцева організація партії зареєстрована в установленому законом порядку. Обмежень щодо строку реєстрації місцевих організацій політичних партій для участі в місцевих виборах Законом України «Про місцеві вибори» не передбачено;

4. Партії після початку виборчого процесу, але не пізніше як за тридцять п'ять днів до дня голосування подають до ЦВК копії рішення їх вищого керівного органу про **участь їх місцевих організацій у перших місцевих виборах** разом з копією статуту партії

5. ЦВК не пізніше як за тридцять чотири дні до дня голосування **оприлюднює** на своєму офіційному веб-сайті перелік партій, якими прийнято рішення про участь їх місцевих організацій у перших місцевих виборах.

6. Відповідна місцева організація партії не пізніше як за день до дня проведення зборів (конференції) **повідомляє** у письмовій формі відповідну територіальну виборчу комісію про дату, час і місце проведення зборів (конференції) з метою висунання кандидатів у депутати сільської, селищної, міської ради, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови.

Члени відповідної територіальної виборчої комісії мають право бути присутніми на таких зборах (конференції). Про проведення останніх місцева організація партії повідомляє також засоби масової інформації, порядок акредитації представників яких визначає організатор заходу.

7. Місцева організація партії, зареєстрована в установленому законом порядку, з урахуванням обмежень частини другої статті 12 Закону, громадяни України шляхом самовисування реалізують своє право на висунання кандидатів у депутати, кандидатів на посаду місцевого голови. **Висунання** розпочинається за тридцять чотири дні до дня голосування.

Право висунання кандидатів:

- у депутати міської ради реалізується виборцями у відповідних багатомандатних виборчих округах через місцеві організації партій;
- у депутати сільських, селищних рад – в одномандатних виборчих округах через місцеві організації партій або шляхом самовисування;
- на посаду сільського, селищного, міського голови – у відповідних єдиних одномандатних виборчих округах через місцеві організації партій або шляхом самовисування.

Із аналізу **судової практики** слідує наступна позиція правозастосовних органів: законодавством про місцеві вибори передбачено заборону особи бути одночасно висунутою кандидатом у депутати місцевих рад, кандидатом на посаду сільського, селищного, міського голови або старости від різних

політичних партій. Однак, на переконання суду, така заборона поширюється на висування кандидата у депутати одночасно від різних політичних сил в межах проведення одного виборчого процесу, і не поширюється на випадки одночасного проведення декількох виборів, наприклад, чергових виборів та перших виборів депутатів різних місцевих рад.

8. Представник місцевої організації партії, уповноважений на підставі довіреності, кандидат у депутати, висунутий шляхом самовисування, кандидат на посаду місцевого голови, висунутий шляхом самовисування, не пізніше як за двадцять чотири дні до дня голосування **подають до територіальної виборчої комісії документи для реєстрації** кандидатів у депутати, кандидатів на посаду місцевого голови.

Як випливає із практики *застосування адміністративними судами* відповідних норм Закону України «Про місцеві вибори», у випадку пропуску строку подання до територіальної виборчої комісії документів для реєстрації кандидатом у депутати, кандидатом на посаду місцевого голови, ці документи не розглядаються і рішення у такому випадку виборчою комісією не приймається. Письмові заяви та повідомлення для реєстрації особи (осіб) у якості кандидатів у депутати або на посаду місцевого голови, здані до установи зв'язку до закінчення останнього дня строку, слід вважати такими, що подані своєчасно;

9. Територіальна виборча комісія не пізніш як на третій день з дня прийняття заяви про реєстрацію кандидата (кандидатів) в депутати, кандидата на посаду місцевого голови та доданих до неї необхідних документів, але не пізніш як за двадцять три дні до дня голосування, **приймає рішення про реєстрацію** або про відмову в реєстрації.

Реєстрація здійснюється за умови подання до територіальної виборчої комісії необхідних документів, перелік яких визначається Законом.

Аналіз судової практики свідчить про те, що предметом численних адміністративних спорів були рішення територіальних виборчих комісій щодо відмови в реєстрації кандидатів. При розв'язанні цих спорів судами особливо підкреслювалося:

– правовою підставою для відмови в реєстрації кандидата в депутати, кандидата на посаду місцевого голови передбачено відсутність (неподання) документу, передбаченого Законом України «Про місцеві вибори», для реєстрації особи кандидатом. Помилки і неточності, виявлені у такому документі (документах), у тому числі декларації, не є підставою для відмови в реєстрації чи скасування реєстрації кандидата в депутати, кандидата на

посаду сільського, селищного, міського голови та підлягають виправленню;

– чинним законодавством не передбачено обов'язку та не визначено процедури здійснення територіальною виборчою комісією перевірки зазначених кандидатом в автобіографії відомостей, а також обов'язку надання кандидатом на посаду місцевого голови документів на підтвердження вказаних в автобіографії відомостей. Автобіографія складається у довільній формі, проте, у зв'язку зі специфікою мети її написання може мати направленість на висвітлення тих чи інших конкретних обставин;

– питання про суттєву недостовірність відомостей про кандидата на посаду місцевого голови згідно із Законом України «Про місцеві вибори» слід пов'язувати з наявністю умисних дій кандидата, спрямованих на введення в оману відповідну виборчу комісію та виборців стосовно відомостей, які виключають можливість обрання його на посаду місцевого голови або можуть вплинути на результати виборів. Суттєва недостовірність відомостей, які можуть вплинути на результати виборів, може полягати в поданні завідомо неправдивих біографічних відомостей (про освіту, роботу), за умови, що внаслідок їх опублікування чи іншого оприлюднення у виборців формується помилкова думка про чесність, порядність, моральність, репутабельність, кваліфікацію, економічну незалежність чи майнову неспроможність кандидата.

10. Територіальна виборча комісія не пізніше наступного дня після прийняття відповідного рішення **надсилає (видає) копії рішення** про реєстрацію кандидата (кандидатів) в депутати, кандидата на посаду місцевого голови або про відмову в реєстрації представнику місцевої організації партії, від якої висунуто кандидата (кандидатів), відповідному кандидату або його довірений особі.

11. Територіальна виборча комісія у триденний строк з дня прийняття рішення про реєстрацію **видає посвідчення** кандидата (кандидатів) в депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови (в разі їх реєстрації) представнику місцевої організації партії, від якої висунуто кандидата (кандидатів), відповідному кандидату або його довірений особі.

Форма посвідчення встановлена Постановою Центральної виборчої комісії від 10.08.2015р. № 156 «Про форми посвідчень суб'єктів та інших учасників виборчого процесу з виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних, міських голів та старост сіл, селищ».

12. Територіальна виборча комісія після закінчення реєстрації, але не пізніше як за двадцять один день до дня голосування, **оприлюднює** відомості про реєстрацію кандидатів у депутати, кандидатів на посаду місцевого голови у визначений нею спосіб.

Оприлюдненню підлягають відомості із зазначенням назви місцевої організації партії, номера територіального виборчого округу, за яким закріплюється кандидат (у разі такого закріплення), прізвища, власного імені (усіх власних імен), по батькові (за наявності), числа, місяця, року народження, відомостей про громадянство, освіту, партійність, посаду, місце роботи (заняття), місце проживання кожного кандидата в депутати.

13. З дня, наступного за днем прийняття відповідною територіальною виборчою комісією рішення про реєстрацію кандидата, місцева організація партії, кандидати в депутати від якої зареєстровані в багатомандатному виборчому окрузі, кандидат у депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидат на посаду сільського, селищного, міського голови можуть розпочинати **проведення передвиборної агітації**.

Встановлення результатів перших виборів депутатів сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади і відповідного сільського, селищного, міського голови

1. Сільська, селищна територіальна виборча комісія на своєму засіданні на підставі складеного нею протоколу про результати виборів депутатів у єдиному одномандатному виборчому окрузі не пізніше як на п'ятий день з дня голосування **приймає одне з рішень**:

- 1) про визнання депутата обраним у відповідному єдиному одномандатному виборчому окрузі;
- 2) про проведення повторного голосування;
- 3) про визнання виборів у відповідному одномандатному виборчому окрузі такими, що не відбулися.

2. Сільська, селищна, міська територіальна виборча комісія на своєму засіданні на підставі складеного нею протоколу про результати виборів сільського, селищного, міського голови не пізніше як на п'ятий день з дня голосування **приймає одне з рішень**:

- 1) про визнання сільського, селищного, міського голови обраним;
- 2) про проведення повторного голосування;
- 3) про визнання виборів відповідного сільського, селищного, міського голови такими, що не відбулися.

Якщо до виборчого бюлетеня у день виборів було включено не менше двох кандидатів на посаду сільського, селищного, міського (міста, кількість

виборців у якому є меншою ніж 90 тисяч) голови, кандидатів у депутати, обраним вважається кандидат, за якого подано більше голосів виборців відносно інших кандидатів, які балотувалися у відповідному одномандатному окрузі.

Якщо найбільшу і водночас однакову кількість голосів виборців у виборчому окрузі набрали два або більше кандидатів у депутати, кандидатів на посаду місцевого голови, територіальна виборча комісія призначає повторне голосування по цих кандидатурах.

Якщо до виборчого бюлетеня у день виборів включено не менше двох кандидатів на посаду міського (міста, кількість виборців у якому дорівнює або є більшою ніж 90 тисяч) голови, обраним вважається кандидат, за якого подано більше половини голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

Якщо голосування проводилося по одному кандидату в депутати, кандидату на посаду місцевого голови, кандидат вважається обраним депутатом, місцевим головою, якщо за нього подано більше половини голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

Якщо до виборчого бюлетеня у день виборів включено лише одного кандидата на посаду місцевого голови, і за результатами голосування він не був обраний або якщо до виборчого бюлетеня було включено двох кандидатів на посаду міського (міста, кількість виборців у якому дорівнює або є більшою ніж 90 тисяч) голови, і жоден з них не був обраний, територіальна виборча комісія приймає рішення про визнання місцевих виборів такими, що не відбулися.

Якщо до виборчого бюлетеня було включено більше двох кандидатів на посаду міського (міста, кількість виборців у якому дорівнює або є більшою ніж 90 тисяч) голови, і за результатами голосування у день виборів жоден з них не обраний, територіальна виборча комісія призначає повторне голосування.

3. Міська виборча комісія **встановлює результати виборів** у багатомандатному виборчому окрузі не пізніше як на десятий день з дня голосування

Право на участь у розподілі депутатських мандатів у відповідному багатомандатному виборчому окрузі набувають кандидати в депутати, включені до виборчих списків від місцевих організацій партій, що отримали п'ять і більше відсотків голосів виборців, у відношенні до сумарної кількості голосів виборців, поданих за місцеві організації партій.

Кількість голосів виборців, необхідних для отримання одного депутатського мандата (виборча квота), обчислюється шляхом ділення сумарної

кількості голосів виборців, поданих за місцеві організації партій, що отримали п'ять і більше відсотків голосів виборців, на число, що дорівнює кількості депутатських мандатів у цьому виборчому окрузі.

Кандидати в депутати, включені до виборчого списку місцевої організації партії, за яку подали свої голоси виборці у кількості, меншій за виборчу квоту, права на участь у розподілі депутатських мандатів не мають.

Депутатські мандати між кандидатами у депутати розподіляються пропорційно до кількості голосів виборців, поданих за місцеві організації партій, кандидатів, закріплених ними за територіальними виборчими округами, в межах відповідного багатомандатного округу, у такій послідовності:

а) кількість голосів виборців, поданих за кожну місцеву організацію партії, які набули право на участь у розподілі депутатських мандатів, ділиться на виборчу квоту. Ціла частина отриманого числа становить кількість депутатських мандатів, що отримали кандидати в депутати від цієї організації партії; дробові залишки враховуються при розподілі решти депутатських мандатів, що залишаються після цього нерозподіленими;

б) місцеві організації партій, які мають більші порівняно з іншими дробові залишки, отримують по одному додатковому депутатському мандату, починаючи з місцевої організації партії, що має найбільший дробовий залишок. Якщо дробові залишки у двох чи більше місцевих організацій партій однакові, першим додатковий депутатський мандат отримує та місцева організація партії, за яку віддано більшу кількість голосів виборців. Розподіл додаткових депутатських мандатів закінчується після вичерпання загальної кількості депутатських мандатів;

Результатом виборів депутатів у багатомандатному виборчому окрузі є **визначення в порядку черговості кандидатів у депутати** від місцевих організацій партій осіб, обраних депутатами від місцевих організацій партій в кількості депутатських мандатів, отриманих місцевими організаціями партій.

Черговість кандидатів у депутати у виборчому списку від місцевої організації партії, яка має право на участь у розподілі депутатських мандатів у цьому окрузі, визначається рішенням міської територіальної виборчої комісії на підставі протоколів про підсумки голосування в територіальному виборчому окрузі з відповідних місцевих виборів шляхом формування та затвердження виборчого списку місцевої організації партії. У цьому списку місцевої організації партії кандидати у депутати (крім кандидата у депутати, який не закріплений за територіальним виборчим округом) розташовуються

в порядку зменшення відсотку голосів виборців, поданих за відповідну місцеву організацію партії у територіальних виборчих округах, за якими були закріплені кандидати, від загальної кількості голосів виборців, поданих за всі місцеві організації партій у відповідних територіальних виборчих округах. У разі якщо отримані відсотки є рівними у кількох кандидатів, вони розміщуються в порядку зменшення кількості голосів виборців, поданих у територіальному виборчому окрузі за місцеву організацію партії та відповідного кандидата.

Якщо кількість депутатських мандатів, отриманих місцевою організацією партії, є більшою за кількість кандидатів у депутати у виборчому списку цієї місцевої організації партії, депутатські мандати залишаються вакантними до проведення чергових або позачергових виборів.

4. Територіальна виборча комісія невідкладно після встановлення результатів виборів **повідомляє ЦВК** про підсумки голосування та результати виборів депутатів місцевої ради, місцевого голови в порядку та за формою, встановленими ЦВК.

Таке повідомлення в електронному вигляді передається територіальною виборчою комісією відповідному органу ведення Державного реєстру виборців для невідкладного надсилання ЦВК.

5. Територіальна виборча комісія не пізніше як на п'ятий день з дня встановлення результатів виборів **офіційно оприлюднює результати виборів** шляхом опублікування у відповідних місцевих друкованих засобах масової інформації.

Список обраних депутатів відповідної ради публікується із зазначенням в алфавітному порядку прізвища, власного імені (усіх власних імен) та по батькові (за наявності), числа, місяця, року народження, відомостей про освіту, партійність, посаду, місце роботи (заняття), місце проживання та назви місцевої організації партії, від яких обрано депутата (або позначки «Висунутий шляхом само висування»).

У повідомленні про результати виборів та обраного сільського, селищного, міського голову зазначаються прізвище, власне ім'я (усі власні імена) та по батькові (за наявності), число, місяць, рік народження, відомості про освіту, партійність, посаду, місце роботи (заняття), місце проживання та назву місцевої організації партії, від якої обрано відповідного сільського, селищного, міського голову (або позначка «Висунутий шляхом само висування»).

Офіційне оприлюднення результатів виборів є підставою для звільнення з роботи (посади), несумісної з посадою сільського, селищного, міського

голови та прийняття рішення про припинення дії іншого представницького мандата особи, обраної депутатом, сільським, селищним, міським головою.

6. Територіальна виборча комісія **інформує відповідну раду** про результати виборів на першому її пленарному засіданні

Порядок набуття повноважень депутатами сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади і відповідним сільським, селищним, міським головою, обраними на перших місцевих виборах, регламентується Конституцією України, Законами України «Про місцеві вибори», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про службу в органах місцевого самоврядування».

Відповідно до ст. 89 Закону України «Про місцеві вибори» особа, обрана депутатом місцевої ради, місцевим головою протягом 20 днів з дня офіційного оприлюднення результатів перших місцевих виборів зобов'язана **подати до територіальної виборчої комісії копію зареєстрованої заяви** про припинення дії іншого представницького мандата (якщо такий має місце), а особа, обрана місцевим головою, – також і документ про звільнення з роботи (посади), несумісної з посадою місцевого голови.

Вказаний строк подання документів може бути змінений територіальною виборчою комісією за наявності підстав, визнаних нею у якості поважних, та на основі відповідного клопотання обраної особи.

Своєчасне подання вказаних документів є умовою реєстрації територіальною виборчою комісією особи у якості депутата сільської, селищної, міської ради, сільського, селищного, міського голови. **Таке рішення приймається комісією у п'ятиденний строк з дня отримання документів.**

У разі ж невиконання без поважних причин даної умови реєстрації особою:

- обраною депутатом у багатомандатному виборчому окрузі, територіальна виборча комісія приймає рішення про визнання її такою, яка відмовилася від депутатського мандата, та визнає обраним депутатом в багатомандатному виборчому окрузі наступного за черговістю кандидата в депутати від відповідної місцевої організації партії та реєструє його в установленому Законом порядку;

- обраною депутатом по одномандатному виборчому округу, комісія приймає рішення про визнання її такою, що відмовилася від депутатського мандата, та призначає в цьому окрузі повторні вибори;

- обраною на посаду сільського, селищного, міського голови, комісія приймає рішення про визнання її такою, що відмовилася від посади та призначає повторні вибори відповідно сільського, селищного, міського голови.

Копії відповідних рішень територіальної виборчої комісії невідкладно надсилаються до ЦВК, а про прийняте рішення територіальна виборча комісія не пізніше наступного дня повідомляє відповідну особу.

Згідно ч.4 ст.45 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» **рада вважається повноважною** за умови обрання не менш як двох третин депутатів від її загального складу. Строк повноважень її, як і строк повноважень місцевого голови, обраних на перших виборах, є коротшим за загальний термін повноважень, передбачений Конституцією України. Відповідно до п.3 ч.1 ст.93 Закону України «Про місцеві вибори» депутати місцевої ради, місцевий голова обираються на перших місцевих виборах на строк до обрання на чергових виборів депутатів та сільського, селищного, міського голови і сформування за результатами таких виборів відповідної ради у поважному складі.

Територіальна виборча комісія не пізніш як через два тижні після реєстрації новообраних депутатів ради в кількості, яка забезпечує повноважність складу ради, **скликається першу сесію новообраної сільської, селищної, міської ради**. Перше пленарне засідання першої сесії відкриває голова зазначеної територіальної виборчої комісії.

Голова територіальної виборчої комісії інформує раду про підсумки виборів депутатів. Відповідно до ч.2 ст.4 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» з цього моменту **починаються повноваження депутатів місцевої ради**, які закінчуються в день відкриття першої сесії цієї ради нового скликання, крім передбачених законом випадків дострокового припинення повноважень депутата місцевої ради або ради, до складу якої його обрано.

В день набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, завершуються повноваження сільських, селищних, міських рад, сільських, селищних, міських голів, обраних територіальними громадами, що об'єдналися.

Голова територіальної виборчої комісії інформує раду про підсумки виборів сільського, селищного, міського голови. **Повноваження новообраного сільського, селищного, міського голови починаються** згідно ч.1 ст.42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» з моменту складення ним присяги відповідно до Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» на пленарному засіданні відповідної сільської, селищної, міської ради, на якому оголошені рішення щодо його обрання та реєстрації. Його повноваження закінчуються в день відкриття першої сесії

відповідної сільської, селищної, міської ради, обраної на наступних чергових місцевих виборах, або, якщо рада не обрана, з моменту вступу на цю посаду іншої особи, обраної на наступних місцевих виборах, крім випадків дострокового припинення його повноважень.

З моменту набуття повноважень депутатами ради та сільським, селищним, міським головою **головує на пленарних засіданнях ради** першої сесії обраний голова. У разі якщо на час проведення першої сесії відповідний сільський, селищний, міський голова не зареєстрований відповідно до вищевказаних вимог Закону України «Про місцеві вибори», про що на сесії ради інформує голова територіальної виборчої комісії, рада обирає тимчасову президію з числа депутатів ради в кількості трьох – п'яти осіб. Члени тимчасової президії по черговою головує на пленарних засіданнях ради до обрання секретаря ради. З часу обрання секретаря ради він головує на пленарних засіданнях ради.

З дня набуття повноважень сільський, селищний, міський голова об'єднаної територіальної громади **очолює виконавчі комітети** сільських, селищних, міських рад територіальних громад, що об'єдналися, та входить до їх персонального складу до моменту затвердження місцевою радою об'єднаної територіальної громади, персонального складу її виконавчого комітету у загальному порядку, визначеному Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Він також після завершення повноважень сільського голови, який одноособово виконував функції виконавчого органу сільської ради у територіальній громаді, що увійшла до об'єднаної громади, одноособово виконує відповідні функції до затвердження персонального складу виконавчого комітету місцевої ради об'єднаної територіальної громади.

══════ 1.5. Правосуб'єктність об'єднаної територіальної громади

В наслідок реалізації політики добровільного об'єднання територіальних громад сьогодні *de facto* існують два види територіальних громад. По-перше, це – сільські, селищні, міські громади, які утворилися раніше, та не ініціювали об'єднання з іншими територіальними громадами. Поняття, правосуб'єктність, повноваження цих територіальних громад, а також інші положення визначені у Конституції України, Законі України «Про місцеве

самоврядування в Україні» та інших нормативно-правових актах. По-друге, це – об'єднані територіальні громади, утворені відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання громадян».

Не зважаючи на те, що Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» закладаються нові концептуальні засади територіальної організації місцевого самоврядування в Україні, ні в зазначеному Законі, ні в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» не визначаються поняття об'єднаних територіальних громад, їх статус і правосуб'єктність. Стаття 5 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», у якій визначено систему місцевого самоврядування, не знала змін у зв'язку з прийняттям Закону України «Про добровільне об'єднання громадян». Крім того, відсутнє регулювання повноважень органів місцевого самоврядування об'єднаних громад, які мали б бути розширені у процесі децентралізації влади.

Не зважаючи на прогалини у правовому регулюванні статусу об'єднаних територіальних громад, на підставі комплексного тлумачення норм, що містяться у різних нормативно-правових актах, можна зазначити наступне:

1. Об'єднана територіальна громада є **територіальним публічно-правовим утворенням, яке не має статусу юридичної особи публічного права**. Створення та припинення об'єднаної територіальної громади не потребує державної реєстрації. Порядок, умови та засади створення об'єднаної територіальної громади врегульовані Законом України «Про добровільне об'єднання громадян».

2. Об'єднана територіальна громада **вважається утвореною:**

- з дня набрання чинності рішеннями всіх рад, що прийняли рішення про добровільне об'єднання територіальних громад, або
- з моменту набрання чинності рішенням про підтримку добровільного об'єднання територіальних громад на місцевому референдумі.

При цьому рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад мають відповідати висновку Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної державної адміністрації.

3. Об'єднана територіальна громада є **єдиним, самостійним суб'єктом** та обирає представницький орган – сільську, селищну, міську раду. Територіальні громади, які об'єдналися, або приєдналися до об'єднаної територіальної громади, втрачають самостійне значення. Повноваження їх органів припиняються. Органи місцевого самоврядування, які мають статус юридичних осіб, реорганізуються. У складі об'єднаної територіальної громади

не може існувати іншої територіальної громади, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування.

4. На території об'єднаної територіальної громади утворюються **старостинські округи** (частина території, на якій розташовані один або декілька населених пунктів (сіл, селищ), крім адміністративного центру об'єднаної територіальної громади, визначена сільською, селищною, міською радою з метою забезпечення представництва інтересів жителів такого населеного пункту (населених пунктів) старостою). Староста є виборною посадовою особою місцевого самоврядування. Староста обирається жителями села, селища (сіл, селищ), розташованого на території відповідного старостинського округу, на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі (ст. 14–1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

5. Об'єднані територіальні громади **можуть бути міськими, селищними та сільськими**. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, – селищною, центром якої визначено село, – сільською.

6. Об'єднана територіальна громада має **найменування**, яке, як правило, є похідним від найменування населеного пункту (села, селища, міста), визначеного її адміністративним центром.

7. **Правосуб'єктність об'єднаних територіальних громад виникає з моменту їх утворення**. Об'єднана територіальна громада має різногалузеву правосуб'єктність. Вона не тільки здатна мати суб'єктивні права (правоздатність), але й здатна безпосередньо або через уповноважені органи набувати та здійснювати суб'єктивні права та виконувати обов'язки.

8. Об'єднана територіальна громада **може бути учасником** цивільних (ч.2 ст. 2 Цивільного кодексу України); земельних відносин (ст. 80 Земельного кодексу України); фінансових (п.2 ч.1 ст. 2 Бюджетного кодексу України) та інших правовідносин.

Об'єднана територіальна громада є **суб'єктом права комунальної власності**. Джерелами формування майна об'єднаної територіальної громади є:

– все майно територіальних громад, що об'єдналися (абз.1 ч.3 ст. 8 Закону України «Про добровільне об'єднання громадян»);

– все майно спільної власності територіальних громад одного району у разі об'єднання всіх територіальних громад такого району (абз.2 ч.3 ст. 8 Закону України «Про добровільне об'єднання громадян»);

– все майно територіальної громади, що приєдналася до об'єднаної територіальної громади (абз.1 ч.3 ст. 8-3Закону України «Про добровільне об'єднання громадян»).

Зазначене майно переходить до об'єднаної територіальної громади у порядку правонаступництва.

9. Відповідно до п.2 ч.1 ст. 2 Бюджетного кодексу України бюджети місцевого самоврядування – це бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), **бюджети об'єднаних територіальних громад**, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад. Відповідно до ч.10 ст. 8 Закону України «Про добровільне об'єднання громадян» бюджет об'єднаної територіальної громади розробляється з урахуванням особливостей підготовки місцевих бюджетів, визначених бюджетним законодавством. Отже, територіальній громаді наділяються правами та обов'язками у сфері фінансової діяльності.

В об'єднаній територіальній громаді формуються нові органи місцевого самоврядування. Одночасно, утворення об'єднаної територіальної громади є підставою для припинення органів місцевого самоврядування, обраних територіальними громадами, що об'єдналися.

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 26 листопада 2015 року № 835-VIII внесені зміни до статей 7, 8, 10 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», відповідно до яких **припинення юридичних осіб – органів місцевого самоврядування здійснюється шляхом реорганізації**.

Реорганізація є одним із способів припинення юридичної особи, в результаті якого юридична особа припиняється, а її майно, права та обов'язки переходять у порядку правонаступництва до інших юридичних осіб. Припинення юридичних осіб – органів місцевого самоврядування шляхом реорганізації забезпечує безперервність реалізації публічної влади на рівні місцевого самоврядування, перехід повноважень органів місцевого самоврядування територіальних громад, що об'єдналися (приєдналися), до органів новоствореної об'єднаної територіальної громади.

Загальні положення про припинення юридичних осіб, зокрема, шляхом реорганізації містяться у Цивільному кодексі України, Господарському ко-

дексі України, Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» № 755-IV від 15 травня 2003 року в редакції Закону № 835-VIII від 26 листопада 2015 року. Особливості припинення (реорганізації) юридичних осіб – органів місцевого самоврядування у процесі добровільного об’єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, регулюються спеціальним законодавством: Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Законом України «Про добровільне об’єднання територіальних громад». Специфіка процедури реорганізації органів місцевого самоврядування, встановлена Законом України «Про добровільне об’єднання територіальних громад», проявляється в її оптимізації та оперативності проведення. Це вкрай важливо для забезпечення, зокрема, укладення та виконання органами місцевого самоврядування цивільно-правових договорів (закупівлі за кошти місцевих бюджетів, оренди земельних ділянок та інших об’єктів комунальної власності тощо).

Метою закріплення у законодавстві спрощеної процедури реорганізації органів місцевого самоврядування є сприяння реалізації права територіальних громад на добровільне об’єднання у частині формування органів місцевого самоврядування нових об’єднаних територіальних громад.

Процес реорганізації органів місцевого самоврядування територіальних громад, що об’єдналися, **починається з часу проведення перших виборів** депутатів сільської, селищної, міської ради об’єднаної територіальної громади та відповідного сільського, селищного, міського голови.

За Законом України «Про добровільне об’єднання територіальних громад» здійснюється реорганізація наступних органів місцевого самоврядування:

- сільських, селищних, міських рад територіальних громад, що об’єдналися, та розміщених поза адміністративним центром об’єднаної територіальної громади;
- виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад територіальних громад, що об’єдналися, та розміщених поза адміністративним центром об’єднаної територіальної громади;
- сільських, селищних рад територіальних громад, що приєдналися до об’єднаної територіальної громади;
- виконавчих комітетів сільських, селищних рад територіальних громад, що приєдналися до об’єднаної територіальної громади.

Після завершення реорганізації зазначені органи місцевого самоврядування **припиняються**.

Сільська, селищна, міська рада, розміщена в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади та відповідний виконавчий комітет не реорганізуються, а точніше – **не припиняються**. Ці юридичні особи є **правонаступниками** прав та обов'язків відповідно місцевих рад та їх виконавчих комітетів, що припинилися шляхом реорганізації.

Реорганізація сільських, селищних, міських рад територіальних громад, що об'єдналися, здійснюється з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою. Реорганізація виконавчих комітетів відповідних сільських, селищних, міських рад здійснюється з дня затвердження сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, персонального складу її виконавчого комітету. Реорганізація сільської, селищної ради територіальної громади, що приєдналась до об'єднаної територіальної громади, та її виконавчого комітету здійснюється з дня припинення повноважень цієї сільської, селищної ради (ч.2 ст. 8–3 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»).

Реорганізація органів місцевого самоврядування територіальних громад, що об'єдналися, відбувається **шляхом їх приєднання** до відповідних органів місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади. Приєднання – це форма реорганізації юридичної особи, що передбачає припинення однієї або більше юридичних осіб (правопередників) з переданням усього їх майна (прав та обов'язків) та особистих немайнових прав до іншої юридичної особи (правонаступника), яка існувала до приєднання й продовжує існувати після приєднання. Створення нової юридичної особи внаслідок приєднання не відбувається¹.

Загальна процедура реорганізації юридичної особи складається з наступних етапів:

- 1 етап** – ініціювання реорганізації юридичної особи;
- 2 етап** – здійснення реорганізаційних заходів;
- 3 етап** – складення та затвердження підсумкового документу реорганізації;
- 4 етап** – державна реєстрація припинення та (або) створення юридичних осіб.

¹ Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). – Т. 3: Юридична особа / За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.: Страйд, 2009. – С. 190.

Реорганізація юридичних осіб – органів місцевого самоврядування у процесі добровільного об'єднання територіальних громад має певну специфіку, яка проявляється на кожному етапі наступним чином:

1 етап – ініціювання реорганізації юридичної особи. За загальним правилом реорганізація юридичної особи здійснюється за рішенням його учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, а у випадках, передбачених законом, – за рішенням суду або відповідних органів державної влади (ч.1 ст. 106 ЦК України). У разі реорганізації юридичної особи – органу місцевого самоврядування відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» даний етап відсутній.

Реорганізація юридичних осіб – органів місцевого самоврядування відбувається в силу закону у зв'язку із об'єднанням (приєднанням) територіальних громад. Підставою реорганізації сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, що об'єднуються є набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою. Підставою реорганізації відповідних виконавчих комітетів є затвердження сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, персонального складу її виконавчого комітету. Підставою реорганізації сільської, селищної ради територіальної громади, що приєдналась до об'єднаної територіальної громади, та її виконавчого комітету є припинення повноважень цієї сільської, селищної ради у зв'язку з офіційним оголошенням відповідною територіальною виборчою комісією на сесії сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади рішення про підсумки додаткових виборів та визнання повноважень не менше половини депутатів від територіальної громади, що приєдналась, обраних на виборах до сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади.

Отже, органи місцевого самоврядування здійснюють ініціювання об'єднання територіальних громад, а не реорганізації органів місцевого самоврядування. Таким чином, сільські, селищні, міські ради не приймають рішення про припинення.

2 етап – здійснення реорганізаційних заходів, а саме:

а) повідомлення про припинення юридичної особи.

За загальним правилом учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, зобов'язані протягом трьох робочих днів з дати прийняття рішення письмово повідомити орган,

що здійснює державну реєстрацію (ч.1 ст. 105 ЦК України). Однак, відповідно до ч.6 ст. 8 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» реорганізація юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад та їхніх виконавчих комітетів у випадках добровільного об'єднання територіальних громад здійснюється без повідомлення про неї органу, що здійснює державну реєстрацію;

б) призначення комісії з припинення юридичної особи (комісії з реорганізації).

Учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, призначають комісію з припинення юридичної особи (комісію з реорганізації), голову комісії та встановлюють порядок і строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, що припиняється (ч.3 ст. 105 ЦК України). До комісії з припинення юридичної особи з моменту її призначення переходять повноваження щодо управління справами юридичної особи.

Специфіка даного етапу реорганізації юридичних осіб – органів місцевого самоврядування полягає у наступному:

- спеціальні комісії з реорганізації органів місцевого самоврядування не створюються;

- відповідальним за забезпечення реорганізації органів місцевого самоврядування є новообраний сільський, селищний, міський голова. Згідно ч.7 ст. 8 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» під час проведення реорганізації юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад та їхніх виконавчих комітетів повноваження з управління справами таких юридичних осіб здійснює сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою. За поданням сільського, селищного, міського голови, обраного об'єднаною територіальною громадою, відповідна сільська, селищна, міська рада може утворити комісії для забезпечення виконання таким головою повноважень з управління справами юридичних осіб, що реорганізуються.

Отже, створення спеціального органу для здійснення заходів по реорганізації юридичних осіб – органів місцевого самоврядування не є обов'язковим.

На відміну від комісії з реорганізації, яка здійснює лише управління справами юридичної особи, сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою, має не тільки повноваження щодо забезпечення процесу реорганізації органів місцевого самоврядування, але й повноваження головної посадової особи об'єднаної територіальної громади;

в) визначення порядку заявлення вимог кредиторів юридичної особи;

Учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про реорганізацію юридичної особи, одночасно з призначенням комісії з реорганізації встановлюють порядок і строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної особи, що припиняється (ч.3 ст. 105 ЦК України). При цьому строк заявлення кредиторами своїх вимог не може становити менше двох і більше шести місяців з дня оприлюднення повідомлення про рішення щодо припинення юридичної особи (ч.5 ст. 105 ЦК України).

Відповідно до ч.6 ст. 8 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» реорганізація юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад та їхніх виконавчих комітетів у випадках, передбачених цим Законом, здійснюється без збирання вимог кредиторів та отримання їхньої згоди.

г) визначення майнового стану юридичної особи.

Майновий стан юридичної особи, що реорганізується, визначається шляхом проведення повної або часткової інвентаризації її майна, прав та обов'язків.

Інвентаризація – це перевірка фактичної наявності майна юридичної особи і співставлення даних інвентаризації з бухгалтерським обліком. Під час інвентаризації активів і зобов'язань перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка.

Порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань та оформлення її результатів визначений Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 2 вересня 2014 року № 879. Відповідно до п.7 зазначеного Положення проведення інвентаризації є обов'язковим, зокрема, у разі *припинення підприємства*. У Положенні про інвентаризацію активів та зобов'язань термін «підприємство» застосовується до юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також до представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності. Отже, у разі припинення юридичних осіб – органів місцевого самоврядування у процесі добровільного об'єднання територіальних громад інвентаризація проводиться обов'язково. При цьому інвентаризація має бути суцільною, тобто такою, якою охоплюються всі види зобов'язань та всі активи підприємства незалежно від їх місцезнаходження, у тому числі предмети, що передані у прокат, оренду або перебувають на реконструкції, модернізації, консервації, у ремонті, запасі або резерві незалежно від тех-

нічного стану. Також інвентаризації підлягають активи і зобов'язання, які обліковуються на позабалансових рахунках, зокрема цінності, що не належать підприємству, але тимчасово перебувають у його користуванні, розпорядженні або на зберіганні (об'єкти оперативної (операційної) оренди основних засобів, матеріальні цінності на відповідальному зберіганні, переробці, комісії, монтажі), умовні активи і зобов'язання (непередбачені активи та зобов'язання) підприємства (застави, гарантії, зобов'язання тощо), бланки документів суворої звітності, інші активи.

Проведення інвентаризації активів та пасивів сільських, селищних, міських рад та їхніх виконавчих комітетів забезпечується сільським, селищним, міським головою, обраним об'єднаною територіальною громадою. За його поданням відповідна сільська, селищна, міська рада може утворити комісії для забезпечення виконання таким головою повноважень з управління справами юридичних осіб, що реорганізуються, зокрема, проведення інвентаризації.

3 етап – складення і затвердження підсумкового документа реорганізації.

Підсумковим документом реорганізації юридичної особи, яка здійснюється шляхом приєднання, є передавальний акт. За загальним правилом (ч.2, 3 ст. 107 ЦК України) він складається комісією з припинення юридичної особи після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами та задоволення чи відхилення цих вимог, та затверджуються учасниками юридичної особи або органом, який прийняв рішення про її припинення, крім випадків, встановлених законом. Дані положення не застосовуються до реорганізації юридичних осіб – органів місцевого самоврядування, оскільки їх припинення відбувається в силу закону, а не на підставі рішення учасників або органу юридичної особи та без збирання вимог кредиторів. Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» не врегульовані порядок та строк складання передавального акту. Виходячи з того, що передавальний акт відображає майновий стан юридичної особи, він має складатися на підставі даних, що отримані на етапі інвентаризації майна.

Порядок оформлення та зміст передавального акту законодавством не встановлено, тому він складається у довільній формі. На практиці передавальний акт складається як документ фінансової звітності – баланс. Вимоги до щодо складання цього документу встановлені Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого

2013 року №73. Оскільки баланс являє собою звіт про фінансовий стан юридичної особи, у ньому відсутні відомості щодо складу майна, прав та обов'язків цієї особи. Їх перелік доцільно наводити у додатку до передавального акту, як невід'ємній його частині.

4 етап – державна реєстрація припинення та (або) створення юридичних осіб.

Правовим наслідком реорганізації юридичних осіб шляхом приєднання є:

- припинення однієї або декількох юридичних осіб, які приєдналися до іншої існуючої юридичної особи;
- відсутність новоствореної юридичної особи;
- продовження існування юридичної особи, до якої приєдналися юридичні особи, які припинилися.

Таким чином, у результаті реорганізації відбувається лише припинення юридичних осіб – місцевих рад, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, та розміщених поза адміністративним центром об'єднаної територіальної громади, та їх виконавчих комітетів.

Припинення юридичної особи, як й її створення, підлягає обов'язковій державній реєстрації. Державна реєстрація юридичних осіб – це офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи. Відповідно до ч.2 ст. 104 ЦК України юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення.

Перелік документів, що подаються заявником для державної реєстрації припинення юридичних осіб – органів місцевого самоврядування, визначений ч.2 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань». Відповідно до абз.4 ч.2 ст. 17 зазначеного Закону державна реєстрація при реорганізації органів місцевого самоврядування як юридичних осіб після добровільного об'єднання територіальних громад здійснюється з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Частиною 11 ст. 8 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» встановлено, що державна реєстрація припинення юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад, їхніх виконавчих комітетів шляхом приєднання здійснюється на підставі заяви, поданої сільським, селищним, міським головою, обраним об'єднаною територіальною громадою, або уповноваженою ним особою суб'єкту державної реєстрації. Заява про

державну реєстрацію припинення місцевої ради та її виконавчого комітету – є єдиним і достатнім документом, на підставі якого здійснюється державна реєстрація припинення юридичних осіб – органів місцевого самоврядування територіальних громад, що об'єдналися (приєдналися). До органу державної реєстрації подаються окремі заяви щодо кожної територіальної громади.

Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» встановлюються певні обмеження щодо терміну здійснення державної реєстрації припинення органів місцевого самоврядування. Так, державна реєстрація припинення шляхом приєднання юридичних осіб – виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад, які забезпечують окреме виконання бюджетів територіальних громад, що об'єдналися, здійснюється не раніше затвердження бюджету об'єднаної територіальної громади.

Юридична особа – сільська, селищна, міська рада, її виконавчий комітет є такою, що припинилася, з дня внесення запису про її припинення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Оскільки юридичні особи – місцева рада, розміщена в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади, та її виконавчий комітет, не припиняються в результаті реорганізації державної реєстрації підлягають лише зміни до відомостей про них, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Такі зміни вносяться державним реєстратором на підставі заяви, поданої сільським головою, обраним об'єднаною територіальною громадою, або уповноваженою ним особою.

Форми заяв про державну реєстрацію затверджені Наказом Міністерства юстиції України від 6 червня 2016 року № 15/5 «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

Найменування сільської, селищної, міської ради, розміщеної в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади, та її виконавчого комітету не змінюються, оскільки Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» не вимагається використання словосполучення «об'єднана територіальна громада». Найменування представницького органу місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади як юридичної особи складається з частини, яка є похідною від власного найменування населеного пункту, визначеного її адміністративним цен-

тром, у формі прикметника та відповідного загального найменування представницького органу місцевого самоврядування (сільська, селищна, міська рада). Найменування виконавчого органу місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади як юридичної особи складається з відповідного загального найменування виконавчого органу місцевого самоврядування (виконавчий комітет, управління, відділ тощо) та повного найменування відповідного представницького органу місцевого самоврядування у родовому відмінку.

1.6. Матеріально-фінансова основа функціонування об'єднаних територіальних громад

Статтею 142 Конституції України визначено, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, які є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

З конституційними положеннями кореспондують приписи ч. 1 ст.60 Закону України «Про місцеве самоврядування», за якою територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини. Всього в цій статті перелічено 12 різних за своєю природою об'єктів, що можуть перебувати у комунальній власності об'єднаної територіальної громади.

Загалом, у залежності від цільового призначення майно, що складає матеріально-фінансову основу місцевого самоврядування, **може бути розподілене** на такі основні категорії: майно, що забезпечує діяльність безпо-

середньо об'єднаної територіальної громади; майно, що забезпечує діяльність органів місцевого самоуправління (відповідні ради, їх виконавчі комітети тощо); майно, що утворене внаслідок рішення рад відповідних рівнів про його об'єднання (спільна власність територіальних громад); майно, закріплене за відповідними підприємствами, установами, організаціями як самостійними юридичними особами на праві господарського відання чи оперативного управління.

При цьому Конституцією та Законами України не визначено особливостей щодо матеріальної основи об'єднаної територіальної громади, а тому наведені правові норми поширюються і на ці громади, з урахуванням їх певної специфіки. Отже, **матеріальну основу об'єднаної територіальної громади складає майно комунальної власності територіальних громад, що об'єдналися та приєдналися до об'єднаних територіальних громад.**

Склад майна об'єднаної територіальної громади включає майно територіальних, що об'єдналися, та набуте самою об'єднаною територіальною громадою безпосередньо після її створення.

В силу вимог ч. 3 ст. 8 Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» об'єднана територіальна громада є правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, що вказує на універсальний характер такого правонаступництва. Відповідно, після завершення процедури об'єднання не може залишатися майна, яке стало б власністю об'єднаної територіальної громади. Наведена норма дає підстави вважати майном об'єднаної територіальної громади і те майно, яке належало територіальним громадам, що об'єдналися, але з тих чи інших причин не увійшло до відповідних документів (актів приймання-передачі тощо).

Призначенням комунальної власності є задоволення потреб територіально відокремленої частини суспільства, а не приватних інтересів окремих осіб. Слід також наголосити на комплексному характері цього інституту, оскільки відносини права комунальної власності за своєю природою є цивільно-правовими, незважаючи на те, що регулюються вони не лише нормами цивільного законодавства, а й нормативно-правовими актами інших галузей права (конституційного, господарського, земельного тощо). Наразі в Україні не прийнято єдиного законодавчого акта про право комунальної власності, тому норми, що регулюють цей інститут «розпорошені» по законах різної галузевої належності.

Право комунальної власності виникає з підстав, визначених цивільним законодавством, зокрема з правочинів (ч. 1 ст. 328 ЦК). Тут можуть бути

названі набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва (ст. 331 ЦК), на перероблену річ (ст. 332), на безхазяйну річ (ст. 335 ЦК), на бездоглядну домашню тварину (ст. 341 ЦК), на скарб (ст. 343 ЦК) та ін. Безперечно, цей перелік не є вичерпним, об'єднана територіальна громада може набувати майно і з інших підстав.

Відповідно до ч. 2 ст. 60 Закону України «Про місцеве самоврядування» **підставою для набуття права комунальної власності** є передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

Передача майна у зазначених випадках здійснюється у порядку, передбаченому Законом України від 3 березня 1998 р. «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності», який регулює відносини, пов'язані з передачею об'єктів права державної власності у комунальну власність територіальних громад сіл, селищ, міст або у їх спільну власність, а також об'єктів права комунальної власності у державну власність. Детально процедуру безоплатної передачі об'єктів права державної власності врегульовано Порядком подання та розгляду пропозицій щодо передачі об'єктів з комунальної у державну власність та утворення і роботи комісії з питань передачі об'єктів у державну власність, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21 вересня 1998р. №1482. Цією постановою затверджено форму Акта приймання-передачі майна, але в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 №538.

Відповідно до п. 9 Порядку передача оформляється актом приймання-передачі за формою згідно з додатком. Акт складається у чотирьох примірниках, підписується головою та членами комісії і затверджується органом, який утворив комісію, право власності на об'єкт передачі виникає з дати підписання акта приймання-передачі. Оскільки наразі питання передачі майна до об'єднаної територіальної громади від територіальних громад, що об'єднуються, не врегульовано, форма Акта може бути використана для цих випадків, із відповідним корегуванням.

Об'єднана територіальна громада набуває право власності може набути право власності на **безхазяйне нерухоме майно** (ст. 335 ЦК).

Безхазяйні нерухомі речі беруться на облік органом, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, за заявою органу місцевого самоврядування, на території якого вони розміщені. Про взяття безхазяйної нерухомої речі на облік робиться оголошення у друкованих засобах масової інформації.

Після спливу одного року з дня взяття на облік безхазяйної нерухомої речі вона за заявою органу, уповноваженого управляти майном відповідної територіальної громади, може бути передана за рішенням суду у комунальну власність. Заявником у цих справах виступає орган, уповноважений управляти майном об'єднаної територіальної громади (ст. 329 ЦПК).

Об'єднана територіальна громада набуває право власності на **відумерлу спадщину**.

Підставами відумерлості спадщини є відсутність спадкоємців за заповітом і за законом, усунення спадкоємців від права на спадкування, неприйняття спадкоємцями спадщини, відмова спадкоємців від прийняття спадщини

Відповідно до ст. 1277 Цивільного кодексу України суб'єктом права на відумерлу спадщину є територіальна громада за місцем відкриття спадщини. Законом України від 20.09.2016 № 1533-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової долі земельних ділянок, власники яких померли» зміст зазначеної норми диференційовано та передбачено що за загальним правом спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини, а нерухоме майно – за його місцезнаходженням. Таким чином, законодавством встановлена множинність суб'єктів права на відумерлу спадщини – територіальні громади за місцем відкриття спадщини та за місцезнаходженням нерухомого майна.

Місце відкриття спадщини визначається за правилами ст. 1221 ЦК, яка діє з урахуванням змін і доповнень. Законом України від 12.02.2015 № 189-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення реалізації права на спадкування», який набув чинності 4 березня 2015 р., загальний порядок визначення місця відкриття спадщини змінено і передбачено, що в особливих випадках місце відкриття спадщини встановлюється законом. Поряд із суб'єктами права на відумерлу спадщину, законодавцем згадуються також заявники – особи, які звертаються до суду із заявами про визнання спадщини відумерлою. Згідно з ч. 1 ст. 1277 ЦК України, України заявником у справах про визнання спадщини відумерлою може бути і орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини, а якщо до складу спадщини входить нерухоме майно – за його місцезнаходженням. Відповідно до ч. 2 ст. 337 Цивільно-процесуального кодексу України залучення до участі у справі про визнання спадщини відумерлою органів місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини

та (або) за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до її складу, є обов'язковим у всіх випадках, навіть і тоді, коли ці органи не виступають заявниками.

Право на відумерлу спадщину має певну специфіку, оскільки містить у собі обов'язок його суб'єкта – територіальної громади здійснити це право у певному порядку. Інакше кажучи, право набути відумерлу спадщину обертається обов'язком реалізувати це право, незалежно від бажання територіальної громади. Реалізація права на відумерлу спадщину носить обов'язковий характер, хоча і не забезпечений ні відповідними заходами примусового характеру, ні відповідальністю територіальної громади за неподання заяв про визнання спадщини відумерлою. При цьому Законом від 20.09.2016 № 1533-VIII коло заявників у справах про визнання спадщини відумерлою розширено і право на подання такої заяви до суду отримали:

- 1) кредитори спадкодавця;
- 2) власники суміжних земельних ділянок;
- 3) користувачі цих земельних ділянок.

Дві останні категорії заявників мають право на подання заяви про визнання спадщини відумерлою якщо до складу спадщини входять земельні ділянки сільськогосподарського призначення. У такому разі суд залучає до розгляду справи органи місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини та/або за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини.

Для нових категорій заявників подання заяви про визнання спадщини відумерлою, на відміну органів місцевого самоврядування, є правом, а не обов'язком.

У випадку задоволення поданої заяви суд приймає рішення суд приймає рішення про визнання спадщини відумерлою та про передачу її територіальній громаді відповідно до закону (ст. 338 ЦПК).

Об'єднана територіальна громада в особі органів місцевого самоврядування може прийняти рішення, яким визначити порядок виявлення та обліку безхазяйного нерухомого майна, спадщини, що визнається судом відумерлою, їх зарахування до комунальної власності та подальшого розпорядження таким майном. Зокрема, можуть бути визначені структурні підрозділи (управління, департаменти, відділи), на які покладаються відповідні функції, включаючи взаємодію із іншими органами (органами Національної поліції, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, нотаріату тощо) у цьому аспекті.

Здійснення права комунальної власності об'єднаною територіальною громадою включає повноваження з володіння, користування та розпорядження майном самою територіальною громадою, органами місцевого самоврядування та іншими уповноваженими органами. Відповідно до ч. 2 ст. 327 ЦК здійснення права комунальної власності включає також управління майном, що є у комунальній власності, безпосередньо територіальними громадами та утвореними ними органами місцевого самоврядування. Зазначені органи від імені та в інтересах об'єднаної територіальної громади в межах зазначених правомочностей виконують усі майнові операції, можуть при цьому передавати об'єкти права комунальної власності у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їхнього відчуження, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються у користування і оренду. Доцільність, порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності визначаються відповідною радою (ч. ч. 5, 6 Закону України «Про місцеве самоврядування»).

Об'єднана територіальна громада може **засновувати відповідні юридичні особи**. При створенні комунальних підприємств органом місцевого самоврядування приймається відповідний розпорядчий акт, затверджується статут підприємства, у якому визначаються завдання власника щодо використання комунального майна. Відповідно до ст. 78 ГК України майно комунального унітарного підприємства перебуває у комунальній власності і закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання (комунальне комерційне підприємство) або на праві оперативного управління (комунальне некомерційне підприємство). Здійснюючи ці права комунальне підприємство може розпоряджатися закріпленням за ним майном у межах, визначених законом, статутом та рішеннями власника – об'єднаної територіальної громади.

Управління майном може включати розпорядження ним шляхом укладання договорів або в інший спосіб. При цьому об'єднана територіальна громада може укладати щодо комунальної власності будь-які договори, у тому числі і не передбачені цивільним законодавством. В основному громадою укладаються договори, спрямовані на відчуження об'єктів комунальної власності (купівля-продаж та ін.) або передачу його в оренду та інше оплатне користування. Відносини, пов'язані із орендою комунального майна (крім землі) регулюються Цивільним та Господарським кодексами,

Законом України від 10.04.1992 № 2269-ХІІ «Про оренду державного і комунального майна» (із наступними змінами і доповненнями). Органи місцевого самоврядування можуть затверджувати положення про оренду майна об'єднаної територіальної громади, методику та порядок розрахунку орендної плати, типовий договір оренди комунального майна об'єднаної територіальної громади.

Здійснення права комунальної власності може мати наслідком **припинення цього права об'єднаної територіальною громадою**. Перелік підстав припинення права власності визначено у ст. 346 ЦК і щодо об'єднаної територіальної громади тут можуть бути названі: відчуження власником свого майна; відмова власника від права власності; припинення права власності на майно, яке за законом не може належати цій особі; знищення майна; звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника.

Право власності територіальною громадою може бути припинене в інших випадках, встановлених законом. Зокрема, право комунальною власності припиняється внаслідок списання майна. Для державної власності механізм списання об'єктів державної власності визначено Порядком списання об'єктів державної власності, який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2007р. № 1314. Дія цього Порядку поширюється на майно, що передане казенним підприємствам, державним комерційним підприємствам (їх об'єднанням), установам та організаціям, закріплене за підприємствами, установами та організаціями, які перебувають у віданні Національної академії наук і галузевих академій наук, майно, що не ввійшло до статутного капіталу господарських товариств у процесі приватизації (корпоратизації), але перебуває на їх балансі. Відповідно, суб'єкти права комунальної власності у цьому переліку відсутні, тому на списання майна, що перебуває у комунальній власності, зазначений порядок не поширюється. Особливо актуальним це питання є ля бюджетних установ.

Тому **списання майна комунальної власності** об'єднаної територіальної громади здійснюється у порядку, визначеному органами місцевого самоврядування. Оскільки рішення щодо повноважень з управління комунальним майном приймаються виключно на пленарних засіданнях сільських, селищних рад, то сільський, селищний, голова не може своїм розпорядженням, одноосібно, затвердити порядок (положення) про списання комунального майна.

У порядку списання комунального майна, який затверджується відповідною радою повинні передбачатися вартісні показники, умови, перелік доку-

ментів, необхідних для отримання згоди органу місцевого самоврядування на списання майна комунальної власності. Зазвичай, органи місцевого самоврядування зазначають у своїх рішеннях майно, яке можна списувати за рішенням керівника установи, без отримання згоди органу місцевого самоврядування, зазначають вартість такого майна, та об'єкти, для яких потрібна згода на списання майна, перелік документів для отримання згоди на списання і порядок її отримання. Тож підприємства та установи об'єднаних територіальних громад при списанні комунального майна мають керуватися у першу чергу порядками списання майна, затвердженими місцевими радами.

1.7. Державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад

Статті 9, 10 та 11 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» присвячені питанням державної підтримки добровільного об'єднання та добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад.

У ст. 9 закріплюються **форми державної підтримки** добровільного об'єднання територіальних громад. Зокрема, зазначається, що держава здійснює інформаційно-просвітницьку, організаційну, методичну та фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад.

За змістом **інформаційно-просвітницька форма державної підтримки** передбачає активні дії з боку держави, спрямовані на активізацію громадськості, в тому числі, з залученням засобів масової інформації, з метою інформування її про суть, інструменти реформування місцевого самоврядування, децентралізації влади, а також про переваги від об'єднання територіальних громад для їх динамічного розвитку й зростання рівня життя громадян відповідної території.

Організаційна форма підтримки передбачає насамперед здійснення матеріально-технічного забезпечення для добровільного об'єднання та заходів, що проводяться з цією метою – надання приміщень, оргтехніки, матеріалів, експертне забезпечення тощо.

Методична форма державної підтримки спрямована на роз'яснення положень й вимог чинного законодавства щодо добровільного об'єднання територіальних громад та приєднання територіальних громад до об'єднаних територіальних громад.

Фінансова підтримка передбачає, надання коштів з Державного фонду регіонального розвитку на проекти, спрямовані на підтримку добровільно об'єднаних територіальних громад, підготовлені відповідно до Бюджетного кодексу України та Порядку використання цих коштів.

Крім того, надання об'єднаній територіальній громаді коштів у вигляді субвенції з державного бюджету на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади. Розподіл субвенції здійснюється відповідно до вимог ст. 10 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та Порядку й умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 р. №200. Таким чином, в об'єднаних територіальних громадах встановлюються прямі між-бюджетні відносини з державним бюджетом.

Відповідно до норм ст. 64 Бюджетного кодексу України, **до складу доходів загального фонду бюджетів** міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, належать такі доходи:

- 1) 60% на доходи фізичних осіб;
- 2) 25% екологічного податку;
- 3) 5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів;
- 4) 100% єдиного податку;
- 5) 100% на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності;
- 6) 100% податку на майно (нерухомість, земля, транспорт).

Крім того, встановлені наступні збори та інші платежі до місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад:

- 1) державне мито;
- 2) плата за надання адміністративних послуг, адміністративні штрафи та штрафні санкції;
- 3) збір за місця паркування транспортних засобів;
- 4) туристичний збір;
- 5) плата за ліцензії та сертифікати на певні види господарської діяльності;
- 6) надходження від орендної плати за користування майновим комплексом та ін. майном що перебуває в комунальній власності;

7) рентні плати за користування надрами (в т.ч. для видобування корисних копалин), за спеціальне використання води та водних об'єктів, лісових ресурсів;

8) орендна плата за водні об'єкти, їх частини;

9) плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів (банківські депозити);

10) концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності;

11) 75% коштів відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва;

12) 50% грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього середовища внаслідок господарської та ін. діяльності;

13) 10% вартості питної води від суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють реалізацію питної води через системи централізованого водопостачання з відхиленням від відповідних стандартів;

14) 1,5% коштів від використання (реалізації) частини виробленої продукції, що залишається у власності держави відповідно до угод про розподіл продукції, та/або коштів на території громад, де знаходиться відповідна ділянка надр (газ, нафта);

15) 55% коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що перебувають у державній власності до розмежування земель державної і комунальної власності;

16) плата за надання місцевих гарантій.

Серед інших доходів об'єднаних територіальних громад законодавством запропоновані цільові та добровільні внески підприємств, установ, організацій і громадян до місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища; надходження з інших цільових фондів.

У 2017 р. прийнято зміни до законодавства, спрямовані на посилення місцевих бюджетів, в т.ч. бюджетів об'єднаних територіальних громад. Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання зарахування частини акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до бюджетів місцевого самоврядування» від 8 лютого 2017 р. №96 передбачено зарахування частини (13,44%) зазначеного акцизного податку до бюджетів місцевого самоврядування. Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату» передбачено зарахування 3% зазна-

ченої ренти до бюджетів міст республіканського АР Крим та обласного значення, бюджетів об'єднаних територіальних громад за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів. Крім підтримки, яка надається громадам через державну субвенцію, у них є можливість залучати на реалізацію інфраструктурних проектів кошти міжнародної фінансової допомоги.

На сьогодні Урядом передбачаються й інші, додаткові заходи державної підтримки та спонукання територіальних громад до об'єднання. Так, 13 вересня 2017 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України затверджено заходи, спрямовані на активізацію реформування місцевого самоврядування, серед яких містяться і окремі форми підтримки.

Зокрема, Розпорядження передбачає **розширення повноважень** сільських та селищних рад об'єднаних територіальних громад з питань соціального захисту дітей, передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування повноважень, які можуть ефективніше здійснюватися на місцевому рівні. Крім того, акцент зроблено на необхідності активізації роботи з **надання методичної та консультативної допомоги** органам місцевого самоврядування з питань добровільного об'єднання територіальних громад, а також органам місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад – із здійснення ними наданих законом повноважень місцевого самоврядування у бюджетній, фінансовій, освітній, медичній, соціальній та інших сферах; в розробленні та реалізації проектів розвитку інфраструктури шляхом підвищення якості проектного менеджменту в об'єднаних територіальних громадах; проведення відповідної інформаційно-роз'яснювальної роботи, зокрема в місцевих засобах масової інформації.

ГЛАВА II

ПРОПОЗИЦІЇ З УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНИ ЩОДО ДОБРОВІЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

2.1. Напрямки удосконалення законодавства в частині добровільного об'єднання територіальних громад в Україні

Започаткована муніципально-правова практика добровільного об'єднання територіальних громад в Україні засвідчила потреби істотного удосконалення правового регулювання відповідних відносин на різних етапах як формування, так і функціонування об'єднаних територіальних громад. В першу чергу потребує покращення правова основа підготовки і проведення перших виборів депутатів сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади і відповідного сільського, селищного, міського голови. У даній сфері, зокрема, вбачається важливим вжиття наступних заходів.

1. Однією з найбільш актуальних проблем законодавчого регулювання порядку підготовки і проведення перших місцевих виборів в об'єднаних територіальних громадах є прогалина правового регулювання особливостей окремих етапів виборчого процесу в об'єднаних громадах, до складу яких увійшли територіальні громади сіл, селищ, міст, розташованих у різних районах області, або територіальна громада міста обласного значення та територіальна громада (громади) села, селища, іншого міста, в тому числі розташовані на території суміжного району, або територіальна громада іншого суміжного міста обласного значення. На виникаючі у даному випадку організаційно-правові проблеми здійснення виборчого процесу звернула увагу парламентських комітетів Центральна виборча комісія, ухваливши

свою Постановою від 05.09.2017р. № 181 звернення до комітетів Верховної Ради України.

На сьогоднішній день потребують чіткого врегулювання питання:

1) висування кандидатів у депутати сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та відповідних сільських, селищних, міських голів у разі входження до таких громад територіальних громад, розташованих у суміжних районах;

2) визначення суб'єктів подання кандидатур до складу територіальних та дільничних виборчих комісій, що здійснюють підготовку та проведення виборів депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та відповідних сільських, селищних, міських голів, у разі входження до таких громад територіальних громад, розташованих у суміжних районах;

3) визначення суб'єктів формування складу територіальних виборчих комісій та суб'єктів утворення дільничних виборчих комісій, що здійснюють підготовку та проведення виборів депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та відповідних сільських, селищних, міських голів, у разі входження до таких громад територіальних громад, розташованих у суміжних районах, а також визначення кандидатур, що включаються до складу таких комісій.

Крім того, з вказаними питаннями тісно пов'язані й проблеми взаємодії відповідних територіальних виборчих комісій з органами ведення Державного реєстру виборців, повноваження яких поширюються на різні райони області. Не вирішення їх створює загрозу порушення принципу загальності виборчого права на перших місцевих виборах, втрати голосів членів окремих громад, а також створює ризики фальшування підсумків голосування.

Верховна Рада України, ухваливши Закон України від 14.03.2017р. № 1923-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів», усунула прогалину правового регулювання щодо окремих особливостей обрання депутатів районних рад. Зокрема, встановлено: якщо до призначення чергових виборів до районних рад Верховна Рада України не прийняла рішення про зміну меж відповідних районів, території яких мають зазнати змін внаслідок утворення об'єднаної територіальної громади, виборці, які належать до такої об'єднаної територіальної громади, реалізують своє право обирати депутатів районної ради району, на території якого розташований адміністративний центр цієї

об'єднаної територіальної громади. Вибори депутатів таких рад організовуються і проводяться у порядку, визначеному Законом України «Про місцеві вибори», з урахуванням таких особливостей:

1) загальний склад районної ради району, на території якого не розташований адміністративний центр об'єднаної територіальної громади, та кількість виборчих округів, що мають бути утворені на території відповідного району, визначаються без урахування виборців, які належать до об'єднаної територіальної громади на території цього району, та відповідних адміністративно-територіальних одиниць;

2) загальний склад районної ради району, на території якого розташований адміністративний центр об'єднаної територіальної громади, та кількість виборчих округів, що мають бути утворені на території відповідного району, визначаються з урахуванням виборців, які належать до такої об'єднаної територіальної громади і проживають на території суміжних районів, та відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Разом з цим аналогічного роду питання, що виникають при підготовці і проведенні перших місцевих виборів в об'єднаних територіальних громадах, залишилися невирішеними і становлять прогалину правового регулювання. При цьому застосувати аналогію вищевказаних законодавчих норм для подолання такої прогалини неможливо, оскільки йдеться про відносини, пов'язані з правовим статусом виборців, компетенцією виборчих комісій та інших суб'єктів виборчого процесу. Відтак ***прогалина правового регулювання організаційно-правових особливостей підготовки і проведення перших місцевих виборів в об'єднаних територіальних громадах, до складу яких увійшли територіальні громади, розташовані на території різних районів області, та (або) місто обласного значення, має бути усунута виключно законодавчим шляхом.***

2. Залишаються остаточно невирішеними питання встановлення меж виборчих округів у відповідності до вимог чинного законодавства.

Відповідно до підп. 15 п. 2.2. «Рівність виборчих повноважень» Кодексу належної практики у виборчих справах максимально припустиме відхилення кількості виборців в окрузі від прийнятого критерію розподілу залежить від конкретної ситуації, проте звичайно не мало б перевищувати 10% чи щонайбільше 15%, якщо не йдеться про справді виняткові обставини (коли малолюдна адміністративна одиниця має однаковий статус з іншими і, отже, право мати принаймні одного представника в органі влади, або коли вона є місцем компактного проживання національної меншини).

Аналіз же вітчизняного законодавства про місцеві вибори свідчить про те, що вимога врахування адміністративних меж населених пунктів превалює над принципом рівності виборців в округах. Зокрема, передбачено, що межі одномандатних, територіальних виборчих округів мають бути нерозривними; при включенні звичайної виборчої дільниці до меж територіального виборчого округу її межі не розриваються. Стосовно ж рівності виборців, то Закон вказує, що округи повинні бути утворені приблизно з однаковою кількістю виборців.

Отже, за існуючого законодавчого регулювання практично неможливо *забезпечити одночасне виконання вимог Закону України «Про місцеві вибори» щодо дотримання як встановлених адміністративних меж населених пунктів, так і приблизної рівності кількості виборців в округах* з огляду на виборчі системи, які використовуються на місцевих виборах, та недосконалість існуючого адміністративно-територіального устрою. Дане питання має вирішуватися шляхом внесення відповідних змін та доповнень до виборчого закону.

3. Виборчі кампанії з перших місцевих виборів виявляють проблему кваліфікованості членів виборчих комісій та їх готовності до організації виборчого процесу. Практика включення до складу цих органів осіб, що вже мають досвід роботи у виборчих комісіях, не може радикально вплинути на ситуацію. Адже, окрім практичного досвіду, члени виборчих комісій повинні мати необхідні теоретичні знання, сформовані на основоположних поглядах, принципах та ідеях інституту виборів. Ця категорія осіб повинна мати чіткі уявлення про принципи і специфіку виборчого процесу, порядок діяльності виборчих комісій. Виконання обов'язків члена виборчої комісії будь-якого рівня є досить складним завданням, що вимагає значних організаторських та управлінських навичок. Тому необхідним вважаємо *передбачити вимогу обов'язкової професійної підготовки членів виборчих комісій*. Крім того, Венеціанською комісією неодноразово зверталася увага на те, що виборчим законодавством України не передбачено кваліфікаційних вимог до членів територіальних та дільничних виборчих комісій, крім, як правило, секретаря. Вважаємо, що такі *вимоги, особливо для керівництва комісій, мають бути визначені у Законі*.

Крім того, одним з пріоритетних завдань залишається *удосконалення системи професійної підготовки членів виборчих комісій* шляхом започаткування спеціалізованих центрів підготовки, а також призначення на посади голів, заступників голів і секретарів територіальних, дільничних виборчих комісій тільки за наявності сертифікату про проходження відповідної підготовки та позитивного проходження особою підсумкового контролю.

4. Закон України «Про місцеві вибори» зберігає переваги для парламентських партій, що не відповідає принципам рівності суб'єктів виборчого процесу та неповною мірою узгоджується із законодавством про політичні партії. Як зазначала Венеціанська комісія щодо аналогічної норми Закону України «Про вибори народних депутатів України» створюється потенціал для надмірно консервативної організації комісій, коли партії, не представлені у парламенті, не будуть відігравати суттєвої ролі в адмініструванні виборами; такий порядок міг бути ефективним лише тоді, коли Центральна виборча комісія здійснювала контроль за кількістю посад, наданих представникам таких партій. Тим більше такі переваги вбачаються недоцільними та недемократичними на виборах по формуванню представницьких органів місцевого самоврядування, відокремлених від системи органів державної влади. Вважаємо необхідним *встановити єдиний для всіх суб'єктів виборчого процесу принцип формування виборчих комісій шляхом жеребкування.*

5. Законом України «Про місцеві вибори» мають передбачатися гарантії належного, повного та своєчасного державного фінансування виборчого процесу по першим місцевим виборам в об'єднаних територіальних громадах. Актуальність даного питання підтверджує практика фінансового забезпечення останньої виборчої кампанії. Перші місцеві вибори 29 жовтня 2017р. були призначені лише після того, як Верховна Рада 06.06.17р. прийняла Закон України № 2079 «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» щодо фінансового забезпечення місцевих виборів», яким виділила кошти на проведення виборів, чому передували неодноразові звернення ЦВК.

У зв'язку з цим норми виборчого законодавства повинні узгоджуватися з бюджетним законодавством. Необхідним є *закріплення у виборчому законі терміну проведення перших місцевих виборів, а також чітке законодавче визначення строків та порядку внесення змін до закону про Державний бюджет України в частині забезпечення фінансування видатків з підготовки і проведення таких виборів.*

6. Фінансового характеру проблеми виникають під час перших виборів старост. Відповідно до п.2 Порядку фінансування виборчих комісій під час підготовки і проведення місцевих виборів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 14.09.2015р. № 700, фінансове та матеріально-технічне забезпечення підготовки і проведення чергових виборів старост здійснюється за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України. Однак витрати на підготовку і прове-

дення перших (як і повторних та позачергових) виборів старост села, селища здійснюються за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів. З огляду на те, що інститут старост є обов'язковим елементом нормативної моделі організації місцевого самоврядування в об'єднаних територіальних громадах, з метою організаційного та матеріально-фінансового сприяння функціонуванню таких громад послідовним вбачався б підхід законодавця та Уряду щодо *забезпечення проведення перших, а також повторних і позачергових виборів старост села, селища за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету, отриманих як цільова субвенція з Державного бюджету України.*

Поряд з означеними напрямками удосконалення законодавчого регулювання порядку підготовки і проведення перших виборів в об'єднаних територіальних громадах, слід наголосити й на інших окремих питаннях удосконалення правової основи формування об'єднаних територіальних громад.

Так, з метою деполітизації відносин щодо об'єднання територіальних громад **доцільно запровадити додаткових суб'єктів ініціювання** такого об'єднання, зокрема, громадські об'єднання, метою діяльності яких є захист прав і інтересів членів громади, або жителів на підставі рішення загальних зборів за місцем проживання.

В Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» слід передбачити і **розширити сферу компетенції місцевої ради** на етапі ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад.

Особливої уваги потребує вирішення питання щодо **зміни адміністративних меж районів** при формуванні об'єднаних територіальних громад. У зв'язку із цим виникає ряд теоретичних і практичних питань. Зокрема, це питання щодо виникнення нових адміністративно-територіальних одиниць на базі об'єднаних територіальних громад. Останні формують єдині органи місцевого самоврядування, отже адміністративний апарат є єдиним для всіх громад, тому існування в їх складі населених пунктів як окремих адміністративно-територіальних одиниць є зайвим. Розширення території юрисдикції об'єднаної територіальної громади практично ставить під загрозу існування та вимагає реформування районного поділу територій та районного рівня територіальної організації влади.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні зберігає районний рівень, виокремлюючи його в самостійну ланку. Крім того, вказаний акт покладає на райони та їхні органи управління важливі функції щодо виховання та навчання дітей у школах-інтернатах загального профілю та надання медичних послуг вторинного рівня.

Водночас реформаційні процеси на базовому рівні територіальної організації місцевого самоврядування – територіях сіл, селищ, міст, які відбуваються на основі Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», вимагають реформування районного рівня місцевого самоврядування.

Частина 3 ст. 8 Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» визначає, що «у разі об'єднання всіх територіальних громад одного району в одну об'єднану територіальну громаду все майно спільної власності територіальних громад такого району є комунальною власністю об'єднаної територіальної громади, а пов'язані з таким майном права та обов'язки належать об'єднаній територіальній громаді з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою». Враховуючи, що сам процес добровільного об'єднання територіальних громад з метою їх укрупнення є одним з основних пріоритетів в діяльності Кабінету Міністрів України на сучасному етапі, виникають реальні загрози існування районного рівня та поступового перетворення районів в об'єднані територіальні громади.

При цьому реорганізація районного рівня торкнеться території кожного конкретного району і може виходити за його межі, що пливатиме на зміну меж таких районів. Так, п. 9 ст. 7 Закону визначає, що «якщо до складу об'єднаної територіальної громади увійшла територіальна громада (територіальні громади), розташована на території суміжного району, розширенню підлягають межі району, на території якого розташований адміністративний центр утвореної об'єднаної територіальної громади». Це вплине не лише на територіальну організацію районної влади та влади об'єднаної територіальної громади, а й інших публічних інституцій, які організують свою діяльність за територіальним принципом у сферах надання медичних послуг, освітніх послуг, правоохоронної діяльності тощо.

У результаті є загроза отримання значних територіальних диспропорцій в організації території об'єднаної територіальної громади, коли будемо мати дуже великі і дуже маленькі об'єднані територіальні громади. Таким чином виникне загроза того, що об'єднання громад буде мати на меті не оптимізацію управління територією, а лише одержання матеріально-фінансових переваг порівняно із звичайними громадами.

Логічно передбачити, що у громад, в тому числі, об'єднаних, в таких дрібних районах буде виникати бажання розчинитися (об'єднатися) з більш крупними громадами. Це може призвести до утворення в межах області лише

декількох районів, які будуть повністю складатися з території відповідно однієї об'єднаної територіальної громади або навіть до складу області буде входити територія однієї об'єднаної територіальної громади, сформованої в межах одного району.

Як наслідок, можуть виникати суттєві суперечності в організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Органи державної влади за класичною моделлю мають формуватися та функціонувати на регіональному рівні (рівень областей, районів). У випадку ж повного співпадіння території відповідного регіону та території громади постануть питання про можливість втручання органів державної влади в місцеві справи на відповідній території (оскільки остання буде співпадати). Таке втручання буде суперечити Європейській хартії місцевого самоврядування та основним засадам місцевого самоврядування, закріпленим у Конституції України.

Окремі питання територіальної основи об'єднаної територіальної громади виникають у випадках приєднання додаткових територіальних громад до вже об'єднаної. Зокрема, виникає питання про правомірність здійснення приєднання у випадку, коли межі об'єднаної територіальної громади вже співпадають з межами відповідного району. Територіальна основа такої громади буде поширюватися на частину територій іншого, суміжного району. У той же час, законодавство визначає, що об'єднуватися можуть лише територіальні громади в межах одного району, однак відповідної заборони під час реалізації процедури приєднання вже не містить.

2.2. Пропозиції щодо розмежування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади в аспекті здійснення децентралізації публічної влади в Україні

Проведені узагальнення та аналіз компетенції органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в різноманітних сферах (дозвільній, нормотворчій тощо) (Додаток 20) дозволяють виокремити декілька напрямів

оптимізації правового регулювання функцій та компетенції відповідних органів влади.

В першу чергу необхідна децентралізація владних повноважень, як в системі органів виконавчої влади (яка ще має назву деконцентрація), так і в цілому в системі органів публічної влади. Значне коло повноважень регулятивного характеру зосереджене на рівні Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади.

На наш погляд, за Кабінетом Міністрів України мають бути збережені повноваження щодо визначення засад функціонування галузей, нормотворчі повноваження міжгалузевого характеру. Функції та компетенції центральних органів виконавчої влади має визначитися на основі положень Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», в якому чітко розмежовуються напрямки їх діяльності. Важливе значення має завдання оптимальної дерегуляції та істотного спрощення дозвільних процедур, необхідно зменшити прямий регулятивний вплив на суб'єктів господарської діяльності. Потребують усунення випадки законодавчого закріплення повноважень, що мають здебільшого декларативний характер, які не мають чіткого організаційно-правового механізму реалізації, не забезпечені фінансово, матеріально, а тому носять формальний характер, розмиваючи функціональну роль органу влади у певній сфері відносин.

Актуальним напрямом удосконалення правового регулювання компетенції органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування залишається чітке визначення їх повноважень, усунення випадків «сумісної» компетенції, коли однією нормою закріплюються без розмежування повноваження органів публічної влади в певній сфері. Така негативна практика правового регулювання несе загрозу компетенційних конфліктів між органами влади, не сприяє формуванню сфери управлінської відповідальності кожного органу.

Відповідно до ч. 1 ст. 42 **Закону України «Про зайнятість населення»** роботодавці мають право на застосування праці іноземців та осіб без громадянства на території України на підставі дозволу, що видається територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції.

На наш погляд, це повноваження доцільно закріпити за органами місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, адже вони найкраще знають ситуацію у відповідному населеному пункті й можуть об'єктивно оцінити необхідність працевлаштування іноземців та осіб без

громадянства. *Дозвіл роботодавцям застосовувати працю іноземців та осіб без громадянства на території України повинні надавати виконавчі органи місцевих рад.*

Закон України «Про племінну справу у тваринництві» визначає загальні правові, економічні та організаційні основи племінної справи у тваринництві, спрямовані на поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин, підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності галузі.

Згідно ст. 17 Закону України «Про племінну справу у тваринництві» до повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій в галузі племінної справи у тваринництві належать:

затвердження регіональних програм селекції у тваринництві, забезпечення виконання зазначених програм;

організація видачі сертифікатів племінних (генетичних) ресурсів;

організація випробування плідників за власною продуктивністю та якістю потомства;

сприяння розвитку ринку племінних (генетичних) ресурсів;

проведення перепідготовки фахівців, які виконують роботи з племінної справи;

проведення регіональних виставок, конкурсів, ярмарків та аукціонів племінних (генетичних) ресурсів.

Вважаємо, що *повноваження щодо організації видачі сертифікатів племінних (генетичних) ресурсів доцільно закріпити за органами місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад*, це відповідає принципу субсидіарності й наближує орган влади до споживача публічних послуг.

Всесвітня Конференція ООН з питань навколишнього природного середовища і розвитку визнала домінуючою ідеологією цивілізації у XXI столітті концепцію сталого розвитку, яка вимагає раціонального та екологічно безпечного господарювання одночасно з високоефективним збалансованим використанням природних ресурсів, створенням сприятливих умов для здоров'я та життя людини, збереженням і відтворенням навколишнього природного середовища та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва.

Вітчизняна правова політика та система управління в сфері використання природних ресурсів має істотні вади. На відміну від законодавства ЄС,

врахування майбутнього впливу на довкілля на етапі планування програм економічного розвитку законодавчо не визнане обов'язковим, а природоохоронні аспекти не набули широкого відображення в галузевому законодавстві щодо соціально-економічного розвитку. Завдання щодо охорони біорізноманіття не вирішується під час приватизації земель, підготовки і виконання програм галузевого, регіонального і місцевого розвитку. Система управління в галузі охорони та відтворення лісів не повністю забезпечує багатocільове, безперервне і невиснажливе використання ресурсів та лісових екосистем. Повноваження з охорони та відтворення лісів не чітко розподілені між центральними та місцевими органами виконавчої влади, що призводить до їх дублювання та знижує ефективність використання бюджетних коштів. Аналогічна ситуація спостерігається і в галузі охорони водних ресурсів, яка потребує інтегрованої системи публічно-владного управління.

На сьогоднішній день система органів виконавчої влади у сфері управління природними ресурсами характеризується наявністю значної кількості таких органів та відсутністю єдиного інституційного центру, відповідального за формування та забезпечення реалізації державної політики у даній сфері управління. Така інституційна модель управління зумовлена міжгалузевим характером сфери використання природних ресурсів, але фактично призводить до розпорошеності управлінських функцій та повноважень у ній, незначного ступеня упорядкованості владних правовідносин, колізійності відомчої підзаконної нормотворчості. Значне число повноважень передбачає необхідність застосування при їх реалізації додаткових процедур погодження, схвалення рішень іншим центральним органом виконавчої влади, що не стільки сприяє міжгалузевій координації, скільки ускладненню регулятивних процедур та розмиванню відповідальності суб'єкта управління.

Аналіз функціонально-компетенційної системи управління у сфері використання природних ресурсів на регіональному та місцевому рівнях засвідчив наявність істотних колізій та дублювання повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. В окремих законодавчих актах компетенція цих органів встановлюється як спільна, нерозподілена (ст.11 Гірничого закону України). На практиці це породжує проблему інституційної множинності органів управління, дублювання повноважень, відсутності відповідального органу управління та наявності нерегульованих сфер управління. Так, державне управління у сфері мисливства та мисливського господарства передбачає діяльність одинадцяти органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Така систе-

ма управління призводить до неефективного використання бюджетних коштів, вносить корупційну складову і не відповідає загальноприйнятним (світовими) принципами збалансованого (сталого) управління природними ресурсами.

Вважаємо необхідним посилити роль органів місцевого самоврядування у сфері організації та забезпечення використання природних ресурсів, що знаходяться у комунальній власності або надаються в управлінні цих органів. Пропонується передбачити надання водних об'єктів, що є виключною власністю Українського народу, але мають регіональне або місцеве значення, в управління органам місцевого самоврядування, у тому числі окремі повноваження щодо розпорядження такими об'єктами передати від місцевих державних адміністрацій органам місцевого самоврядування на засадах державних делегованих повноважень (ст.6 Водного кодексу України). Крім того, визначити ці органи у якості суб'єктів управління у галузях мисливського господарства та полювання (ч. 1 ст. 4 Закону України «Про мисливське господарство та полювання»), охорони, використання і відтворення тваринного світу (ч. 1 ст.11 Закону України «Про тваринний світ»), а не лише у якості суб'єктів, яким законами можуть бути надані окремі повноваження органів виконавчої влади у відповідних сферах.

Згідно з пунктом «д» частини першої статті 20–4 **Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»** до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить: д) видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

Вважаємо, що *вказані повноваження доцільно закріпити за органами місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад.*

Згідно ч.2 ст.49 Водного кодексу України дозвіл на спеціальне водокористування видається територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства.

На наш погляд, *повноваження щодо видачі дозволу на спеціальне водокористування доцільно закріпити за органами місцевого самоврядування, зокрема, органами місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад.*

Окремі питання, що на сьогодні віднесені законодавством до сфери відання центральних органів виконавчої влади, більш ефективно можуть вико-

уватися на місцевому рівні органами місцевого самоврядування. У зв'язку з цим пропонується провести передачу окремих повноважень, зокрема, у сферах туризму (ч. 1 ст. 10 Закон України «Про туризм»), торгівлі (ч. 1 ст. 11 Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції»), інвестиційної діяльності (ч. 1 ст. 4 Закон «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна») та інші муніципальним органам.

Аналіз системи управління у соціально-економічній сфері та сфері зовнішньоекономічної діяльності на регіональному рівні засвідчив наявність низки проблем. Серед них ключовою є проблема не розмежованості повноважень між центральними органами виконавчої влади та місцевими державними адміністраціями, між останніми та органами місцевого самоврядування, що призводить до виникнення компетенційних конфліктів при вирішенні питань місцевого і регіонального розвитку, а також створює підстави для конкурування компетенції.

Прикладом «тотожних» повноважень можуть слугувати норми ст.26 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та ст. 35 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Так, до спільної компетенції місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів сільських, селищних, міських рад віднесено: укладення і забезпечення виконання у встановленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами; сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності; діяльність у сфері залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць; організація прикордонної і прибережної торгівлі; сприяння діяльності органів доходів і зборів; забезпечення на відповідній території в межах наданих повноважень реалізації міжнародних зобов'язань України.

Тому актуальним напрямом удосконалення правового регулювання компетенції органів управління у зазначених сферах діяльності залишається чітке визначення повноважень, *усунення випадків «сумісної» компетенції*, що сприятиме чіткому формуванню сфери управлінської відповідальності кожного органу. Вважаємо, що на регіональному та місцевому рівнях відповідні *повноваження щодо організації та реалізації зовнішньоекономічної діяльності мають бути передані органам місцевого самоврядування.*

У сфері соціально-економічного розвитку одними із основних пріоритетів реформування також слід визнати *дерегуляцію* та мотивацію бізнесу до зростання шляхом скорочення переліку тих видів підприємницької ді-

яльності, що підлягає державному регулюванню на дозвоільно-реєстраційних засадах, впровадженню механізмів декларування, заявного принципу, добровільного підтвердження чи реєстру видів діяльності, поширення практики електронного надання адміністративних послуг та забезпечення комфортних умов для їх отримання без відвідування державних структур шляхом повномасштабної роботи Єдиного державного порталу адміністративних послуг.

Проблеми формування інституту комунальної власності, визначення правового режиму комунального майна, його складу, обсягу повноважень органів місцевого самоврядування у здійсненні управління комунальною власністю є одними з головних на шляху впровадження реформи територіальної організації влади та місцевого самоврядування в Україні, формування децентралізованої системи публічно-владного управління.

Виступаючи самостійною економічною основою місцевого самоврядування, комунальна власність перебуває у сфері управління територіальних громад та створених ними органів місцевого самоврядування. У зв'язку з цим питання удосконалення відносин у сфері управління комунальною власністю у першу чергу пов'язані з модернізацією системи управління комунальною власністю на обласному та районному рівнях.

Вважаємо, що **повноваження щодо управління спільною власністю територіальних громад** мають бути передані від місцевих державних адміністрацій органам місцевого самоврядування обласного та районного рівнів, що дозволить позбавити місцеві державні адміністрації невластивих їх природі, як державних органів, повноважень управління комунальною власністю, зміцнити економічну основу місцевого самоврядування на районному та обласному рівнях територіальної організації влади. Одночасно необхідно розширити повноваження відповідних органів місцевого самоврядування у сфері управління об'єктами спільної власності територіальних громад, а також визначити особливості правового режиму даної форми власності у законі про комунальну власність.

Важливим напрямом є **покращення правового регулювання у сфері управління комунальною власністю**. Аналіз існуючої законодавчої основи свідчить про ігнорування особливостей комунальної форми власності при визначенні правового режиму майна, превалювання принципу аналогії законів у визначенні правового статусу суб'єктів господарювання комунального сектору економіки, у регулюванні відносин щодо оренди, приватизації об'єктів комунальної власності, а також істотні прогалини та колізії право-

вого регулювання повноважень органів місцевого самоврядування у сфері управління комунальною власністю.

Відповідно до вимог ст.9 Європейської хартії місцевого самоврядування обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування повинен відповідати функціям, передбаченим конституцією або законом. Фінансові ж системи, які складають підгрунтя ресурсів органів місцевого самоврядування, повинні мати достатньо диверсифікований і підвищувальний характер, забезпечувати можливість приводити наявні ресурси, наскільки це практично можливо, у відповідність до реального зростання вартості виконуваних ними функцій. Дані європейські стандарти висувають беззастережну вимогу співмірності матеріально-фінансової бази органів місцевого самоврядування обсягу здійснюваних ними повноважень.

Важливим напрямком є *розвиток електронного урядування* на місцевому та регіональному рівні, вирішення питань щодо електронного способу надання послуг населенню, забезпечення електронного доступу до публічної інформації, забезпечення стандартів електронної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, залучення через електронні засоби урядування громадян до вироблення муніципальних рішень. Поширення механізмів електронного урядування безпосереднє пов'язане із електронною ідентифікацією громадян, використанням електронного підпису. Надання таких послуг має здійснюватися через центри надання адміністративних послуг. Крім того, вбачається можливим покласти на органи місцевого самоврядування реалізацію завдань подолання «інформаційної нерівності», зокрема шляхом створення спеціальних центрів (пунктів) надання інформаційних послуг, центрів обслуговування населення (кол-центрів); організації надання послуг громадянам і суб'єктам господарювання в електронному вигляді з використанням Інтернету та інших електронних засобів за принципом «єдиного вікна»; надання громадянам можливості навчатися протягом усього життя, підвищення грамотності населення в сфері інформаційних технологій; розширення інформаційної взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю на базі електронного документообігу; забезпечення передачі і довгострокового зберігання електронних документів в архівах, музеях, бібліотеках, підтримки їх в актуалізованому стані та надання електронного доступу до них тощо

Контроль та відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування є важливою умовою ефективності публічного управління на місцевому рівні. Це має велике значення для забезпечення ефективної реалізації

лізації функцій місцевого самоврядування та належне виконання покладених на них повноважень; максимальне врахування та захист законних прав та інтересів територіальних громад при вирішенні різноманітних питань місцевого самоврядування; стимулювання виконання органами та посадовими особами місцевого самоврядування прийнятих на себе майнових та інших зобов'язань перед юридичними та фізичними особами; суворе дотримання законності у діяльності цих суб'єктів; здійснення тісної взаємодії населення з органами та посадовими особами місцевого самоврядування.

Удосконалення правового регулювання організації контролю та сфери відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування має відбуватися з урахуванням того, що самоврядування є самостійною підсистемою публічної влади, для якої характерні такі ознаки як саморегулювання, самоконтроль та самовідповідальність. Ці ж ознаки мають відбиватися і на особливостях муніципально-правової відповідальності. При цьому основним суб'єктом для притягнення до відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування мають стати самі суб'єкти місцевого самоврядування. Провідне місце в числі таких суб'єктів має посісти територіальна громада – жителі відповідної території. Для неї слід передбачити низку ефективних організаційних форм вирішення питання про притягнення до відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

В цьому плані слід не лише удосконалити механізм муніципально-правової відповідальності, прийняти закон про місцевий референдум, який забезпечить реалізацію притягнення до відповідальності, а й закріпити нові форми та підстави для притягнення до відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Вимагає удосконалення законодавче регулювання **цивільна відповідальність у сфері місцевого самоврядування**. Згідно з ч.1 ст.77 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів місцевого бюджету, а в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування – за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законом. Владні органи та посадові особи несуть цивільну відповідальність незалежно від їх вини (ст.ст.1173, 1174 Цивільного Кодексу України). Потребує вдосконалення ст. 24 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», у якій встановлено, що матеріальна шкода, завдана територіальній громаді незаконними рішеннями

нями сільських, селищних, міських голів, голів районних у місті, районних та обласних рад, їх заступників, керівників управлінь, відділів, інших структурних підрозділів виконавчих органів місцевого самоврядування, діями чи бездіяльністю посадових осіб місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується за рахунок місцевого бюджету в порядку, встановленому законом.

Вважаємо, що *відшкодування з місцевого бюджету* повинно здійснюватися у субсидіарному порядку, тобто тільки у випадку неможливості швидкої компенсації завданої шкоди відповідною посадовою особою. Також необхідно закріпити не право, а обов'язок місцевих рад чи відповідного голови звернутися зі зворотною вимогою до посадової особи місцевого самоврядування, яка заподіяла шкоду територіальній громаді. На законодавчому рівні повинні бути визначені граничні строки для спрямування такої вимоги, правила щодо визначення розміру та порядку компенсації шкоди. Інші питання відповідальності посадових осіб місцевого самоврядування повинні бути детально врегульовані в статутах територіальних громад.

Питання відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування безпосереднім чином пов'язані зі здійсненням контрольної діяльності у муніципальній сфері. Така діяльність може мати як внутрішньо-, так і зовнішньо-муніципальний характер. У відповідності до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», серед засадничих принципів здійснення місцевого самоврядування є принципи гласності, колегіальності, виборності і підзвітності перед територіальними громадами їхніх органів та посадових осіб. Суб'єктами контрольної діяльності є рада, відповідний сільський, селищний, міський голова, комісія (постійна, тимчасова, контрольна, спеціальна), депутат ради. Об'єктами контролю виступає діяльність сільського, селищного та міського голови, виконавчого комітету та інших виконавчих органів ради. Контроль може здійснюватися у напрямках кадрової діяльності, фінансів, повноти і якості виконання рішень та доручень.

Основним критерієм при вирішенні питання щодо передачі повноважень в сфері контрольної діяльності має стати контрольно-наглядова функціональна спеціалізація діяльності місцевих державних адміністрацій, передбачена Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014р. № 333-р. Надання місцевим державним адміністраціям переважної більшості контрольних повноважень за дотриманням органами місцевого самоврядування Конституції та законів України

дозволяє говорити скоріше про деконцентрацію, ніж децентралізацію влади у даній сфері. Однак цей контроль має носити загальний, а не спеціальний характер. Контрольні повноваження спеціального характеру за діяльністю суб'єктів на регіональному та місцевому рівнях, зокрема, у фінансовій контролі, митній, архітектурно-будівельній та іншій сфері мають здійснювати відповідні територіальні органи центральних органів виконавчої влади.

Окремої уваги законодавця потребує питання **розмежування повноважень між об'єднаними територіальними громадами та районними радами**. Сьогодні уже 9 об'єднаних територіальних громад займають територію всього району, де вони розташовані. Це – Лиманська, Народицька, Великобілозерська, Чернігівська, Біловодська, Куяльницька, Коломацька, Старосинявська, Сновська. З часом їх кількість може зростати.

Відповідно до частини третьої статті 8 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» у разі об'єднання всіх територіальних громад одного району в одну об'єднану територіальну громаду все майно спільної власності територіальних громад такого району є комунальною власністю об'єднаної територіальної громади, а пов'язані з таким майном права та обов'язки належать об'єднаній територіальній громаді з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою.

Проте, окрім вищезазначених прав та обов'язків, чинним законодавством України за районними радами закріплено великий масив повноважень в різноманітних сферах. Але у разі об'єднання всіх територіальних громад одного району в одну об'єднану територіальну громаду, її органи, районна рада та районна державна адміністрація змушені функціонувати на одній території та об'єктивно конкурувати, що не сприяє ефективній організації публічного управління на відповідній території.

Вважаємо, що це питання потребує законодавчого регулювання. В законі має бути закріплено, що тимчасово, до врегулювання питань адміністративно-територіального устрою, *усі повноваження районної ради та визначені законом повноваження районної державної адміністрації здійснюються органами місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад*.

Це стосується, наприклад, повноважень районних рад та районних державних адміністрацій у сфері лісових відносин.

Згідно ст. 30 **Лісового кодексу України** Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські, районні

ради у сфері лісових відносин у межах своїх повноважень на відповідній території:

- 1) забезпечують реалізацію державної політики у сфері лісових відносин;
- 2) забезпечують виконання загальнодержавних і державних програм з охорони, захисту, використання та відтворення лісів і затверджують регіональні (місцеві) програми з цих питань;
- 3) передають у власність, надають у постійне користування земельні лісові ділянки на землях спільної власності відповідних територіальних громад, власності територіальних громад міст Києва і Севастополя та припиняють права користування ними;
- 4) приймають рішення про виділення в установленому порядку для довгострокового тимчасового користування лісами лісових ділянок на землях спільної власності відповідних територіальних громад, власності територіальних громад міст Києва і Севастополя та припиняють права користування ними;
- 5) погоджують ліміт використання лісових ресурсів при заготівлі другорядних лісових матеріалів та здійсненні побічних лісових користувань;
- 6) погоджують максимальні норми безоплатного збору дикорослих трав'яних рослин, квітів, ягід, горіхів, грибів тощо;
- 7) встановлюють порядок використання коштів, що виділяються з відповідного місцевого бюджету на ведення лісового господарства;
- 8) вирішують інші питання у сфері лісових відносин відповідно до закону.

Відповідно до ст. 32 **Лісового кодексу України** районні державні адміністрації у сфері лісових відносин на їх території:

- 1) забезпечують реалізацію державної політики у сфері лісових відносин;
- 2) беруть участь у розробленні та забезпеченні виконання регіональних (місцевих) програм з охорони, захисту, використання та відтворення лісів;
- 4) приймають рішення про виділення в установленому порядку для довгострокового тимчасового користування лісами лісових ділянок, що перебувають у державній власності, у межах сіл, селищ, міст районного значення;
- 5) беруть участь у здійсненні заходів щодо охорони і захисту лісів, ліквідації наслідків стихійних явищ, лісових пожеж, залучають у встановленому порядку до цих робіт населення, транспортні й інші технічні засоби та обладнання;
- 6) вносять у встановленому порядку пропозиції про обмеження або тимчасове припинення діяльності підприємств, установ та організацій у разі порушення ними лісового законодавства;

7) вирішують інші питання у сфері лісових відносин відповідно до закону.

В основу формування оновленої моделі розмежування повноважень органів публічної влади має бути покладений напрямок **істотного посилення ролі органів місцевого самоврядування**. У відповідності з принципом субсидіарності максимальний обсяг повноважень має бути закріплений за найближчими до людини органами місцевого самоврядування.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про основи містобудування» №2780-ХІІ від 16 листопада 1992 року, до компетенції обласних і районних рад у сфері містобудування на їх території належить:

визначення територій, вилучення (викуп) і надання земель для містобудівних потреб відповідно до законодавства;

забезпечення розроблення та затвердження схем планування території, містобудівних програм відповідно області чи району;

затвердження регіональних містобудівних програм;

встановлення та зміна меж населених пунктів.

Вважаємо, що варто віднести **до компетенції об'єднаних територіальних громад повноваження щодо:**

визначення територій, вилучення (викуп) і надання земель для містобудівних потреб відповідно до законодавства;

забезпечення розроблення та затвердження схем планування територій, містобудівних програм відповідно області чи району;

встановлення та зміна меж населених пунктів.

Ключовою проблемою у сфері місцевого самоврядування є відсутність права органів об'єднаних територіальних громад на **просторове планування всієї своєї території**. Тому необхідно закріпити принцип повсюдності, відповідно до якого поширити юрисдикцію органів місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади на землі не лише в межах населених пунктів, а й на землі за межами населених пунктів, не залежно від того, які це категорії земель та який їх правовий статус.

До компетенції органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад **мають бути віднесені повноваження щодо встановлення і зміни меж населених пунктів розміщених на їх території, віднесення населених пунктів до категорій, крім встановлення спеціального статусу міст**, яке має здійснюватися згідно вимог п.16 ст.92 Конституції України законодавчим шляхом. При цьому критерії віднесення населених пунктів до тієї чи іншої категорії, порядок вирішення цих питань мають бути

чітко визначені на законодавчому рівні з метою уникнення можливих територіальних та компетенційних конфліктів між органами місцевого самоврядування. Контроль за додержанням органами місцевого самоврядування встановлених відповідними законами вимог мають здійснювати уповноважені місцеві органи державної влади (місцеві державні адміністрації).

Відповідно до пункту 7 частини першої статті 7 **Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»** № 3038-VI від 17 лютого 2011 року управління у сфері містобудівної діяльності та архітектурно-будівельного контролю здійснюється шляхом:

7) надання (отримання, реєстрації), відмови у видачі чи анулювання (скасування) документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів:

виконавчими органами з питань державного архітектурно-будівельного контролю сільських, селищних, міських рад (крім міських рад населених пунктів, які є адміністративними центрами областей, та міських рад населених пунктів з чисельністю населення понад 50 тисяч) – щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними наслідками (СС1), розташованих у межах відповідних населених пунктів;

виконавчими органами з питань державного архітектурно-будівельного контролю міських рад населених пунктів, які є адміністративними центрами областей, міських рад населених пунктів з чисельністю населення понад 50 тисяч, структурними підрозділами з питань державного архітектурно-будівельного контролю Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій – щодо об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з незначними (СС1) та середніми (СС2) наслідками, розташованих у межах відповідних населених пунктів.

На наш погляд, виконавчі органи з питань державного архітектурно-будівельного контролю сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад повинні *мати право здійснювати управління у сфері містобудівної діяльності та архітектурно-будівельного контролю шляхом надання (отримання, реєстрації), відмови у видачі чи анулювання (скасування) документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів розташованих не лише у межах відповідних населених пунктів, а й за їх межами*, тобто за принципом повсюдності на усій території об'єднаної територіальної громади.

Модернізація змісту публічного управління у сфері земельних відносин вимагає, зокрема, зміни принципів впорядкування земельних відносин,

впровадження оптимальної деконцентрації та децентралізації владних повноважень з посиленням управлінської ролі органів місцевого самоврядування, забезпечення поміркованої дерегуляції земельних правовідносин, активізації інноваційного механізму розвитку галузі.

Особливості використання та розпорядження землями сільськогосподарського, природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, лісгосподарського призначення, землями житлової та громадської забудови, промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення, розвитку ринку землі має забезпечуватися нормативним регулюванням повноважень органів місцевого самоврядування з їх чітким розмежуванням між рівнями муніципальних систем управління.

З метою розширення повноважень органів місцевого самоврядування щодо розпорядження земельними ділянками, у тому числі за межами населених пунктів, пропонується виключити передбачене на сьогоднішній день Земельним кодексом України обмеження предметної підвідомчості сільських, селищних, міських органів місцевого самоврядування в сфері земельних відносин виключно землями в межах відповідних населених пунктів, забезпечивши принцип повсюдності місцевого самоврядування. **Надати цим органам право здійснювати управління та розпорядження землями не лише територіальних громад, але й землями державної форми власності на засадах реалізації державних делегованих повноважень. Розширити повноваження органів місцевого самоврядування у сфері землеустрою, землекористування, зокрема, передати їм повноваження місцевих державних адміністрацій щодо управління земельними ресурсами.**

Згідно ст. 17 **Закону України «Про землеустрій»** № 858-IV від 22 травня 2003 року до повноважень районних рад у сфері землеустрою на території району належать:

- а) забезпечення реалізації державної політики в галузі використання та охорони земель;
- б) координація діяльності місцевих органів земельних ресурсів;
- в) організація землеустрою та затвердження землевпорядних проєктів;
- г) вирішення інших питань у сфері землеустрою відповідно до закону.

Вважаємо, що **до компетенції об'єднаних територіальних громад повинні належати повноваження щодо: а) забезпечення реалізації державної політики в галузі використання та охорони земель; б) організації землеустрою та затвердження землевпорядних проєктів.**

Згідно ст. 10 **Земельного кодексу України** до повноважень районних рад у галузі земельних відносин на території району належить:

- а) розпорядження землями на праві спільної власності відповідних територіальних громад;
- в) координація діяльності місцевих органів земельних ресурсів;
- г) забезпечення реалізації державної політики в галузі охорони та використання земель;
- г) організація землеустрою та затвердження землевпорядних проектів;
- е) вирішення земельних спорів;
- е--1) встановлення та зміна меж сіл, селищ, які входять до складу відповідного району;
- є) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

Вважаємо, що до відання сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад у *галузі регулювання земельних відносин на їх території окрім повноважень встановлених в ст. 12 Земельного кодексу України слід віднести також повноваження щодо:*

- *забезпечення реалізації державної політики в галузі охорони та використання земель;*
- *організації землеустрою та затвердження землевпорядних проектів;*
- *встановлення та зміни меж сіл, селищ, які входять до складу відповідної об'єднаної територіальної громади.*

Відповідно до ст. 10 **Закону України «Про охорону земель»** №962-IV від 19 червня 2003 року до повноважень районних рад у галузі охорони земель на території району належать:

забезпечення реалізації державної політики щодо використання та охорони земель;

участь у реалізації регіональних програм щодо використання та охорони земель, підвищення родючості ґрунтів;

координація діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, на територіальному рівні;

організація землеустрою та затвердження документації із землеустрою щодо охорони земель відповідно до закону;

вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону.

Вважаємо, що *вищевказані повноваження доцільно закріпити за органами місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад.*

Відповідно до ст. 9 **Водного кодексу України** до відання районних рад у галузі регулювання водних відносин на їх території належить:

1) координація роботи сільських, селищних, міських (міст районного підпорядкування) рад під час проведення ними міжтериторіальних водогосподарських і водоохоронних заходів та подання їм відповідної методичної допомоги;

3) організація роботи, пов'язаної з ліквідацією наслідків аварій та стихійного лиха, погіршенням якості вод або їх шкідливою дією, залучення у встановленому порядку до цієї роботи підприємств, установ і організацій;

4) організація роботи по винесенню в природу та влаштуванню прибережних захисних смуг вздовж річок, морів та навколо водойм;

5) внесення у встановленому порядку пропозицій щодо оголошення водних об'єктів об'єктами природно-заповідного фонду до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних рад;

6) обмеження, тимчасова заборона (зупинення) діяльності підприємств та інших об'єктів у разі порушення ними вимог водного законодавства в межах своєї компетенції;

7) встановлення правил загального водокористування в порядку, визначеному статтею 47 цього Кодексу;

8) здійснення контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів;

9) організація інформування населення про стан водних об'єктів, про надзвичайні екологічні ситуації, які можуть негативно вплинути на здоров'я людей, та про заходи, що вживаються для поліпшення стану вод;

10) вирішення інших питань у галузі регулювання водних відносин у межах своєї компетенції.

Вважаємо, що до відання сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад у галузі регулювання водних відносин на їх території окрім повноважень встановлених в ст. 10 Водного кодексу України слід віднести також **повноваження щодо:**

– *організації роботи по винесенню в природу та влаштуванню прибережних захисних смуг вздовж річок, морів та навколо водойм;*

– *внесення у встановленому порядку пропозицій щодо оголошення водних об'єктів об'єктами природно-заповідного фонду до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних рад;*

– *погодження проектів водоохоронних зон.*

2.3. Пропозиції щодо механізму державного контролю за нормотворчою діяльністю органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад в Україні

Місцеве управління не може бути ефективним без контролю. Самі по собі правові акти, якими б вони досконалими не були, не здатні гарантувати точне і належне їх виконання. Присікти беззаконня, порушення громадського порядку і зловживання правом можна, перш за все, на основі добре поставленого контролю за станом справ і виконанням прийнятих правових приписів. Цінність контролю, як одного із засобів мистецтва управління, не стільки в тому, щоб розкрити факти беззаконня і порушення прав і законних інтересів громадян, а й у тому, щоб своєчасно їх попередити, не дати їм можливості проявитися і завдати шкоди.

Особливість державного контролю в системі місцевого самоврядування України зумовлена відносною самостійністю, відокремленістю від органів державної влади органів місцевого самоврядування і автономністю останніх у вирішенні власних справ.

Система державного контролю у сфері місцевого самоврядування має бути **спрямована на забезпечення:**

- а) ефективної реалізації функцій органів та посадових осіб місцевого самоврядування, належного виконання покладених на них повноважень;
- б) максимального врахування державних та місцевих інтересів;
- в) захисту законних прав та інтересів територіальних громад при вирішенні різноманітних питань місцевого самоврядування;
- г) стимулювання виконання органами місцевого самоврядування прийнятих на себе майнових та інших зобов'язань перед юридичними та фізичними особами;
- д) дотримання законності у діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Контроль у сфері місцевого самоврядування потребує належної правової регламентації й **визначення:**

- 1) суб'єкта контролю, його завдань, сфери діяльності, місця в структурі державних органів;

- 2) об'єкта контролю;
- 3) підстав для проведення перевірки, аналізу існуючого стану;
- 4) форм і методів контрольної діяльності;
- 5) порядку прийняття рішення за результатами контролю.

Державний контроль у сфері місцевого самоврядування потребує поступового зменшення, однак його обмеження повинно здійснюватися одночасно з розширенням контрольних і наглядових функцій з боку інших інститутів громадянського суспільства (політичних партій, громадських організацій, профспілок та ін.)

Потребує опрацювання питання **запровадження механізмів контролю за законністю рішень органів місцевого самоврядування** та якістю надання населенню адміністративних та соціальних послуг. В умовах децентралізації повноважень та передачі ресурсів органам місцевого самоврядування, високих корупційних ризиків щодо використання бюджетних коштів, актуальним є питання запровадження механізмів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, як з боку державних органів, так і з боку громадськості. Особливо актуальною в умовах бюджетної децентралізації є потреба здійснення належного контролю за роботою органів влади різних рівнів при плануванні та виконанні ними бюджетів та управлінні і використанні фінансових ресурсів. Вирішення цього питання на даному етапі лежить у площині, по-перше, забезпечення ефективного попереднього та поточного державного фінансового контролю за діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування при управлінні та використанні бюджетних ресурсів; по-друге, запровадження максимальної прозорості діяльності місцевих органів влади та контролю за цією діяльністю з боку громадськості.

Сьогодні фактично найбільшою мірою контроль за органами місцевого самоврядування здійснюють **місцеві державні адміністрації**. Вони мають право проводити перевірки стану додержання Конституції та законів України, інших актів законодавства органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами, одержувати від них відповідну статистичну інформацію та інші дані, контролювати стан розгляду звернень громадян та їх об'єднань. Крім місцевих державних адміністрацій право перевіряти здійснення органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади має Рада міністрів Автономної Республіки Крим, а у випадках, передбачених законодавством, – міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, їх територіальні органи. Контроль здійснюється шляхом аналізу

актів органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, він може бути як попередній, так і наступний.

Стаття 144 Конституції України зазначає, що органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території. Також в Основному Законі зазначено, що рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду.

Стаття 20 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачає, що державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, і **не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень.**

При цьому чіткого регламенту і порядку зупинення неправомірних рішень органів та посадових осіб місцевого самоврядування наразі немає. Тому зараз йде пошук дієвих механізмів державного контролю за нормотворчою діяльністю органів місцевого самоврядування, до яких належать органи і посадові особи об'єднаних територіальних громад.

Аналіз деяких проектів законів, а саме проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)», розробленого Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України законопроекту щодо здійснення державного нагляду (контролю) за відповідністю рішень органів місцевого самоврядування Конституції та законам України дозволяє розробити певні пропозиції, щодо державного контролю за нормотворчою діяльністю органів місцевого самоврядування.

У проекті Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» пропонується запровадити посаду **префекта**, який буде здійснювати виконавчу владу в районах і областях, у Києві та Севастополі. Одним з повноважень префекта є здійснення нагляду за додержанням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування і який, згідно з ст. 144 запропонованого законопроекту може зупинити дію актів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України з одночасним зверненням до суду. Також у вищезазначеній пропонується, що у разі ухвалення головою громади, радою громади

ди, районною, обласною радою акта, що не відповідає Конституції України, створює загрозу порушення державного суверенітету, територіальної цілісності чи загрозу національній безпеці, Президент України зупиняє дію відповідного акта з одночасним зверненням до Конституційного Суду України, тимчасово зупиняє повноваження голови громади, складу ради громади, районної, обласної ради та призначає тимчасового державного уповноваженого. **Тимчасовий державний уповноважений** спрямовує та організовує діяльність відповідних виконавчих органів місцевого самоврядування громади, виконавчого комітету районної, обласної ради.

Конституційний Суд України розглядає таке звернення Президента України невідкладно.

У разі визнання Конституційним Судом України акта голови громади, ради громади, районної, обласної ради таким, що відповідає Конституції України, Президент України скасовує акт, виданий відповідно до частини третьої цієї статті.

У разі визнання Конституційним Судом України акта голови громади, ради громади, районної, обласної ради таким, що не відповідає Конституції України, Верховна Рада України за поданням Президента України достроково припиняє повноваження голови громади, ради громади, районної, обласної ради та призначає позачергові вибори у визначеному законом порядку.

Автори законопроекту щодо здійснення державного нагляду (контролю) за відповідністю рішень органів місцевого самоврядування Конституції та законам України пропонують те, що законність усіх актів органів місцевого самоврядування має перевірятися державним органом. Це передбачено Конституцією, але процедура не закріплена в жодному з законів. Крім того, органи місцевого самоврядування в результаті децентралізації, а це особливо стосується об'єднаних територіальних громад, отримали більш широке коло повноважень і можуть несвідомо виходити за рамки закону. Також відсутність такого закону дозволяє місцевим державним адміністраціям зловживати своїми повноваженнями щодо контролю за актами органів місцевого самоврядування.

Передбачається, що орган місцевого самоврядування на етапі підготовки рішення може проконсультуватися з органом державного контролю. В свою чергу, орган державного контролю наглядає за усіма рішеннями органів місцевого самоврядування, крім внутрішньо-організаційних та тих, контроль за якими вже здійснюється іншими державними органами, наприклад, щодо використання місцевих фінансів.

Пропонується, що контролюючими органами будуть місцеві державні адміністрації (районні та обласні). Районні державні адміністрації нагляда-тимуть за законністю рішень сільських, селищних, міських (районного значення) рад та їх виконкомів. Обласні державні адміністрації – за рішеннями об'єднаних громад, міських рад, районних в містах рад (міста обласного значення) та їх виконкомів, а також районних рад. За рішеннями обласних рад та Київської міської ради та її виконкому наглядатиме центральний орган виконавчої влади, визначений Кабміном. Встановлюється чіткий термін прийняття рішення контролюючим органом – 1 місяць з моменту набрання чинності рішення органу місцевого самоврядування. Після цього терміну рішення органу місцевого самоврядування вважається законним. Якщо ж контролюючий орган за місяць виявив правопорушення, він зупиняє рішення органу місцевого самоврядування і одночасно звертається до суду. Остаточне рішення приймає суд. Вся процедура нагляду відбувається онлайн і публічно – усі рішення оприлюднюються і відстежуються через офіційні сайти органу місцевого самоврядування та контролюючих органів.

Пояснюється, що **державний нагляд** потрібен, в першу чергу, людям та малому бізнесу, що зменшує ймовірність прийняття місцевою владою рішень, що порушують права мешканців громад та підприємців. Для органів місцевого самоврядування такий нагляд потрібен тому, що рішення органів місцевого самоврядування будуть проходити фахову юридичну експертизу, нагляд буде відбуватися за законністю, а не за доцільністю рішень, документи будуть перевірятися онлайн, а не фізично і спірні ситуації буде вирішувати суд, а не чиновник. В свою чергу, державним органам (центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям) запроваджується чітка, обмежена в часі процедура здійснення державного нагляду.

Основні застереження запропонованої моделі державного нагляду зводяться до того, що місцеві державні адміністрації в процесі децентралізації не зацікавлені у розвитку місцевого самоврядування, бо спроможні об'єднані територіальні громади перебирають на себе більшість повноважень і ресурсів. А після прийняття цього закону держадміністрації зможуть блокувати або максимально затягувати рішення органів місцевого самоврядування. До того ж, відповідальність голів держадміністрацій за такі дії цим законопроектом не передбачена. Отже законопроект «суперечить принципам децентралізації».

Викликає занепокоєння те, що місцеві адміністрації не впораються з великою кількістю рішень органів місцевого самоврядування: вони або не

встигатимуть, або рівень контролю буде дуже низьким, або доведеться значно збільшувати фінансування юридичних відділів адміністрацій. Тому, варто приймати зміни до Конституції, ліквідувати місцеві адміністрації і запроваджувати інститут префектів, які займатимуться лише державним наглядом за законністю рішень на місцях. А якщо приймати запропоновану у законопроекті модель, то це є відмовою від подальших конституційних змін.

Також викликає питання те, що контролюючі органи будуть перевіряти законність усіх рішень органів місцевого самоврядування, а отже матимуть змогу впливати на їхні бюджети та на процес добровільного об'єднання громад.

На ці виклики, автори запропонованої у законопроекті моделі пояснюють, що за чинним Законом «Про місцеві державні адміністрації» (ст.35), місцеві державні адміністрації забезпечують на території законність, сприяють органам місцевого самоврядування в реалізації власних повноважень, контролюють виконання делегованих повноважень. Тобто місцеві адміністрації і зараз можуть, і навіть зобов'язані перевіряти та контролювати рішення органів місцевого самоврядування. Але жоден закон не регламентує цього нагляду, ні по часу, ні по процедурі. Сьогодні держадміністрація має змогу оскаржити рішення органу місцевого самоврядування навіть трирічної давнини. Отже зараз місцеві адміністрації мають широкі можливості тиску на громади. А коли буде чітка процедура нагляду, ні у кого в держадміністраціях не виникатиме спокуси зловживати своїм службовим становищем.

Щодо відповідальності органів державного нагляду. Передбачається **максимально відкрита процедура контролю**. Усі матимуть змогу бачити, хто як реагує на ті чи інші рішення. Зловживання будуть помітні одразу, більш того, вони будуть задокументовані (звернення до суду та рішення суду). І якщо такі зловживання будуть, це буде підставою для звільнення керівництва органу державного нагляду. На відміну від органів місцевого самоврядування, державні адміністрації підконтрольні та підзвітні Уряду та Президенту. Отже збільшується відповідальність контролюючих органів перед органами центральної влади.

Таким чином виходить, що боятися державного нагляду, який пропонується у законопроекті, варто лише тим, хто дійсно планує порушувати закон. Для усіх інших це допомога, бо з'являється безоплатна правова експертиза їхніх рішень, частину відповідальності за законність яких бере на себе державний орган.

Також вказується, що від внесення змін до Конституції ніхто не відмовляється. Більше того, усі розуміють, що рухатися реформа без конституційних змін далі не зможе. Але поки немає визначеності, коли ці зміни можуть бути ініційовані і прийняті, законодавча прогалина у питанні державного нагляду має бути вирішена в рамках чинної Конституції. Це буде перехідний варіант нагляду, який дозволить створити фундамент для запровадження інституту префектів після відповідних змін до Конституції. Також запропонована модель державного нагляду – чіткий сигнал для місцевих держадміністрацій, що їхні функції змінюються з господарських на контрольно-наглядові.

Щодо великої кількості рішень, то навантаження на місцеві адміністрації дійсно збільшиться, але, по-перше, ці повноваження у адміністрацій були, і вони їх виконували, а по-друге, це підштовхне місцеві державні адміністрації до розвитку і підсилення своєї юридичної функції.

Контролюючі органи перевірятимуть законність усіх рішень органів місцевого самоврядування, за виключенням внутрішньо-організаційних та тих, контроль за законністю яких вже здійснюється іншими держорганами. Зокрема, контроль за використанням місцевих фінансів не належатиме до їхніх повноважень, бо на це є спеціальний орган.

Щодо об'єднання громад, то це повноваження обласної державної адміністрації, а не районної. А якщо хтось з районної держадміністрації захоче втрутитися на етапі об'єднання і заблокувати відповідні рішення місцевих рад, то виграє максимум місяць (до розгляду суду), але ризикує посадою оскільки вже буде юридично зафіксовано його протизаконні дії. Тоді коли зараз вони не оформляються ніякими рішеннями місцевих держадміністрацій.

Також чітко регламентований державний нагляд і контроль важливий для мешканців міст і сіл та для місцевих підприємців, які інколи не мають змоги самостійно захистити себе від протизаконних рішень місцевої влади.

Дуже важливо також те, що міжнародні експерти підтвердили: законопроект повністю та практиці організації державного контролю за законністю актів органів місцевого самоврядування в країнах Європи.

Отже, створювання в сучасних умовах ефективної моделі нагляду, системи стримувань і противаг, корисну перш за все громадам та їхнім мешканцям, систему, яка не послаблює, а зміцнює державу в цілому, необхідно.

2.4. Удосконалення механізму державного стимулювання добровільного об'єднання територіальних громад в Україні

Аналіз утворення та функціонування об'єднаних територіальних громад виявляє деякі особливості та проблемні питання, які необхідно врахувати в процесі подальшого реформування:

- інтенсивність реформування в окремих областях є дуже різною;
- створені сільські об'єднані територіальні громади суттєво відрізняються за чисельністю населення та кількістю об'єднаних територіальних громад. Майже третина з усіх об'єднаних територіальних громад мають чисельність населення менше 5 тисяч осіб., а 4 з них – менше 2 тисяч осіб. Незважаючи на те, що за своїми характеристиками такі новостворені громади не відрізняються від переважної більшості існуючих (необ'єднаних) громад, тобто є неспроможними, вони переведені на прямі міжбюджетних відносини з Державним бюджетом України. Це може мати негативні наслідки, коли існуючі громади об'єднуюватимуться всупереч вимогам Методики з метою отримання додаткових повноважень і ресурсів, однак не зможуть забезпечити надання своїм мешканцям належної якості послуг, оскільки не мають відповідної інфраструктури;

- в окремих регіонах місцевим громадам для того, щоб об'єднатися, доводиться долати значний спротив органів влади районного й обласного рівнів. Наприклад, депутати Тернопільської обласної ради лише 11 грудня 2015 р. схвалили перспективний план формування територій громад області, до якого увійшли 26 громад, в яких 25 жовтня вже відбулися перші місцеві вибори;

- понад 30 об'єднаних територіальних громад, рішення щодо утворення яких прийняли місцеві ради, не змогли провести вибори в органи місцевого самоврядування у жовтні 2015 року, оскільки треба було внести зміни у межі адміністративних районів.

Все це свідчить про необхідність посилення державного забезпечення та підтримки об'єднання територіальних громад, застосування заходів їх зацікавлення та стимулювання до об'єднання.

На сучасному етапі добровільного об'єднання територіальних відсутні важелі для мобільності підтримки органами державної влади добровільного об'єднання. Закон передбачає, що для одержання фінансової підтримки слід

не пізніше 15 липня року, що передує бюджетному періоду, в якому передбачається надання такої підтримки звернутися за встановленою процедурою до Кабінету Міністрів України. У разі недодержання таких строків підтримка буде унеможливлена. У зв'язку з цим доцільно запровадити більш мобільні механізми державної підтримки, які можливо застосувати для підтримки об'єднання територіальних громад на будь-якому етапі. Це можуть бути певні державні фонди, сформовані з метою підтримки добровільного об'єднання територіальних громад.

Крім того, удосконалення потребує механізм контролю за використанням коштів, виділених на стимулювання добровільного об'єднання територіальних громад.

Необхідно також **забезпечувати інституційну та інформаційну спроможність реформи**. Так, на деяких етапах процесу добровільного об'єднання територіальних громад з тих чи інших причин відбувається певне зволікання, що є перешкодою на шляху до переходу місцевого самоврядування на якісно новий рівень. Зокрема, органи місцевого самоврядування обласного рівня не завжди своєчасно та раціонально приймають рішення щодо ухвалення Перспективних планів формування спроможних громад.

Таким чином, в механізм підтримки формування територіальних громад доцільно включити додаткового суб'єкта – Кабінет Міністрів, який зможе визнавати створені відповідно Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» об'єднані територіальні громади такими, що відповідають Перспективному плану формування територій громад.

Також необхідно надати допомогу об'єднаним територіальним громадам з підготовки стратегічних та програмних документів щодо соціально-економічного розвитку громад, в тому числі, із залученням коштів міжнародної фінансової та технічної допомоги.

Окремої уваги потребує поступове збільшення на користь об'єднаних територіальних громад матеріально-фінансової основи. Для забезпечення фінансової спроможності громад здійснювати належні їм функції вони мають володіти можливістю розпоряджатися власним бюджетом включно з коштами, отриманими від сплати за користування належними їм природними ресурсами. У цьому контексті важливими є такі завдання:

– визначення податкової бази, яка дасть змогу забезпечити виконання територіальними громадами власних повноважень з урахуванням об'єктивних критеріїв фінансової підтримки державою наданих повноважень;

– приведення до економічно обґрунтованих норм рентних платежів, а також упорядкування пільг щодо використання природних благ територіальних громад (земельних, водних, мінеральних ресурсів);

– удосконалення механізмів реалізації екологічної політики на місцевому рівні для забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Важливо продовжити процес передачі частини загальнодержавних податків та зборів на користь доходів місцевих бюджетів. Серед запропонованих зборів та різних платежів до місцевих бюджетів доцільно конкретизувати складові позиції щодо державного мита, орендної плати за водні об'єкти та їх частин; плату за надання місцевих гарантій. Не ясно, що мається на увазі і який розподіл між бюджетами буде раціональним. Така позиція, як збір у вигляді 10% вартості питної води від суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють реалізацію питної води через системи централізованого водопостачання з відхиленням від відповідних стандартів має не тільки низький фіскальний потенціал, а містить в собі екологічні ризики. Крім того, дуже низьким є процент (1,5%) коштів, що повинні надходити до бюджетів громад у випадку видобування газу та нафти на їх території. Є види плат та зборів, які необхідно залишати у повному обсязі в бюджетах об'єднаних територіальних громад виходячи з їх місцевого наповнення: плата за надання адміністративних послуг, адміністративні штрафи та штрафні санкції; збір за місця паркування транспортних засобів; туристичний збір; надходження від орендної плати за користування майновим комплексом та ін. майном, що перебуває в комунальній власності.

Як показує практика, рівень адміністрування місцевих податків є досить низьким, внаслідок недостатньої зацікавленості фіскальної служби у їх належному справлянні (на відміну від податків, що формують державний бюджет) та ускладненому механізмі адміністрування (відсутності належних реєстрів з інформацією, необхідною для організації податкового процесу). Тому необхідно стимулювати та удосконалювати процес адміністрування місцевих податків.

Список використаних джерел

1. Борисова В. І., Баранова Л. М., Ігнатенко В. М., Первомайський О. О., Сиротенко С. Є. Правові проблеми комунальної власності [Текст] / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, В. М. Ігнатенко, О. О. Первомайський, С. Є. Сиротенко. – Монографія (За заг. ред. В. І. Борисової). – Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н. М., 2007. – 144 с.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Деякі питання зарахування частини акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до бюджетів місцевого самоврядування : постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 96 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/96-2017-п>.
4. Документ Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру НБСЄ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_082
5. Календарний план основних організаційних заходів з підготовки і проведення перших виборів депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад і відповідних сільських, селищних, міських голів, що затверджується постановою ЦВК, затверджений Постановою Центральної виборчої комісії від 31.08. 2017 року № 169 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts>
6. Кодекс належної практики у виборчих справах: керівні принципи та пояснювальна доповідь, ухвалені Венеціанською комісією на 52-й сесії (Венеція, 18–19 жовтня 2002 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/229b826c8a5c7877dec2257d87004987c3/\\$FILE/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%87%D1%96_%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/229b826c8a5c7877dec2257d87004987c3/$FILE/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%87%D1%96_%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8.pdf)
7. Комітет виборців України. Перші вибори в об'єднаних громадах: Аналітичний звіт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: cvu.org.ua
8. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

9. Любченко П. М., Смоляр О. А. Зарубіжний досвід організації контролю у сфері місцевого самоврядування. – 2015. – 20 с. – Режим доступу до ресурсу – [file:///C:/Users/Admin/Downloads/dbms_2015_29_4%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/dbms_2015_29_4%20(3).pdf)
10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 року № 73 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
11. Об'єднана громада, що «поглинула» весь район: візит до Сновської ОТГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/>
12. Первомайський О. О. Участь територіальної громади у цивільних правовідносинах [Текст] / О. О. Первомайський. – Х.: Страйд, 2005. – 184 с.
13. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 2 вересня 2014 року № 879 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
14. Порядок фінансування виборчих комісій під час підготовки і проведення місцевих виборів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 14.09.2015 р. № 700 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/700-2015-%D0%BF>
15. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату : закон України від 20 грудня 2016 року № 1793-VIII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1793-19>.
16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів : Закон України від 14.03.2017 р. № 1923-VIII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1923-19>.
17. Про внесення змін до Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» щодо забезпечення державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад: Проекту Закону України (реєстр. № 3390 від 02.11.2015 р.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56912.
18. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»: Закон України від

- 26 листопада 2015 року №835-VIII [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/835-19>
19. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України 15 травня 2003 року № 755-IV в редакції Закону від 26 листопада 2015 року №835-VIII [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
 20. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 91.
 21. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 33. – Ст. 963.
 22. Про затвердження плану заходів на 2017 рік, спрямованих на активізацію реформування місцевого самоврядування та державну підтримку добровільного об'єднання територіальних громад: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 682-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/682-2017-%D1%80>
 23. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.05.2016 № 418-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/418-2016-p>.
 24. Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Наказ Міністерства юстиції України від 6 червня 2016 року № 15/5 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1500-16>
 25. Про звернення до Комітетів Верховної Ради України: Постанова Центральної виборчої комісії від 05 вересня 2017 року № 181 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts>
 26. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
 27. Про місцеві вибори: Закон України від 14.07.2015 р. № 595-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 37–38. – Ст. 366.
 28. Про Порядок призначення перших виборів депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та відповідних сільських, селищ-

- них, міських голів: Постанова Центральної виборчої комісії від 12.02.2016 р. № 32 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts>
29. Про порядок проведення жеребкування щодо включення кандидатур до складу територіальних виборчих комісій з виборів депутатів обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних міських голів та старост сіл, селищ: Постанова Центральної виборчої комісії від 10.08.2015р. № 163 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts>
30. Про Порядок проведення жеребкування щодо включення кандидатур до складу дільничних виборчих комісій з виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних, міських голів та старост сіл, селищ: Постанова Центральної виборчої комісії від 14.09.2015р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts>.
31. Про Роз'яснення щодо деяких питань формування нового складу територіальних виборчих комісій та утворення дільничних виборчих комісій, що здійснюють організацію підготовки і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних, міських голів та старост сіл, селищ: Постанова Центральної виборчої комісії від 3.09.2015 р. № 217 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts>
32. Про Роз'яснення щодо порядку реєстрації обраних депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних, міських голів та старост сіл, селищ: Постанова Центральної виборчої комісії від 02.10.2015 р. № 381 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts>
33. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III. – Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175
34. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. № 93-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 40. – Ст. 290
35. Про форми подань щодо кандидатур до складу виборчих комісій, що здійснюють підготовку та проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних, міських голів та старост сіл, селищ: Постанова Центральної виборчої комісії від 10.08.2015р. № 155 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts>
36. Про форми посвідчень суб'єктів та інших учасників виборчого процесу з виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, район-

- них, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних, міських голів та старост сіл, селищ: Постанова Центральної виборчої комісії від 10.08.2015р. № 156 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/acts>
37. Проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України(щодо децентралізації влади)» від 15.07.2015(доопрацьований) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812.
 38. Смоляр О. А. Державний контроль у сфері місцевого самоврядування: особливості правового регулювання / О. А. Смоляр // Проблеми законності. – 2015. – Вип. 129. – С. 59–68. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2015_129_9.
 39. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. – К.: НІСД, 2016. – 61 с.
 40. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
 41. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) [Текст] – Т. 3: Юридична особа / За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.: Страйд, 2009. – 736 с.

Форма паспорта спроможної територіальної громади

ПАСПОРТ

(найменування спроможної територіальної громади та її

потенційного адміністративного центру)

Найменування показника	Значення показника
1. Чисельність населення станом на 1 січня 2016 р.	
у тому числі дітей:	
дошкільного віку	
шкільного віку	
2. Кількість населених пунктів, що входять до складу	
спроможної територіальної громади	
3. Обсяг доходів (розрахунковий) спроможної територіальної	
громади, гривень	
у тому числі:	
сформованих відповідно до статті 64 Бюджетного кодексу	
України	
бюджету розвитку	
базової дотації	
реверсної дотації	
4. Площа території спроможної територіальної громади, кв.	
кілометрів	
5. Кількість закладів, що утримуються за рахунок бюджету	
органів місцевого самоврядування	
у тому числі:	
загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступеня	
загальноосвітніх навчальних закладів I-II ступеня	
загальноосвітніх навчальних закладів I ступеня	
дошкільних навчальних закладів	
закладів позашкільної освіти	
закладів культури	
закладів фізичної культури	
фельдшерсько-акушерських пунктів	
амбулаторій, поліклінік	
лікарень	

- станцій швидкої допомоги
6. Наявність приміщень для розміщення державних органів, установ, що здійснюють повноваження щодо:
- правоохоронної діяльності
 - реєстрації актів цивільного стану та майнових прав
 - пенсійного забезпечення
 - соціального захисту
 - пожежної безпеки
 - казначейського обслуговування
7. Наявність приміщень для розміщення органів місцевого самоврядування
- Відомості про територіальні громади, що увійдуть до складу спроможної територіальної громади

Порядковий номер	Найменування територіальних громад та населених пунктів, що входять до їх складу, із зазначенням адміністративного статусу	Чисельність населення станом на 1 січня 2016 р.	Відстань до потенційного адміністративного центру спроможної територіальної громади, кілометрів
------------------	--	---	---

_____ міський (селищний, сільський) голова

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від «___» _____ 201__ року № _____

Про ініціювання добровільного
об'єднання територіальних громад
(сіл, селищ, міст)

Відповідно до частин 1, 2 статті 5 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», статей 42, 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»:

1. Ініціюю добровільне об'єднання територіальних громад сіл _____, _____, _____ сільської ради, села _____, селища _____ селищної ради, міста (міст) _____ в _____ територіальну громаду з центром у місті (селищі, селі) _____.
2. Провести громадське обговорення щодо можливого добровільного об'єднання територіальних громад протягом 30 днів з дня прийняття цього розпорядження *(зазначається відповідальний виконавець або орган)*.
3. Включити до порядку денного _____ сесії ____ скликання _____ міської (селищної, сільської) ради питання про добровільне об'єднання територіальних громад сіл _____, _____, _____ сільської ради, села _____, селища _____ селищної ради, міста (міст) _____ в _____ територіальну громаду з центром у місті (селищі, селі) _____.
4. Контроль за виконанням розпорядження залишаю за собою.

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ПІБ

_____ міський (селищний, сільський) голова

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від « ____ » _____ 201__ року № _____

Про вивчення пропозицій щодо ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад та її громадське обговорення

Відповідно до ч. 3 ст. 5 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», ст.ст. 42, 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», з урахуванням звернення депутатів міської (селищної, сільської) ради (членів територіальної громади, органів самоорганізації населення):

1. Провести вивчення звернення (пропозиції) депутатів міської (селищної, сільської) ради (членів територіальної громади, органів самоорганізації населення) про добровільне об'єднання територіальних громад сіл _____, _____, _____ сільської ради, села _____, селища _____ селищної ради, міста (міст) _____ в _____ територіальну громаду з центром у місті (селищі, селі) _____ та подати відповідні пропозиції *(азначається відповідальний виконавець або орган)*.
2. Провести громадське обговорення щодо можливого добровільного об'єднання територіальних громад протягом 30 днів з дня прийняття цього розпорядження *(аззначається відповідальний виконавець або орган)*.
3. Включити до порядку денного _____ сесії ____ скликання _____ міської (селищної, сільської) ради питання про добровільне об'єднання територіальних громад сіл _____, _____, _____ сільської ради, села _____, селища _____ селищної ради, міста (міст) _____ в _____ територіальну громаду з центром у місті (селищі, селі) _____.
4. Контроль за виконанням розпорядження залишаю за собою.

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ПІБ

Додаток 5

_____ міському(селищному,
сільському) голові

Просимо розглянути пропозиції щодо добровільного об'єднання територіальних громад сіл _____, _____, _____ сільської ради, села _____, селища _____ селищної ради, міста (міст) _____ сіл _____, _____, _____ сільської ради, села _____, селища _____ селищної ради, міста (міст) _____ в _____ територіальну громаду з центром у місті (селищі, селі) _____.

Додатки:

1. Ініціатива міського (селищного, сільського) голови (розпорядження міського (селищного, сільського) голови) (звернення депутатів, членів громади, органу самоорганізації населення)
2. Рішення _____ міської (селищної, сільської) ради № _____ від «___» _____ 201__ року «Про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад»

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ПІБ

_____ міський (селищний, сільський) голова

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від « ____ » _____ 201__ року № _____

Про вивчення пропозицій щодо ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад та її громадське обговорення

Відповідно до частини 2 статті 6 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», статей 42, 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», з урахуванням звернення _____ міського (селищного, сільського) голови:

1. Виконавчому комітету вивчити звернення (пропозицію) _____ міського (селищного, сільського) голови про добровільне об'єднання територіальних громад та подати відповідні пропозиції.
2. Провести громадське обговорення щодо можливого добровільного об'єднання територіальних громад протягом 30 днів з дня прийняття цього розпорядження.
3. Включити до порядку денного _____ сесії ____ скликання _____ міської (селищної, сільської) ради питання про добровільне об'єднання територіальних сіл _____, _____, _____ сільської ради, села _____, селища _____ селищної ради, міста (міст) _____ сіл _____, _____, _____ сільської ради, села _____, селища _____ селищної ради, міста (міст) _____ в _____ територіальну громаду з центром у місті (селищі, селі) _____.
4. Контроль за виконанням розпорядження залишаю за собою.

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ПІБ

_____ міська (селищна, сільська) рада

РІШЕННЯ

_____ сесії ___ скликання

від « ___ » _____ № _____

Про затвердження Порядку проведення
громадського обговорення
добровільного об'єднання
територіальних громад

Відповідно до ч. 4 ст. 5 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» _____ міська (селищна, сільська) рада вирішила:

1. Затвердити Порядок проведення громадського обговорення добровільного об'єднання територіальних громад (додається).

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ПІБ

Затверджено
рішенням № ___ від « ___ » _____ 201__ року
_____ міської (сільської,
селищної) ради _____ сесії ___ скликання

Порядок

проведення громадського обговорення добровільного об'єднання територіальних громад

_____ міська (селищна, сільська) рада

РІШЕННЯ

_____ сесії _____ скликання

від «___» _____ № _____

Про надання згоди на
добровільне об'єднання
територіальних громад
та делегування представника
до спільної робочої групи

Відповідно до частини 2 статті 6 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», розглянувши ініціативу (пропозиції) _____ міського (селищного, сільського) голови щодо об'єднання, результати громадських обговорень, _____ міська (селищна, сільська) рада вирішила:

1. Дати згоду на добровільне об'єднання територіальних громад сіл _____, _____, _____ сільської ради, села _____, селища _____ селищної ради, міста _____, ... в _____ територіальну громаду з центром у місті (селищі, селі) _____.
2. Делегувати міського (селищного, сільського) голову _____ до складу робочої групи з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад.

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ПІБ

_____ міський (селищний, сільський) голова

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

від «___» _____ 201__ року № _____

Про утворення спільної робочої групи з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад

Відповідно до частини 3 статті 6 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», статей 42, 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», з урахуванням рішення _____, _____ рад про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад:

1. Утворити спільну робочу групу з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад у складі:

_____, _____ сільський голова;

_____, секретар _____ сільської ради;

....

2. Контроль за виконанням розпорядження залишаю за собою.

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ПІБ

**Положення про спільну робочу групу
з підготовки проектів рішень щодо об'єднання територіальних громад**

1. Загальні положення

1.1. Спільна робоча група з підготовки проектів рішень щодо об'єднання територіальних громад (далі - Спільна робоча група) є тимчасовим дорадчим органом, який утворюється у процесі об'єднання територіальних громад на етапі організації обговорення громадами, що об'єднуються (громади-ініціатора та суміжних громад), пропозиції щодо об'єднання даних громад (ст. 6, пп. 3,4 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»).

1.2. Утворення спільної робочої групи є початком процедури добровільного об'єднання територіальних громад (Ст. 6, пп. 3 Закону).

1.3. Спільна робоча група у своїй діяльності керується Конституцією та Законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та іншими нормативно-правовими актами, а також даним Положенням про спільну робочу групу з підготовки проектів рішень щодо об'єднання територіальних громад.

2. Формування спільної робочої групи

2.1. Спільна робоча утворюється розпорядженням сільського голови громади-ініціатора за умови погодження пропозиції об'єднання громад в громаді-ініціаторі та суміжних громадах, а також делегування до такої групи представників всіх учасників об'єднання.

2.2. Інформація стосовно прийняття рішення про утворення спільної робочої групи з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад доводиться до обласної ради, обласної державної адміністрації.

2.3. У складі спільної робочої групи має бути забезпечена однакова кількість представників з кожної громади, що об'єднуються.

2.4. До складу спільної робочої групи можуть за згодою сторін (громад, що об'єднуються) залучатися незалежні експерти (представники наукових кіл, громадських організацій тощо) на громадських засадах. Експерти виконують аналітичні дорадчі функції і не беруть участь у прийнятті рішень групою.

2.5. Спільна робоча група обирає простою більшістю голосів керівника групи, який не обов'язково є представником громади-ініціатора. Керівник спільної робочої групи

скликає за потребою наради, розподіляє обов'язки між членами спільної робочої групи, несе персональну відповідальність за виконання покладених на робочу групу завдань.

2.6. Спільна робоча група має право запитувати потрібну для обґрунтування рішень інформацію щодо громад, які об'єднуються.

2.7. Спільна робоча група розпускається після держаної реєстрації об'єднаної територіальної громади.

3. Завдання та діяльність спільної робочої групи

3.1. Основними завданнями спільної робочої групи є підготовка узгоджених всіма сторонами проєктів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад на основі типових рішень у частині:

- переліку територіальних громад, що об'єднуються, із зазначенням відповідних населених пунктів;
- визначення адміністративного центру об'єднаної територіальної громади та її найменування;
- розробки плану спільних організаційних заходів добровільного об'єднання територіальних громад;
- підготовки остаточної редакції документів щодо об'єднання після обговорень та зауважень;
- інші необхідні документи (наприклад проєкти плану соціально-економічного розвитку ОТГ, положення про старосту і т.п.).

3.2. Для виконання визначених завдань спільна робоча група проводить засідання з потрібною періодичністю, які оформлюються протоколом. Протокол засідання робочої групи підписує її керівник.

3.3. Згідно послідовних кроків процесу об'єднання громад, спільна робоча група за змістом здійснює таку діяльність:

- підготовка проєктів рішень рад про надання згоди щодо об'єднання територіальних громад;
- розробка плану організаційних заходів щодо об'єднання територіальних громад;
- аналіз ініціативної пропозиції на предмет дотримання критеріїв і обмежень об'єднання, встановлених Законом;
- аналіз і підтвердження доцільності та перспективності об'єднання саме тих громад, які названі в ініціативній пропозиції;
- аналіз відповідності ініціативної пропозиції перспективному плану об'єднання громад області, затвердженому Кабінетом Міністрів України;

- розгляд альтернатив, формування можливих пропозицій щодо внесення змін до перспективного плану та надання таких пропозицій до державної обласної адміністрації;

- визначення й узгодження строків підготовки необхідних документів для затвердження радами й структурами виконавчої влади різних рівнів у межах строків, визначених Законом.

- проведення роз'яснювальної та інформаційно - консультаційної роботи серед населення по питаннях добровільного об'єднання громадян.

3.4. Члени спільної робочої групи несуть відповідальність за зміст інформації, розміщену ними у мережі Інтернет та засобах масової інформації по питаннях добровільного об'єднання.

ПРОТОКОЛ

засідання спільної робочої групи з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад

від « ____ » _____ 201__ року № _____

Присутні:

Порядок денний:

1. Організаційні питання діяльності спільної робочої групи з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад.

СЛУХАЛИ: Організаційні питання діяльності спільної робочої групи з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад.

Інформував(ла): Про утворення спільної робочої групи з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад, яка, відповідно до ст.7 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» повинна підготувати проекти рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад за такими вимогами:

1. Проекти рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад повинні, зокрема, містити:

1) перелік територіальних громад, що об'єднуються, із зазначенням відповідних населених пунктів;

2) визначення адміністративного центру об'єднаної територіальної громади та її найменування;

3) план організаційних заходів щодо добровільного об'єднання територіальних громад.

2. Сільські, селищні, міські голови забезпечують проведення обов'язкового громадського обговорення (громадські слухання, збори громадян, інші форми консультацій з громадськістю) підготовлених спільною робочою групою проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад, за результатами якого сільські, селищні, міські голови вносять питання про його схвалення на розгляд сільських, селищних, міських рад.

Питання про схвалення проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад розглядається сільськими, селищними, міськими радами з врахуванням результатів громадського обговорення.

3. Схвалені сільськими, селищними, міськими радами проекти рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад у п'ятиденний строк подаються обласній державній адміністрації для надання висновку щодо відповідності цього проекту Конституції та законам України.

ВИРІШИЛИ:

Підготувати проекти рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад (назви населених пунктів і відповідних рад) до _____201_ року.

Доручити (перелік членів спільної робочої групи) забезпечити проведення громадського обговорення підготовлених проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад.

Члени спільної робочої групи з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад: _____(П.І.Б., підписи)

_____ міська (селищна, сільська) рада

РІШЕННЯ

_____ сесії _____ скликання
від «___» _____ № _____

Про добровільне об'єднання територіальних громад

Відповідно до статей 2, 4, 6, 7 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» _____ міська (селищна, сільська) рада вирішила:

1. Об'єднатися з територіальними громадами сіл _____, _____, _____ сільської ради, села _____, селища _____ _____ селищної ради... в _____ територіальну громаду з центром у місті (селищі, селі) _____.

2. Доручити _____ міському (селищному, сільському) голові _____ звернутися до _____ обласної ради з клопотанням про утворення _____ територіальної громади.

3. Повноваження міської (селищної, сільської) ради, міського (селищного, сільського) голови припинити з моменту набуття повноважень новообраними органами місцевого самоврядування, міським (селищним, сільським) головою територіальної громади, утвореної внаслідок добровільного об'єднання.

4. правонаступником активів і пасивів (зобов'язань) міської (селищної, сільської) ради визначити _____ міську (селищну, сільську) раду, утворену внаслідок добровільного об'єднання.

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ППБ

Додаток до рішення
_____ міської (селищної,
сільської) ради
від _____ № _____

ПЛАН

організаційних заходів щодо добровільного об'єднання територіальних громад

1. Розробити проект Статуту об'єднаної територіальної громади, в якому передбачити умови спільного вирішення питань розподілу видаткової частини бюджету
2. Розробити організаційну структур та штатний розпис виконавчого органу ОТГ

3. Розрахувати кошторис на утримання виконавчого органу ОТГ
4. Визначити населені пункти, в яких обиратиметься староста та їх кількість
5. Підготувати положення про старосту та посадову інструкцію
6. Розробити план працевлаштування осіб, які внаслідок об'єднання можуть втратити робочі місця
7. Провести інвентаризацію власності
8. Розробити перспективний план формування мережі установ, які надають соціальні послуги
9. Підготувати проект плану галузевої реорганізації бюджетних установ після утворення ОТГ
10. Розробити проект плану транспортної мережі обслуговування громадян
11. Провести реорганізацію сільських рад після виборів ради в ОТГ
12. Розглянути можливість підготовки проектів для отримання інфраструктурної субвенції
13. Створити робочу групу з розробки Стратегії розвитку громади

_____ міська (селищна, сільська) рада

РІШЕННЯ

_____ сесії ___ скликання

від « ___ » _____ № _____

Про затвердження Порядку проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання територіальних громад

Відповідно до частини 4 статті 5 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» _____ міська (селищна, сільська) рада вирішила:

2. Затвердити Порядок проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання територіальних громад (додається).

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ПІБ

Затверджено
рішенням № ___ від « ___ » _____ 201_ року
_____ міської ради _____ сесії
___ скликання

**Порядок
проведення громадських обговорень з питань добровільного об'єднання
територіальних громад**

1. Цей Порядок визначає механізм проведення громадського обговорення та основні вимоги до його організації та розгляду узагальнених пропозицій (зауважень) під час розгляду питань про добровільне об'єднання територіальних громад відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

2. Громадське обговорення проводиться з метою залучення представників громадськості до розгляду пропозицій щодо добровільного об'єднання територіальних громад під час прийняття відповідного рішення.

Участь у громадському обговоренні можуть брати фізичні та юридичні особи, а також громадські об'єднання, що не є юридичними особами.

3. Організатори громадського обговорення самостійно визначають форми його проведення (конференція, форум, громадські слухання, засідання за круглим столом, збори, зустрічі, теле- або радіодебати, Інтернет-конференція, електронна консультація), виходячи з необхідності залучення якомога більшої кількості заінтересованих учасників та власних організаційних можливостей.

4. Громадське обговорення передбачає:

1) вирішення організаційних (технічних) питань:

- час та дата проведення громадського обговорення;

- місце проведення громадського обговорення;

- визначення цільової групи та ефективного способу інформування потенційних учасників для участі у заході (у разі необхідності складаються списки учасників);

Забезпечення участі у громадських обговореннях цільових груп та всіх потенційно зацікавлених сторін можна досягти шляхом інформування їх у будь-який доступний спосіб. Як правило, інформуванням потенційних зацікавлених сторін займається ініціатор громадських обговорень.

Серед можливих способів інформування цільових груп та зацікавлених сторін про проведення громадських обговорень найбільш поширеними є:

- оголошення у засобах масової інформації (у пресі, на телебаченні, радіо, в Інтернеті);

- розсилання письмових запрошень.

2) опрацювання організаторами громадського обговорення висловлених пропозицій (зауважень) щодо добровільного об'єднання територіальних громад та проведення аналізу поданих пропозицій (зауважень);

3) узагальнення та оприлюднення результатів громадського обговорення.

5. Рішення про проведення громадського обговорення приймається його організатором з урахуванням вимог, установлених Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», і повинно містити питання, що виносяться на громадське обговорення, строк його проведення та імена відповідальних осіб.

6. Пропозиції (зауваження) учасників громадського обговорення подаються у письмовій чи усній формі, надсилаються електронною поштою із зазначенням прізвища, імені, по батькові та адреси особи, яка їх подає.

Пропозиції (зауваження) реєструються організатором громадського обговорення.

Юридичні особи подають пропозиції (зауваження) у письмовій чи електронній формі із зазначенням їх найменування та місцезнаходження.

Анонімні пропозиції (зауваження) не реєструються і не розглядаються.

7. Організатор громадського обговорення не зобов'язаний перевіряти достовірність інформації про фізичних або юридичних осіб, яка міститься у поданих ними відповідно до пункту 6 цього Порядку документах.

8. У ході проведення конференцій, форумів, громадських слухань, засідань за круглим столом, зборів, зустрічей з громадськістю у рамках громадського обговорення ведеться протокол, у якому фіксуються всі пропозиції (зауваження).

9. Організатор громадського обговорення протягом 2 днів після закінчення строку подання пропозицій (зауважень) узагальнює їх та готує звіт, у якому зазначаються найменування організатора, зміст питання, що виносилося на громадське обговорення, інформація про осіб, які взяли участь в обговоренні порушеного питання, а також узагальнений аналіз пропозицій (зауважень), що надійшли під час проведення громадського обговорення.

_____ міська (селищна, сільська) рада

РІШЕННЯ

_____ сесії ___ скликання

від «__» _____ № _____

Про схвалення проекту рішення
сільської ради «Про добровільне
об'єднання територіальних громад»

Відповідно до частини 3 статті 7 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», розглянувши проект рішення міської (селищної, сільської) ради «Про добровільне об'єднання територіальних громад», підготовлений спільною робочою групою, результати громадських обговорень, сільська рада вирішила:

1. Схвалити проект рішення міської (селищної, сільської) ради «Про добровільне об'єднання територіальних громад», підготовлений спільною робочою групою (додається).
2. Міському (селищному, сільському) голові _____ подати проект рішення міської (селищної, сільської) ради «Про добровільне об'єднання територіальних громад» до _____ обласної державної адміністрації для надання висновку щодо відповідності цього проекту Конституції та законам України.

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ППБ

_____ обласна рада

ПОДАННЯ

Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», враховуючи рішення _____, _____, _____ територіальних громад про добровільне об'єднання в _____ територіальну громаду з центром в місті (селищі, селі) _____, просимо прийняти рішення обласної ради про утворення об'єднаної територіальної громади.

Додатки:

1. Рішення _____ сільської ради № _____ від _____
2. Рішення _____ сільської ради № _____ від _____
3. Рішення _____ селищної ради № _____ від _____
4. Рішення _____ міської ради № _____ від _____

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ПІБ

Обласна державна адміністрація

ПОДАННЯ

Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», враховуючи рішення _____, _____, _____ територіальних громад про схвалення проектів рішень про добровільне об'єднання в _____ територіальну громаду з центром в місті (селищі, селі) _____, підготовлених спільною робочою групою, просимо надати висновок щодо відповідності проекту рішення Конституції та законам України.

Додатки:

1. Рішення _____ сільської ради № _____ від _____
2. Рішення _____ сільської ради № _____ від _____
3. Рішення _____ селищної ради № _____ від _____
4. Рішення _____ міської ради № _____ від _____

_____ міський (селищний, сільський) голова _____ ПІБ

_____ **ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ**

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

голови обласної державної адміністрації

дата _____

№ _____

Про затвердження висновків
щодо відповідності Конституції
та законам України проектів
рішень місцевих рад
про добровільне об'єднання
територіальних громад

Відповідно до статей 6, 39 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», ч.4 ст. 7 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та враховуючи рішення сільських, селищних, міської рад щодо добровільного об'єднання територіальних громад:

Затвердити висновки щодо відповідності Конституції та законам України проектів рішень про добровільне об'єднання територіальних громад (перелік рад), що додаються.

Голова адміністрації

ЗАТВЕРДЖЕНО
Розпорядження голови обласної
державної адміністрації
дата № _____

ВИСНОВОК

**щодо відповідності Конституції та законам України
проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад сіл (селищ,
міст) _____ ради**

1. Відповідність проекту рішення Конституції України.

Проект рішення відповідає Конституції України.

2. Відповідність проекту рішення актам законодавства, що мають вищу юридичну силу.

Проект рішення відповідає вимогам законів України та іншим нормативно-правовим актам, що мають вищу юридичну силу.

3. Узагальнений висновок.

Відповідає вимогам чинного законодавства України та може бути погоджено без зауважень.

Заступник начальника юридичного
відділу апарату облдержадміністрації

Центральна виборча комісія

ЗВЕРНЕННЯ

щодо призначення Центральною виборчою комісією перших виборів депутатів ради об'єднаної територіальної громади

(відповідно до найменування сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади)

та _____ **ГОЛОВИ** (_____)
 (сільського, селищного, міського голови згідно з найменуванням об'єднаної територіальної громади) (назва області)

У зв'язку з утворенням у межах _____ (назва області) _____ (найменування об'єднаної територіальної громади)

об'єднаної територіальної громади _____ відповідно до _____

частини восьмої статті 7 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» звертається з пропозицією призначити такі перші вибори депутатів _____

(згідно з найменуванням сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади)

ради об'єднаної територіальної громади та _____ ГОЛОВИ:

(сільського, селищного, міського голови відповідно до найменування об'єднаної територіальної громади)

<p>Найменування територіальних громад, що увійшли до складу об'єднаної територіальної громади (із зазначенням району/міста обласного значення)</p>	<p>Найменування місцевих рад територіальних громад, що увійшли до складу об'єднаної територіальної громади, із зазначенням назв сіл, селищ, міст (адміністративно-територіальних одиниць) відповідних місцевих рад</p>	<p>Перелік рішень місцевих рад про добровільне об'єднання територіальних громад із зазначенням дат, номерів та назв відповідних рішень або перелік відповідних рішень, прийнятих на місцевих референдумах</p>	<p>Найменування сільської, селищної, міської ради об'єднаної територіальної громади, що обирається на перших виборах депутатів місцевої ради</p>	<p>Найменування посади сільського, селищного, міського голови, що обирається на перших виборах сільського, селищного, міського голови</p>	<p>Відомості про належність територіальних громад, що увійшли до складу об'єднаної територіальної громади, до суміжних районів, суміжних району (районів) та міста (міст) обласного значення, до суміжних міст обласного значення (належить/не</p>
--	--	---	--	---	--

	(із зазначенням району/міста обласного значення)				належить)

До звернення додається оригінал (додаються оригінали) або засвідчена копія (засвідчені копії) розпорядження (розпоряджень) голови обласної державної адміністрації, якими затверджено висновки (висновки) щодо відповідності проекту рішення (проектів рішень) про добровільне об'єднання територіальних громад Конституції та законам України, разом із відповідним висновком (відповідними висновками) на _____ арк.

_____ (голова обласної державної адміністрації або інша посадова особа, яка згідно із законом здійснює їх повноваження)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

МП

" _____ 20__ року

План основних організаційних заходів з підготовки і проведення перших виборів депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад і відповідних сільських, селищних, міських голів

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
1	Подання до Центральної виборчої комісії відомостей щодо зареєстрованих політичних партій (далі – партія) та їх місцевих організацій із зазначенням керівників таких партій та місцевих організацій	Не пізніше як за шістьдесят днів до дня голосування	Міністерство юстиції України
2	Визначення на підставі відомостей Державного реєстру виборців розміру грошової застави для кожного багатомандатного, єдиного одномандатного виборчого округу (з виборів міського голови)	Не пізніше як за п'ятдесят сім днів до дня голосування	Центральна виборча комісія
3	Оприлюднення на офіційному веб-сайті ЦВК розміру грошової застави для кожного багатомандатного, єдиного одномандатного виборчого округу (з виборів міського голови) та інформування відповідних територіальних виборчих комісій	Невідкладно після визначення розміру грошової застави	Центральна виборча комісія
4	Офіційне оголошення ЦВК про початок виборчого процесу перших виборів депутатів сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад і відповідних сільських, селищних, міських голів (далі – перші місцеві вибори) шляхом прийняття відповідного рішення	Не пізніше як за п'ять днів до початку виборчого процесу	Центральна виборча комісія
5	Оприлюднення рішення про оголошення початку виборчого процесу перших місцевих виборів у загальнодержавних засобах масової інформації або в інший спосіб	Не пізніше наступного дня після дня прийняття такого рішення	Центральна виборча комісія
6	Визначення на підставі відомостей Державного реєстру виборців кількості територіальних, одномандатних виборчих округів, що мають бути утворені відповідними територіальними виборчими комісіями на територіях адміністративно-територіальних одиниць для організації перших виборів депутатів місцевих рад	Не пізніше як за п'ятдесят днів до дня голосування	Центральна виборча комісія
7	Розміщення на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії та доведення до відома відповідних територіальних виборчих комісій відомостей про кількість територіальних, одномандатних виборчих округів на територіях адміністративно-територіальних одиниць для організації перших виборів депутатів місцевих рад	Невідкладно після визначення кількості виборчих округів	Центральна виборча комісія

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
8	Визначення та обладнання місць для розміщення плакатів, стендів, листівок та інших друкованих агітаційних матеріалів (крім матеріалів, що розміщуються на носіях зовнішньої реклами)	Не пізніше як за сорок п'ять днів до дня голосування	Місцеві органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування
9	Подання до районної виборчої комісії кандидатур до складу відповідних сільських, селищних, міських виборчих комісій для утворення та формування складу цих комісій у зв'язку з призначенням перших місцевих виборів	Не пізніше як за сорок п'ять днів до дня голосування	Районні організації партій, зазначені в частині другій статті 22 Закону
10	Проведення жеребкування щодо включення кандидатур до складу сільських, селищних, міських виборчих комісій для утворення та формування складу цих комісій у зв'язку з призначенням перших місцевих виборів	Перед формуванням складу відповідних територіальних виборчих комісій	Районна виборча комісія
11	Утворення сільських, селищних, міських виборчих комісій (далі – територіальна виборча комісія) та формування їх складу в зв'язку з призначенням перших місцевих виборів	Не пізніше як за сорок два дні до дня голосування	Районна виборча комісія
12	Оприлюднення рішення про утворення територіальних виборчих комісій та їх складу у місцевих засобах масової інформації або в інший визначений відповідною комісією спосіб у зв'язку з призначенням перших місцевих виборів	Не пізніше наступного дня після дня прийняття рішення про формування складу комісії	Виборча комісія, яка утворила територіальні виборчі комісії та сформувала їх склад
13	Скликання першого засідання територіальної виборчої комісії	Не пізніше як на другий день з дня формування складу комісії	Голова територіальної виборчої комісії
14	Початок повноважень територіальної виборчої комісії у новосформованому складі	З моменту складання присяги більшістю від складу територіальної виборчої комісії, визначеного під час її формування, на засіданні цієї комісії	
15	Складання єдиного кошторису доходів і видатків для підготовки та проведення перших місцевих виборів	У триденний строк із дня сформування нового складу територіальної виборчої комісії	Територіальна виборча комісія
16	Оприлюднення в місцевих друкованих засобах масової інформації відомостей про розмір грошової застави та спеціальний рахунок, на який вона вноситься	Протягом чотирьох днів з дня сформування нового складу комісії	Міська виборча комісія

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
17	Передача Центральній виборчій комісії відомостей про спеціальний рахунок, на який вноситься грошова застава, для розміщення на офіційному веб-сайті Комісії	Невідкладно після відкриття спеціального рахунку	Міська виборча комісія
18	Подання до кожної територіальної виборчої комісії відомостей Державного реєстру виборців про кількість виборців, які проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці	Не пізніше як за сорок днів до дня голосування	Орган ведення Державного реєстру виборців
19	Встановлення розцінок вартості одиниці друкованої площі та одиниці ефірного часу для проведення передвиборної агітації	Не пізніше як за сорок днів до дня голосування	Засоби масової інформації
20	Звернення до Центральної виборчої комісії з клопотанням про дозвіл мати офіційних спостерігачів на перших місцевих виборах	Не пізніше як за сорок днів до дня голосування	Громадська організація, до статутної діяльності якої належать питання виборчого процесу та спостереження за ним, зареєстрована в установленому законом порядку
21	Прийняття рішення про надання дозволу громадській організації мати офіційних спостерігачів на перших місцевих виборах або про відмову в наданні такого дозволу	Не пізніше як на п'ятий день з дня отримання клопотання	Центральна виборча комісія
22	Видача представнику громадської організації копії рішення про надання дозволу мати офіційних спостерігачів або про відмову в наданні такого дозволу	Не пізніше як наступного дня після дня прийняття відповідного рішення	Центральна виборча комісія
23	Утворення одномандатних виборчих округів для проведення перших виборів депутатів сільської, селищної ради	Не пізніше як за тридцять вісім днів до дня голосування	Сільська, селищна виборча комісія
24	Утворення територіальних виборчих округів для проведення перших виборів депутатів міської ради	Не пізніше як за тридцять вісім днів до дня голосування	Міська виборча комісія
25	Передача органу ведення Державного реєстру виборців на паперових носіях та в електронному вигляді рішення про утворення одномандатних, територіальних виборчих округів	Невідкладно після прийняття рішення про утворення відповідних виборчих округів	Територіальна виборча комісія
26	Оприлюднення в місцевих друкованих засобах масової інформації або в інший визначений виборчою комісією спосіб рішення про утворення одномандатних, територіальних виборчих округів	Не пізніше наступного дня після прийняття рішення про утворення відповідних виборчих округів	Територіальна виборча комісія
27	Передача до ЦВК змісту рішення про утворення територіальних виборчих округів	Невідкладно після отримання відповідного рішення	Орган ведення Державного реєстру виборців

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
28	Надсилання до ЦВК на паперових носіях рішення про утворення територіальних виборчих округів		Міська виборча комісія
29	Оприлюднення на офіційному веб-сайті ЦВК змісту рішення про утворення територіальних виборчих округів із зазначенням їх номерів, меж, орієнтовної кількості виборців у кожному виборчому окрузі		Центральна виборча комісія
30	Подання до відповідних територіальних виборчих комісій відомостей щодо зареєстрованих партій та їх місцевих організацій із зазначенням керівників таких партій та місцевих організацій	Не пізніше як за тридцять п'ять днів до дня голосування	Міністерство юстиції України
31	Подання до Центральної виборчої комісії копії рішення вищого керівного органу партії про участь її місцевих організацій у перших місцевих виборах разом з копією статуту партії	Після початку виборчого процесу, але не пізніше як за тридцять п'ять днів до дня голосування	Партії
32	Оприлюднення на офіційному веб-сайті ЦВК переліку партій, якими прийнято рішення про участь їх місцевих організацій у перших місцевих виборах	Не пізніше як за тридцять чотири дні до дня голосування	Центральна виборча комісія
33	Повідомлення у письмовій формі відповідній територіальній виборчій комісії про дату, час і місце проведення зборів (конференції) з метою висування кандидатів у депутати сільської, селищної, міської ради (далі – кандидати в депутати), кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови	Не пізніше як за день до дня проведення зборів (конференції)	Відповідна місцева організація партії
34	Висування кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови на відповідних перших місцевих виборах	Розпочинається за тридцять чотири дні до дня голосування	Місцева організація партії, зареєстрована в установленому законом порядку, громадяни України шляхом самовисування
35	Опублікування в газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр» переліку громадських організацій, яким надано дозвіл мати офіційних спостерігачів на перших місцевих виборах	Не пізніше як за тридцять днів до дня голосування	Центральна виборча комісія

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
36	Подання до територіальної виборчої комісії документів для реєстрації кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови	Закінчується за двадцять чотири дні до дня голосування	Представник місцевої організації партії; кандидат у депутати, висунутий шляхом самовисування; кандидат на посаду сільського, селищного, міського голови, висунутий шляхом самовисування
37	Подання до міської виборчої комісії заяви про відкликання згоди балотуватися кандидатом у депутати міської ради	До прийняття рішення про реєстрацію кандидатів у депутати	Особа, включена до виборчого списку кандидатів у депутати міської ради від місцевої організації партії
38	Повідомлення представника місцевої організації партії про надходження заяви особи, включеної до виборчого списку кандидатів у депутати міської ради цієї місцевої організації партії, про відкликання згоди балотуватися кандидатом у депутати	Не пізніше як у триденний строк з дня отримання відповідної заяви	Відповідна міська виборча комісія
39	Прийняття рішення про реєстрацію кандидата (кандидатів) у депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови або про відмову в реєстрації	Не пізніше як на третій день з дня прийняття заяви про реєстрацію та доданих до неї документів, але не пізніше як за двадцять три дні до дня голосування	Територіальна виборча комісія
40	Надсилання (видача) копії рішення про реєстрацію кандидата (кандидатів) в депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови або про відмову в реєстрації представнику місцевої організації партії, від якої висунуто кандидата (кандидатів), відповідному кандидату або його довірений особі	Не пізніше наступного дня після прийняття відповідного рішення	Територіальна виборча комісія
41	Видача посвідчення кандидата (кандидатів) в депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови (в разі їх реєстрації) представнику місцевої організації партії, від якої висунуто кандидата (кандидатів), відповідному кандидату або його довірений особі	У триденний строк з дня прийняття рішення про реєстрацію	Територіальна виборча комісія

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
42	Передача ЦВК інформації про виборчі списки кандидатів у депутати місцевих організацій партій із зазначенням відомостей про кандидатів у депутати, включених до таких списків, а також відомостей про реєстрацію кандидатів на посаду міського голови в порядку та за формою, встановленими Центральною виборчою комісією	Після закінчення реєстрації, але не пізніше як за двадцять один день до дня голосування	Міська виборча комісія
43	Оприлюднення відомостей про реєстрацію кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови у визначений комісією спосіб	Після закінчення реєстрації, але не пізніше як за двадцять один день до дня голосування	Територіальна виборча комісія
44	Початок передвиборної агітації	З дня, наступного за днем прийняття рішення про реєстрацію кандидата	Місцева організація партії, кандидат у депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидат на посаду голови
45	Подання до територіальної виборчої комісії по одному примірнику кожного друкованого агітаційного матеріалу, виготовленого за рахунок коштів власного виборчого фонду кандидата, а також з використанням обладнання, що йому належить	Не пізніше як через два дні після його виготовлення	Місцева організація партії, кандидат у депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидат на посаду голови
46	Повідомлення відповідній територіальній виборчій комісії про відкриття рахунку виборчого фонду та його реквізити	Не пізніше наступного робочого дня з дня відкриття рахунку виборчого фонду	Установа банку, в якій відкрито рахунок виборчого фонду
47	Подання до відповідної територіальної виборчої комісії заяви про реєстрацію представника місцевої організації партії з правом дорадчого голосу (далі – представник) з доданими до неї документами	Одночасно із заявою про реєстрацію кандидатів у депутати в багатомандатному виборчому окрузі	Місцева організація партії, яка висунула кандидатів у депутати в багатомандатному виборчому окрузі
48	Подання до відповідної територіальної виборчої комісії заяви про реєстрацію уповноважених осіб місцевої організації партії з доданими до неї документами	У будь-який час після реєстрації кандидатів у депутати, включених до виборчого списку місцевої організації партії	Місцева організація партії, яка висунула кандидатів у депутати в багатомандатному виборчому окрузі
49	Реєстрація представника, уповноважених осіб місцевої організації партії та видача посвідчення	Не пізніше трьох днів з дня надходження документів про реєстрацію	Відповідна територіальна виборча комісія

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
50	Звернення до відповідної територіальної виборчої комісії із заявою та іншими документами про відкликання представника чи уповноваженої особи місцевої організації партії та про затвердження іншої кандидатури замість вибулої	У будь-який час до дня голосування	Керівний орган місцевої організації партії, який прийняв рішення про затвердження представника, уповноваженої особи
51	Звернення до відповідної територіальної виборчої комісії із заявою про складення повноважень відповідно представника, уповноваженої особи місцевої організації партії	У будь-який час до дня голосування	Представник, уповноважена особа місцевої організації партії
52	Прийняття рішення про скасування реєстрації представника чи уповноваженої особи місцевої організації партії, кандидати в депутати від якої зареєстровані в багатомандатному виборчому окрузі, та в разі подання документів прийняття рішення про реєстрацію іншої особи представником, уповноваженою особою. Видача копії рішення представнику місцевої організації партії або надсилання на адресу керівного органу відповідної місцевої організації партії	Не пізніше трьох днів з дня надходження відповідної заяви, а напередодні дня голосування – невідкладно	Відповідна територіальна виборча комісія
53	Внесення до відповідної територіальної виборчої комісії подання щодо реєстрації довірених осіб кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови	Після реєстрації відповідного кандидата, але не пізніш як за три дні до дня голосування	Кандидат у депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидат на посаду голови
54	Реєстрація довірених осіб кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови та видача їм посвідчень	Не пізніше трьох днів з дня надходження подання щодо реєстрації довірених осіб	Відповідна територіальна виборча комісія
55	Звернення до територіальної виборчої комісії із заявою про припинення повноважень своїх довірених осіб	У будь-який час до дня голосування	Кандидат у депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидат на посаду голови
56	Звернення до територіальної виборчої комісії із заявою про складення повноважень довіреної особи	У будь-який час	Довірена особа кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду голови

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
57	Прийняття рішення про скасування реєстрації довіреної особи кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови та у разі наявності відповідних документів і дотримання відповідного строку – прийняття рішення про реєстрацію іншої особи довіреною особою. Надсилання (видача) копії рішення кандидату та довірений особі, щодо якої прийнято рішення	Не пізніше трьох днів з дня надходження відповідної заяви, а напередодні дня голосування або у день голосування – невідкладно	Відповідна територіальна виборча комісія
58	Внесення до відповідної районної виборчої комісії подань щодо кандидатур до складу дільничних виборчих комісій	Не пізніш як за двадцять днів до дня голосування	Місцева організація відповідної партії; кандидат у депутати в одномандатному виборчому окрузі; кандидат на посаду голови
59	Інформування відповідних територіальних виборчих комісій про виявлення фактів порушення кандидатами вимог частин четвертої, п'ятої статті 35 Закону	Не пізніш як за дев'ятнадцять днів до дня голосування	Центральна виборча комісія
60	Звернення до територіальної виборчої комісії з письмовою заявою про відмову від балотування	У будь-який час після реєстрації кандидата, але не пізніш як за дев'ятнадцять днів до дня голосування	Кандидат у депутати, кандидат на посаду голови
61	Звернення до територіальної виборчої комісії щодо скасування рішення про реєстрацію кандидата в депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови відповідно до рішення місцевої організації партії	У будь-який час після реєстрації кандидата, але не пізніш як за дев'ятнадцять днів до дня голосування	Місцева організація партії, яка висунула відповідного кандидата
62	Прийняття рішення про скасування реєстрації кандидата в депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови	Не пізніше ніж за вісімнадцять днів до дня голосування	Відповідна територіальна виборча комісія
63	Видача копії рішення про скасування реєстрації кандидата в депутати, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови	Не пізніш як на другий день з дня прийняття рішення про скасування реєстрації кандидата	Відповідна територіальна виборча комісія
64	Надсилання до ЦВК рішення, прийнятого відповідно до частин першої – п'ятої, восьмої статті 47 Закону	Негайно	Відповідна територіальна виборча комісія
65	Затвердження тексту виборчого бюлетеня з виборів депутатів сільської, селищної, міської ради та сільського, селищного, міського голови для голосування у відповідному виборчому окрузі (далі – виборчий бюлетень)	Не пізніш як за сімнадцять днів до дня голосування	Територіальна виборча комісія

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
66	Ознайомлення з текстом виборчого бюлетеня	Протягом двох днів з дня прийняття рішення про затвердження тексту бюлетеня	Суб'єкти відповідного виборчого процесу
67	Повідомлення районній виборчій комісії, яка утворює відповідні дільничні виборчі комісії, про місцезнаходження (адреси) приміщень для дільничних виборчих комісій	Не пізніше як за один день до утворення дільничних виборчих комісій	Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи
68	Проведення жеребкування щодо включення кандидатур до складу дільничних виборчих комісій	Не пізніше як на п'ятий день після закінчення строку внесення подань	Районна виборча комісія
69	Утворення дільничних виборчих комісій	Не пізніше як за п'ятнадцять днів до дня голосування	Районна виборча комісія
70	Оприлюднення рішення про утворення дільничних виборчих комісій з відомостями про їх склад у місцевих засобах масової інформації або в інший спосіб, визначений територіальною виборчою комісією	Не пізніше наступного дня з дня утворення дільничних виборчих комісій	Районна виборча комісія, яка утворила дільничні виборчі комісії
71	Скликання першого засідання дільничної виборчої комісії	Не пізніше як на другий день з дня утворення дільничної виборчої комісії	Голова дільничної виборчої комісії
72	Початок повноважень дільничної виборчої комісії	З моменту складання присяги більшістю від складу дільничної виборчої комісії, визначеного під час її утворення, на засіданні цієї комісії	
73	Подання територіальній виборчій комісії відомостей про кількість виборців, включених до попередніх списків виборців на виборчих дільницях	Після виготовлення попередніх списків виборців	Орган ведення Державного реєстру виборців
74	Передача дільничній виборчій комісії звичайної виборчої дільниці попереднього списку виборців на паперовому носії та виготовлених іменних запрошень	Не пізніше як за тринадцять днів до дня голосування	Орган ведення Державного реєстру виборців
75	Надання попереднього списку виборців на звичайній виборчій дільниці для загального ознайомлення у приміщенні дільничної виборчої комісії	Наступного дня після дня отримання попереднього списку виборців	Дільнична виборча комісія звичайної виборчої дільниці
76	Передача дільничним виборчим комісіям рішення про затвердження тексту виборчого бюлетеня для загального ознайомлення у приміщенні дільничної виборчої комісії	Не пізніше ніж за дванадцять днів до дня голосування	Територіальна виборча комісія

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
77	Визначення кількості виборчих бюлетенів	Не пізніше як за дванадцять днів до дня голосування	Територіальна виборча комісія
78	Подання дільничній виборчій комісії спеціальної виборчої дільниці відомостей щодо громадян України, які згідно із статтею 3 Закону мають право голосу на відповідних місцевих виборах та на день проведення цих виборів перебуватимуть у відповідному стаціонарному закладі охорони здоров'я	Не пізніше як за дванадцять днів до дня голосування	Керівник стаціонарного закладу охорони здоров'я
79	Складання списку виборців на спеціальній виборчій дільниці	Не пізніше як за десять днів до дня голосування	Дільнична виборча комісія спеціальної виборчої дільниці
80	Передача відповідному органу ведення Державного реєстру виборців відомостей про включених до списку виборців на спеціальній виборчій дільниці виборців	Невідкладно після складання списку виборців на спеціальній виборчій дільниці	Дільнична виборча комісія спеціальної виборчої дільниці
81	Надання списку виборців на спеціальній виборчій дільниці для загального ознайомлення у приміщенні дільничної виборчої комісії	Наступного дня після складання списку виборців на спеціальній дільниці	Дільнична виборча комісія спеціальної виборчої дільниці
82	Надсилання або доставка в інший спосіб кожному виборцю іменного запрошення	Не пізніше як за десять днів до дня голосування	Дільнична виборча комісія звичайної виборчої дільниці
83	Подання до ЦВК пропозицій щодо реєстрації офіційних спостерігачів від іноземних держав, міжнародних організацій	Не пізніше як за десять днів до дня голосування	Іноземні держави, міжнародні організації безпосередньо або через Міністерство закордонних справ України
84	Подання розпоряднику коштів накопичувального рахунку виборчого фонду місцевої організації партії проміжного фінансового звіту за період з дня відкриття накопичувального рахунку виборчого фонду до десятого дня до дня голосування	За вісім днів до дня голосування	Розпорядник коштів поточного рахунку виборчого фонду місцевої організації партії
85	Подання до відповідної територіальної виборчої комісії проміжного фінансового звіту за період з дня відкриття накопичувального рахунку виборчого фонду до десятого дня до дня голосування	За п'ять днів до дня голосування	Розпорядник коштів накопичувального рахунку виборчого фонду місцевої організації партії

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
86	Подання до відповідної територіальної виборчої комісії проміжного фінансового звіту про надходження та використання коштів виборчого фонду кандидата за період з дня відкриття поточного рахунку виборчого фонду до десятого дня до дня голосування	Не пізніш як за п'ять днів до дня голосування	Розпорядник коштів поточного рахунку виборчого фонду кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду голови
87	Оприлюднення в місцевих друкованих засобах масової інформації або в іншій визначеній відповідною територіальною виборчою комісією спосіб відомостей проміжного фінансового звіту	Протягом двох днів з дня надходження відповідного звіту	Відповідна територіальна виборча комісія
88	Прийняття рішення про реєстрацію або про відмову в реєстрації офіційних спостерігачів від іноземних держав, міжнародних організацій. Видача зареєстрованим офіційним спостерігачам посвідчень	Не пізніш як за п'ять днів до дня голосування	Центральна виборча комісія
89	Внесення до територіальної виборчої комісії подання про реєстрацію офіційного спостерігача від місцевої організації партії, кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови	Не пізніш як за п'ять днів до дня голосування	Керівний орган місцевої організації партії, відповідний кандидат
90	Внесення до територіальної виборчої комісії подання про реєстрацію офіційного спостерігача від громадської організації	Не пізніш як за п'ять днів до дня голосування	Громадська організація, якій надано дозвіл мати офіційних спостерігачів
91	Прийняття рішення про реєстрацію офіційного спостерігача від місцевої організації партії, кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, громадської організації або про відмову в реєстрації. Видача зареєстрованим офіційним спостерігачам посвідчень	У триденний строк з дня внесення відповідних документів про реєстрацію офіційного спостерігача	Відповідна територіальна виборча комісія
92	Звернення до територіальної виборчої комісії з письмовою заявою про припинення повноважень офіційного спостерігача від місцевої організації партії, кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, громадської організації	У будь-який час	Керівний орган місцевої організації партії, відповідний кандидат, громадська організація

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
93	Звернення до територіальної виборчої комісії із заявою про складення повноважень офіційного спостерігача	У будь-який час	Офіційний спостерігач від місцевої організації партії, кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду голови, громадської організації
94	Прийняття рішення про скасування реєстрації офіційного спостерігача від місцевої організації партії, кандидата в депутати в одномандатному виборчому окрузі, кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, громадської організації	Після отримання відповідної заяви	Відповідна територіальна виборча комісія
95	Забезпечення виготовлення поліграфічним підприємством виборчих бюлетенів	Не пізніше як за п'ять днів до дня голосування	Територіальна виборча комісія
96	Подання до дільничної виборчої комісії звичайної виборчої дільниці або безпосередньо до органу ведення Державного реєстру виборців заяви про уточнення попереднього списку виборців, у тому числі про включення або виключення зі списку себе особисто або інших осіб, а також щодо наявності або відсутності відміток про постійну нездатність виборця самостійно пересуватися	Не пізніше як за п'ять днів до дня голосування	Виборець
97	Розгляд заяви щодо неправильностей у попередньому списку виборців	Протягом одного дня	Дільнична виборча комісія звичайної виборчої дільниці
98	Направлення до відповідного органу ведення Державного реєстру виборців рішення виборчої комісії щодо передачі заяви виборця про уточнення попереднього списку виборців разом з доданими до неї документами (копіями документів)	Невідкладно після прийняття відповідного рішення	Дільнична виборча комісія звичайної виборчої дільниці
99	Видача рішення виборчої комісії щодо передачі до органу ведення Державного реєстру виборців заяви про уточнення попереднього списку виборців особі, яка подала таку заяву, а також надсилання особі, якої це рішення стосується (якщо така особа не є особою, яка подавала заяву)	Не пізніше наступного дня після прийняття відповідного рішення	Дільнична виборча комісія звичайної виборчої дільниці
100	Подання рішення суду про внесення змін до списку виборців до відповідного органу ведення Державного реєстру виборців або до відповідної дільничної виборчої комісії для негайного направлення до такого органу	Не пізніше як за п'ять днів до дня голосування	Виборець

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
101	Отримання в упаковці підприємства-виготовлювача виготовлених виборчих бюлетенів	Не пізніше як за чотири дні до дня голосування	Територіальна виборча комісія
102	Передача дільничним виборчим комісіям виборчих бюлетенів	Не раніше як за три дні до дня голосування	Територіальна виборча комісія
103	Передача до Центральної виборчої комісії копії рішення про внесення змін до виборчого бюлетеня	Невідкладно після прийняття рішення	Відповідна територіальна виборча комісія
104	Подання до дільничної виборчої комісії спеціальної виборчої дільниці заяви про уточнення списку виборців, у тому числі про включення або виключення зі списку себе особисто або інших осіб, а також щодо наявності або відсутності відміток про постійну нездатність виборця самостійно пересуватися	Не пізніше як за два дні до дня голосування	Виборець
105	Передача відповідному органу ведення Державного реєстру виборців повідомлення про включення виборця до списку виборців на спеціальній виборчій дільниці або виключення особи з нього	Невідкладно після внесення змін до списку виборців на спеціальній виборчій дільниці	Дільнична виборча комісія спеціальної виборчої дільниці
106	Передача уточненого списку виборців на паперовому носії дільничній виборчій комісії звичайної виборчої дільниці	Не пізніше як за два дні до дня голосування	Орган ведення Державного реєстру виборців
107	Завершення передвиборної агітації	О 24 годині останньої п'ятниці перед днем голосування	
108	Зняття передвиборних агітаційних матеріалів	З 24 години останньої п'ятниці, що передєдує дню голосування	Відповідні служби місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування
109	Подання (особисто, поштою або через інших осіб) до дільничної виборчої комісії письмової заяви виборця, написаної власноручно, з проханням забезпечити голосування за місцем перебування та довідки медичної установи про стан здоров'я	До 20 години останньої п'ятниці перед днем голосування	Виборець, який тимчасово не здатний пересуватися самостійно
110	Інформування дільничної виборчої комісії про бажання голосувати у приміщенні для голосування	До 12 години останньої суботи перед днем голосування	Виборець (письмово або особисто), стосовно якого у списку виборців зазначено відмітку про постійну нездатність самостійно пересуватися

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
111	Внесення змін та уточнень до списку виборців на підставі рішення суду, повідомлень органу ведення Державного реєстру виборців щодо усунення кратного включення виборця у списку виборців на виборчій дільниці	До 18 години останньої суботи перед днем голосування	Голова або заступник голови та секретар дільничної виборчої комісії звичайної виборчої дільниці
112	Передача відповідному органу ведення Державного реєстру виборців повідомлення про включення виборця до уточненого списку виборців або виключення особи з нього	Невідкладно після внесення змін до уточненого списку виборців	Дільнична виборча комісія звичайної виборчої дільниці
113	Оприлюднення рішення про зміни у складі територіальної, дільничної виборчої комісії	Не пізніше наступного дня після дня прийняття такого рішення, однак не пізніше останнього дня перед днем голосування	Виборча комісія, яка сформувала склад територіальної виборчої комісії, утворила дільничну виборчу комісію
114	Виготовлення витягу із списку виборців	В останній день перед днем голосування	Дільнична виборча комісія
115	Надання витягу із списку виборців для загального ознайомлення у приміщенні дільничної виборчої комісії	Невідкладно після виготовлення (складення) витягу із списку виборців	Дільнична виборча комісія
116	Інформування відповідної територіальної виборчої комісії про кількість виборців, внесених до списку виборців на виборчій дільниці, на момент початку голосування та кількість виборців у витягу із списку виборців для голосування за місцем перебування	Перед початком голосування	Дільнична виборча комісія
117	Передача відповідній територіальній виборчій комісії попередніх відомостей про кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені на момент закінчення голосування	Невідкладно після закінчення голосування, але не пізніше 21 години дня голосування	Дільнична виборча комісія
118	Припинення витрачання коштів з поточних рахунків виборчих фондів	О 18 годині середі після дня голосування	Розпорядник коштів поточного рахунку виборчого фонду
119	Подання розпоряднику коштів накопичувального рахунку виборчого фонду місцевої організації партії остаточного фінансового звіту	Не пізніш як на п'ятий день після дня голосування	Розпорядник коштів поточного рахунку виборчого фонду місцевої організації партії

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
120	Прийняття на підставі складеного протоколу про результати виборів депутатів в одномандатному виборчому окрузі одного з рішень: про визнання депутата обраним у відповідному окрузі, про проведення повторного голосування, про визнання виборів у відповідному окрузі такими, що не відбулися	Не пізніше як на п'ятий день з дня голосування	Сільська, селищна виборча комісія
121	Прийняття на підставі складеного протоколу про результати виборів сільського, селищного, міського голови одного з рішень: про визнання сільського, селищного, міського голови обраним, про проведення повторного голосування, про визнання виборів відповідного сільського, селищного, міського голови такими, що не відбулися	Не пізніше як на п'ятий день з дня голосування	Територіальна виборча комісія
122	Подання до відповідної територіальної виборчої комісії остаточного фінансового звіту про надходження та використання коштів виборчого фонду місцевої організації партії, кандидата	Не пізніше як на сьомий день після дня голосування	Розпорядник коштів накопичувального рахунку виборчого фонду місцевої організації партії. Розпорядник коштів поточного рахунку виборчого фонду кандидата в депутати в одномандатному окрузі, кандидата на посаду голови
123	Оприлюднення в місцевих друкованих засобах масової інформації або в інший, визначений відповідною територіальною виборчою комісією, спосіб відомостей остаточного фінансового звіту	Протягом двох днів з дня надходження відповідного звіту	Відповідна територіальна виборча комісія
124	Установлення результатів виборів у багатомандатному виборчому окрузі та складення протоколу про результати виборів	Не пізніше як на десятий день з дня голосування	Міська виборча комісія
125	Надсилання Центральній виборчій комісії повідомлення про підсумки голосування та результати виборів депутатів сільської, селищної ради, сільського селищного, міського голови в порядку та за формою, встановленими ЦВК	Невідкладно після встановлення результатів виборів	Територіальна виборча комісія
126	Інформування ЦВК, відповідної місцевої ради, виборців, а також органу ведення Державного реєстру виборців про прийняття рішення щодо проведення повторного голосування	Не пізніше як на другий день після прийняття відповідного рішення	Відповідна територіальна виборча комісія

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
127	Публікація у засобах масової інформації або доведення до відома населення в інший спосіб повідомлення про підсумки голосування та результати виборів депутатів сільської, селищної ради, сільського, селищного, міського голови, про обраного депутата, сільського, селищного, міського голову	Не пізніше як на п'ятий день після встановлення результатів виборів	Територіальна виборча комісія
128	Надсилання ЦВК повідомлення про підсумки голосування і результати виборів, рішення про черговість кандидатів у депутати у виборчих списках місцевих організацій партій, які отримали право на участь у розподілі депутатських мандатів, список обраних депутатів у багатомандатному окрузі в порядку та за формою, встановленими ЦВК	Невідкладно після встановлення результатів виборів	Міська виборча комісія
129	Публікація в друкованих засобах масової інформації або доведення до відома населення в інший спосіб повідомлення про підсумки голосування та результати виборів, рішення про черговість кандидатів у депутати у виборчих списках місцевих організацій партій, які отримали право на участь у розподілі депутатських мандатів, список обраних депутатів у багатомандатному окрузі	Не пізніше як на п'ятий день після встановлення результатів виборів	Міська виборча комісія
130	Офіційне оприлюднення результатів місцевих виборів шляхом опублікування у відповідних місцевих друкованих засобах масової інформації	Не пізніше як на п'ятий день з дня встановлення результатів виборів	Територіальна виборча комісія
131	Припинення повноважень дільничної виборчої комісії	Через п'ять днів після дня офіційного оприлюднення результатів виборів	
132	Повернення не використаних територіальною виборчою комісією на підготовку і проведення виборів коштів	Не пізніше як у тижневий строк з дня офіційного оприлюднення результатів виборів	Відповідна територіальна виборча комісія
133	Складання та подання до відповідної місцевої ради фінансового звіту про надходження та використання коштів відповідного місцевого бюджету, передбачених для підготовки та проведення виборів	У десятиденний строк з дня офіційного оприлюднення результатів виборів	Територіальна виборча комісія
134	Закриття рахунку виборчого фонду	На шістнадцятий день після дня офіційного оприлюднення результатів виборів	Установа банку, в якій відкрито рахунок виборчого фонду
135	Інформування відповідної ради про результати виборів	На першому пленарному засіданні відповідної ради	Територіальна виборча комісія

№ з/п	Зміст заходу, визначений Законом України "Про місцеві вибори" (далі – Закон)	Строк виконання заходу	Суб'єкт виконання заходу
136	Передача виборчої та іншої документації до відповідної місцевої державної архівної установи	Після офіційного оприлюднення результатів виборів	Територіальна виборча комісія

№ з/п	Дозвільний орган	Вид дозволу	Правова основа дозвільної діяльності
1	<p>Дозвільні органи - суб'єкти надання адміністративних послуг, їх посадові особи, уповноважені відповідно до закону видавати документи дозвільного характеру: (абзац 2 ч. 1 ст.1)</p> <p>Представницький орган місцевого самоврядування розглядає та приймає на пленарних засіданнях рішення щодо видачі, переформулення, анулювання або відмови у видачі документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності протягом місяця з дня одержання від суб'єкта господарювання відповідної заяви. (абзац 5 ч.1 ст.4-1)</p>	<p>документ дозвільного характеру - дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво, інший документ в електронному вигляді (запис про наявність дозволу, висновок, рішення, погодження, свідоцтва, іншого документа в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань) (абзац 4 ч. 1 ст.1)</p>	<p>Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»</p>
2		<p>Термін "документ дозвільного характеру" вживається у значенні, наведеному у Законі України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності". (ч.2 ст.1)</p>	<p>Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»</p>
3	<p>орган ліцензування - орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України, або уповноважений законом державний колегіальний орган. (Пункт 7 частини першої статті 1) центральний орган виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим місцевий орган профільне міністерство Ради міністрів Автономної Республіки Крим. (ст.9)</p>	<p>ліцензія - запис у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань про рішення органу ліцензування щодо наявності у суб'єкта господарювання права на провадження визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню; (П. 5 ч. 1 ст. 1)</p>	<p>Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»</p>
4	<p>Національний банк України (ст.2)</p>	<p>банківська ліцензія - документ, який видається Національним банком України в порядку і на умовах, визначених у цьому Законі, на підставі якого банки та філії іноземних банків</p>	<p>Закон України «Про банки і банківську діяльність»</p>

		мають право здійснювати банківську діяльність; (ст.2)	
5	<u>Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення</u> (ст.1)	ліцензія на мовлення - документ державного зразка, який видається Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення та засвідчує право ліцензіата відповідно до умов ліцензії здійснювати мовлення, використовувати канали мовлення, мережі мовлення, канали багатоканальних телемереж; ліцензія провайдера програмної послуги - документ державного зразка, який видається Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення та засвідчує право ліцензіата надавати програмні послуги з використанням ресурсу багатоканальних телемереж; (ст.1)	Закон України «Про телебачення і радіомовлення»
6	<u>органи виконавчої влади, уповноважені Кабінетом Міністрів України.</u> (ч.1 ст.3)	ліцензія (спеціальний дозвіл) - документ державного зразка, який засвідчує право суб'єкта господарювання на провадження одного із зазначених у цьому Законі видів діяльності протягом визначеного строку; (ст. 1)	Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»
7	<u>уповноважений орган державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки</u> (ст.1)	4) документи дозвільного характеру - ліцензії, дозволи, у тому числі окремі дозволи, сертифікати про затвердження у разі перевезення радіоактивних матеріалів; 10) ліцензія на провадження діяльності у сфері використання ядерної енергії - документ дозвільного характеру, виданий уповноваженим органом державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки,	Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії»

		що завідчує право ліцензії на провадження діяльності у сфері використання ядерної та енергії за умови забезпечення ядерної та радіаційної безпеки, фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання; (ст.1)	Повітряний Кодекс України
8	<u>Уповноважений орган з питань цивільної авіації (ст.5) керівник уповноваженого органу з питань цивільної авіації (ст.6)</u>	ліцензії на провадження господарської діяльності з надання послуг з перевезення пасажирів та/або вантажів повітряним транспортом, надання прав на експлуатацію повітряних ліній і призначень авіаперевізникам; (п.14 ст.6)	Закон України «Про ветеринарну медицину»
9	<u>державні інспектори ветеринарної медицини або уповноважені чи ліцензовані лікарі ветеринарної медицини (ст.1), (ч.7 ст.7) управління ветеринарної медицини в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, містах обласного значення, районах, державні заклади ветеринарної медицини, регіональні служби державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні та транспорті. (ст. 32)</u>	ветеринарні документи - документи дозвільного характеру, до яких належать міжнародний ветеринарний сертифікат, ветеринарне свідоцтво, ветеринарна картка, ветеринарна довідка та ветеринарно-санітарний паспорт на тварину, видані державними інспекторами ветеринарної медицини або уповноваженими чи ліцензованими лікарями ветеринарної медицини, що підтверджують ветеринарно-санітарний стан тварини, якість та безпечність продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, патологічного матеріалу та кормів; експлуатаційний дозвіл - документ дозвільного характеру, який видається відповідним головним державним інспектором ветеринарної медицини оператору потужностей (об'єктів) на підставі	Закон України «Про ветеринарну медицину»

		<p>перевірки дотримання цими потужностями (об'єктами) ветеринарно-санітарних заходів і технічних регламентів та дозволяє оператору потужностей (об'єкта) здійснювати господарську діяльність згідно із цим Законом; (ст. 1)</p>	<p>Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»</p>
10	<p>Фонд державного майна України спільно з навчальним закладом, на базі якого проводилася підготовка та складався кваліфікаційний іспит, на підставі відповідного рішення Екзаменаційної комісії. (ч. 4 ст. 15)</p>	<p>Кваліфікаційне свідоцтво оціночача (далі - кваліфікаційне свідоцтво) є документом, який підтверджує достатній фаховий рівень підготовки оціночача за програмною базою підготовки для самостійного проведення оцінки майна. (ч. 1 ст. 15)</p>	<p>Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»</p>
11	<p>Місцеві ради несуть відповідальність за стан навколишнього природного середовища на своїй території і в межах своєї компетенції: г) видають (переоформлюють, видають дублікати, анулюють) дозволи на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення у випадках, передбачених законом; (Пункт "г" частини першої статті 15) До компетенції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів належить: г) видача дозволів на викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, на спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства України. (Пункт "г" частини першої статті 20-1) До компетенції органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища у сфері охорони навколишнього природного середовища належить: д) видача дозволів на</p>	<p>дозволи на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення</p> <p>дозволи на викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, на спеціальне використання природних ресурсів</p> <p>дозволи на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів</p>	<p>Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»</p>

	<p>здійснення операцій у сфері поволення з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства; {Пункт "д" частини першої статті 20-3}</p> <p>До компетенції областей, Київської та Севастопольської мських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить: д) видана дозволів на здійснення операцій у сфері поволення з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства; {Пункт "д" частини першої статті 20-4}</p> <p><u>центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин</u> (ст.1)</p> <p><u>державний фітосантарний інспектор</u> (ч.2 ст.29)</p> <p>(ч.2 ст.46)</p>	<p>дозволи на здійснення операцій у сфері поволення з відходами, викиди шкідливих речовин у навколишнє природне середовище, спеціальне використання природних ресурсів</p>	<p>Закон України «Про карантин рослин»</p>
12		<p>карантинний сертифікат - документ, який видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин, та засвідчує фітосантарний стан об'єктів регулювання, що ввозяться та/або ввозяться у карантинну зону, транспортуються територією України; фітосантарний сертифікат - сертифікат, що засвідчує фітосантарний стан об'єктів регулювання; (ст.1)</p>	<p>Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність»</p>
13	<p><u>центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності.</u> (ч.2 ст.18)</p>	<p>свідомство про уповноваження, яке видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері метрології та метрологічної діяльності. (ч.2 ст.18)</p>	<p>Закон України «Про ринок електричної енергії»</p>
14	<p>До повноважень <u>Регулятора на ринку електричної енергії</u> належать:</p> <p>1) ліцензування господарської діяльності у сфері електроенергетики відповідно до вимог цього Закону та контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов</p>	<p>Ліцензія на провадження господарської діяльності з виробництва, передачі, розподілу електричної енергії, постачання електричної енергії споживачу, трейдерської діяльності, здійснення функцій оператора ринку та</p>	<p>Закон України «Про ринок електричної енергії»</p>

15	<p>провадження господарської діяльності (ч. 3 ст. 6)</p> <p>компетентний орган - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів. (ст.1) Головні державні інспектори (ч.3 ст. 9)</p>	<p>гарантованого покупця видається Регулятором у встановленому законодавством порядку (ч. 3 ст. 8).</p> <p>22) експлуатаційний дозвіл - документ дозвільного характеру, який видається компетентним органом операторів ринку харчових продуктів на підставі результатів перевірки відповідності його потужностей вимогам санітарних заходів та дає змогу оператору ринку провадити господарську діяльність з виробництва та/або зберігання харчових продуктів тваринного походження. (ст.1) (п. 8 ч.3 ст. 9)</p>	<p>Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (</p>
16	<p>1. Право на виконання підготовчих робіт (якщо вони не були виконані раніше згідно з повідомленням про початок виконання підготовчих робіт) і будівельних робіт на об'єктах будівництва, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, підключення об'єкта будівництва до інженерних мереж та споруд надається замовнику та генеральному підряднику чи підряднику (якщо будівельні роботи виконуються без залучення субпідрядників) після отримання дозволу на виконання будівельних робіт.</p> <p>2. Дозвіл на виконання будівельних робіт видається органами державного архітектурно-будівельного контролю на безоплатній основі протягом десяти робочих днів з дня реєстрації заяви. (ст. 37)</p> <p>До органів державного архітектурно-будівельного контролю належать: 1) структурні підрозділи з питань державного архітектурно-будівельного контролю Кілівської та</p>	<p>Дозвіл на виконання будівельних робіт (ст. 37)</p>	<p>Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» (</p>

	<p>Севастопольської міських державних адміністрації; 2) виконавчі органи з питань державного архітектурно-будівельного контролю сільських, селищних, міських рад. (ч.2 ст.6)</p>	ліцензія	Закону України «Про основи містобудування»
17	<p><u>До компетенції Кабінету Міністрів України у сфері містобудування належить:</u> - ліцензування видів господарської діяльності з будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідності) належать до об'єктів з середніми та значними наслідками, за переліком видів робіт та в порядку, що визначаються Кабінетом Міністрів України; (абзац одинадцятий частини першої статті 9)</p> <p>До компетенції виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері містобудування належать: надання (отримання, рестрація), відмова у видачі чи анулювання (скасування) документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, здійснення державного архітектурно-будівельного контролю у випадках та відповідно до вимог, встановлених законом; (абзац шостий частини першої статті 14)</p>	ліцензія	Закон України «Про архітектурну діяльність»
18	<p>Господарська діяльність, пов'язана із створенням об'єкта архітектури, підлягає ліцензуванню відповідно до законодавства. Порядок ліцензування господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури, визначається Кабінетом Міністрів України. Органом ліцензування є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду. (Ст. 17)</p>	Ліцензія	Закон України «Про архітектурну діяльність»

19	<p>Рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування про надання дозволу на розробку документації із землеустрою приймається виключно у строки та лише у випадках, передбачених цим Законом та Земельним кодексом України. Зазначене рішення надається безоплатно та має необмежений строк дії. (ч. 2 ст. 22)</p>	<p>дозвіл на розробку документації із землеустрою</p>	<p>Закон України «Про землеустрій»</p>
20	<p>Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, проводить державну екологічну експертизу щодо об'єктів, які стосуються території зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що знаєла радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, та/або рішення щодо затвердження (схвалення) яких приймається Кабінетом Міністрів України. (ст. 13)</p> <p>Рада міністрів Автономної Республіки Крим у порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) приймає рішення про проведення державної екологічної експертизи екологічних ситуацій та діючих об'єктів і комплексів, негативний вплив яких на стан навколишнього природного середовища поширюється за межі одного району; 2) призначає проведення додаткової державної екологічної експертизи зазначених у пункті 1 цієї статті об'єктів екологічної експертизи; 3) вирішує інші питання у галузі екологічної експертизи в межах своєї компетенції. <p>(ст. 22)</p>	<p>Висновок державної екологічної експертизи Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»)</p>	<p>Закон України «Про екологічну експертизу»</p>

21	<p>Місцеві ради в межах відповідної території у порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами:</p> <p>1) приймають рішення і організують у разі необхідності проведення екологічної експертизи; (ст.23)</p> <p>До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин належить:</p> <p>а) проведення державної експертизи землепорядної документації;</p> <p>(п.с.1 ст.15-1)</p> <p>4. Відповідний орган місцевого самоврядування або орган виконавчої влади в місячний термін розглядає клопотання і надає дозвіл підприємствам, установам та організаціям на розробку проекту приватизації земель. (ч. 4 ст. 118)</p> <p>7. Відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність відповідно до повноважень, визначених статтею 122 цього Кодексу, розглядає клопотання у місячний строк і дає дозвіл на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки або надає мотивовану відмову у його наданні. (абзац перший частини сьомої статті 118)</p>	<p>Висновок державної експертизи землепорядної документації щодо об'єктів, які підлягають обов'язковій державній експертизі</p> <p>Закон України Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності</p>	Земельний Кодекс України
22	<p>Державна санітарно-епідеміологічна експертиза проводиться органами державної санітарно-епідеміологічної служби, а в особливо складних випадках - комісіями, що утворюються головним державним санітарним лікарем. (ч.1 ст.12)</p> <p>Висновок щодо результатів державної санітарно-епідеміологічної експертизи затверджується відповідним головним державним санітарним лікарем.</p>	<p>Види господарської діяльності, пов'язані з потенційною небезпечкою для здоров'я людей, підлягають ліцензуванню у випадках, встановлених законом.</p> <p>До ліцензійних умов щодо видів господарської діяльності, провадження яких пов'язане з потенційною небезпечкою для здоров'я людей, обов'язково включаются</p>	Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»

	(ч.5 ст.12)	<p>вимоги щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення (ст. 13) висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи - документ установленної форми, що засвідчує відповідність (невідповідність) об'єкта державної санітарно-епідеміологічної експертизи медичним вимогам безпеки для здоров'я і життя людини, затверджується відповідним головним державним санітарним лікарем і є обов'язковим для виконання власником об'єкта експертизи;</p> <p>(а. 15 ст.1)</p> <p>Закон України Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення</p> <p>Дозвіл на проведення будь-яких діагностичних, експериментальних, випробувальних, вимірвальних робіт на підприємствах, в установах, організаціях, діяльність яких пов'язана з використанням біологічних агентів, хімічної сировини, продукції та речовин з джерелами іонізуючого та неіонізуючого випромінювання і радіоактивних речовин</p> <p>Закон України Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності</p>	
23	<p>Повноваженнями національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, щодо регулювання у сфері користування радіочастотним ресурсом України є:</p> <p>2-¹) контроль за наявністю передбачених законом ліцензій,</p>	<p>висновок щодо електромагнітної сумісності (далі - висновок) - технічний висновок щодо можливості застосування конкретного радіоелектронного засобу у визначених умовах;</p>	Закон України «Про радіочастотний ресурс України»

	<p>інших дозвільних документів у сфері користування радіочастотним ресурсом України;</p> <p>б) встановлення розмірів плати за видачу У/ЦПР документів дозвільного характеру - висновків щодо електромагнітної сумісності, дозволів на експлуатацію радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв; (ст.11)</p> <p>У/ЦПР (Український державний центр радіочастот) приймає рішення про видачу або відмову у видачі дозволу на експлуатацію (ст.43)</p> <p>Генеральним штабом Збройних Сил України:</p> <p>Ввезення з-за кордону радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв спеціального призначення здійснюється в Україні на дозвільній основі. Відповідний дозвіл видається Генеральним штабом Збройних Сил України за наявності такого типу радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв спеціального призначення у резерві радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, що можуть застосовуватися на території України у смугах радіочастот спеціального користування. (ч.3 ст.29)</p> <p>1. Ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України видаються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, суб'єктам господарювання, які користуються радіочастотним ресурсом України для надання телекомунікаційних послуг. (ч.1 ст. 31)</p>	<p>дозвіл на експлуатацію радіоелектронного засобу або випромінювального пристрою (дапі - дозвіл на експлуатацію) - документ, який засвідчує право власника конкретного радіоелектронного засобу або випромінювального пристрою на його експлуатацію протягом визначеного терміну в певних умовах;(а.2,3 ст.1)</p> <p>Ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України (ст.31)</p>	
24	<p>Основними завданнями центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері страхового фонду документалі, с.</p>	<p>Дозвіл на виготовлення документів страхового фонду, виробництво технічних засобів оброблення інформації і</p>	<p>Закон України «Про страховий фонд документалі України»</p>

	здійсненню регуляторних та дозвольно-реєстраційних функцій стосовно юридичних осіб у сфері створення страхового фонду документації України; (ст.6)	технологічного оснащення, що має відповідати вимогам технічного захисту інформації з обмеженим доступом Закон України «Про Перелік документів дозвольного характеру у сфері господарської діяльності»	
25	Дозвіл на прийняття управителем на себе комерційних ризиків, визначених цим Законом, надає відповідний орган, що здійснює нагляд та регулювання діяльності управителя відповідно до розроблених ним нормативно-правових актів (ч. 7 ст. 11) Дозвіл на право здійснення емісії сертифікатів ФОН емітентам надається відповідним уповноваженим органом , до компетенції якого відносяться нагляд та регулювання діяльності емітента у визначеному ним порядку.(ч. 1 ст. 42).	Дозвіл на прийняття управителем на себе комерційних ризиків Дозвіл на право здійснення емісії сертифікатів	Закон України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю»
26	До відання Кабінету Міністрів України у галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів належить: 7) встановлення порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування, днопоглиблювальні роботи, прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду, а також порядку розроблення нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та переліку забруднюючих речовин, скидання яких у водні об'єкти нормується, розроблення та затвердження критеріїв оцінки забруднення підземних горизонтів водних об'єктів; (п. 7 ст. 14) До компетенції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі управління і контролю за використанням і охороною вод	дозвіл на спеціальне водокористування, днопоглиблювальні роботи, прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду, дозвіл на проведення робіт на землях водного фонду у межах прибережних захисних смуг уздовж морів, морських заток і лиманів, у внутрішніх морських водах, лиманах і територіальному морі; видача дозволів на спеціальне водокористування	Водний кодекс України

	<p>та відтворенням водних ресурсів належить.</p> <p>5) видача, анулювання, здійснення переоформлення та видача дублікатів дозволів на проведення робіт на землях водного фонду у межах прибережних захисних смуг уздовж морів, морських заток і лиманів, у внутрішніх морських водах, лиманах і територіальному морі; (п.5 ч.1 Ч. 15¹)</p> <p>До відання центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, в галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів належить:</p> <p>9) видача дозволів на спеціальне водокористування; 9¹) видача, анулювання, здійснення переоформлення та видача дублікатів дозволів на проведення робіт на землях водного фонду (крім проведення робіт на землях водного фонду у межах прибережних захисних смуг уздовж морів, морських заток і лиманів, у внутрішніх морських водах, лиманах і територіальному морі); 9²) видача дозволів на спеціальне водокористування водних об'єктів у зоні відчуження та зоні безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи; (ч.1 ст.16)</p> <p>До відання <u>центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, у галузі управління і контролю за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів</u> належить:</p> <p>1) видача спеціальних дозволів на користування надрами для розробки родовищ підземних вод за погодженням з центральним органом виконавчої влади,</p>	<p>спеціальний дозвіл на користування надрами для розробки родовищ підземних вод</p>	
--	--	--	--

	<p>що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці;(ч.1 ст.17)</p> <p><u>Дозвіл на спеціальне водокористування видається територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства.(ч.2 ст.49)</u></p>		
27	<p>Спеціальні дозволи на користування надрами надаються переважно аукціонів, крім випадків, визначених Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, або Радою міністрів Автономної Республіки Крим щодо розробки родовищ корисних копалин місцевого значення на території Автономної Республіки Крим. Порядок проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами та порядок їх надання встановлюються Кабінетом Міністрів України (ч. 2 ст. 16)</p>	Спеціальні дозволи на користування надрами	Кодекс України «Про надра»
28	<p>Ввезення на митну територію України незареєстрованих пестицидів і агрохімікатів, що використовуються для державних випробувань та наукових досліджень, у науково обтунтованих обсягах здійснюється відповідно до планів державних випробувань і наукових досліджень, а також обробленого ними насінневого (посадкового) матеріалу - за дозволом, що видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.(ч.3 ст.4)</p> <p><u>До компетенції центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони</u></p>	дозвіл на ввезення на митну територію України незареєстрованих пестицидів і агрохімікатів	Закон України «Про пестициди і агрохімікати»

29	<p>завключення природного середовища, у сфері діяльності, пов'язаній з пестицидами і агрохімікатами, належить:</p> <p>видача дозволів на ввезення на митну територію України незаресстрованих пестицидів і агрохімікатів, що використовуються для проведення державних випробувань та наукових досліджень, обробленого ними насінного (садивного) матеріалу, на використання залишків пестицидів і агрохімікатів, терміни ресстрації яких закінчуються (ч.2 ст.16-4)</p> <p>До повноважень Кабінету Міністрів України у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу належить:</p> <p>затвердження порядку встановлення екологічних нормативів, лімітів та видачі відповідних дозволів чи інших документів на право використання об'єктів тваринного світу як природного ресурсу загальнодержавного значення; (ст.12)</p> <p>Спеціальне використання об'єктів тваринного світу здійснюється лише за відповідними дозволами чи іншими документами, що видаються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. (ч.3 ст.17)</p> <p>До повноважень уповноважених центральних органів виконавчої влади у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу належить: розроблення порядку видачі відповідних дозволів чи інших документів на право використання об'єктів тваринного світу, а також забезпечення видачі таких документів на право використання об'єктів тваринного світу, які належать до природних ресурсів загальнодержавного значення.</p> <p>визначення за погодженням із "центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику", вартості відповідних дозволів чи інших</p>	<p>дозвіл на спеціальне використання об'єктів тваринного світу</p>	<p>Закон України «Про тваринний світ»</p>
----	---	--	---

<p>документів на право добування об'єктів тваринного світу; видача відповідних дозволів чи інших документів на право переселення об'єктів тваринного світу, організація роботи з їх шпугного відтворення; (ст.13)</p>	<p>Кабінет Міністрів України: затверджує порядок надання дозволу на транзитне переміщення ГМО через територію України; затверджує порядок проведення державної апробації (випробовувань) ГМО у відкритій системі та отримання дозволу на їх введення; (ст.7) Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища: надає дозволу на вивільнення ГМО у відкритій системі (а.6 ст.9) дозвіл на ввезення продукції, отриманої з використанням ГМО, призначеної для науково-дослідних цілей, надається центральними органами виконавчої влади відповідно до їх повноважень, передбачених статтями 8 - 11-2 цього Закону, в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (ч.2 ст.16)</p>	<p>Зазначено, що дозвіл на транзитне переміщення незареєстрованих в Україні ГМО надається центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. (ч.4 ст.16) Дозволи на ввезення продукції, отриманої з використанням ГМО, призначеної для науково-дослідних цілей; на транзитне переміщення не зареєстрованих в Україні ГМО; на вивільнення ГМО у відкритій системі надаються на безоплатній основі центральними органами виконавчої влади відповідно до їх повноважень, передбачених статтями 8 - 11-2 цього Закону, в порядку,</p>
30	<p>Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів»</p>	<p>дозвіл на транзитне переміщення ГМО через територію України дозволи на вивільнення ГМО у відкритій системі дозвіл на ввезення продукції, отриманої з використанням ГМО</p>

31	<p>встановленому Кабінетом Міністрів України. (ч. 1 ст.19)</p> <p>Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватися після отримання дозволу, виданого суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до другої або третьої групи, обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення. (ч.5 ст.11)</p> <p>Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватися на підставі дозволу, виданого суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до першої групи, суб'єкту господарювання, об'єкт якого знаходиться на території зони відчуження, зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення. (ч. 6 ст.11)</p> <p>Порядок проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та промисля - суб'єктів підприємницької діяльності, які отримали такі дозволи, встановлюється Кабінетом Міністрів України. (ч.13 ст.11)</p>	<p>Закон України «Про охорону атмосферного повітря»</p> <p>дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами</p> <p>дозвіл на діяльність, спрямовану на шугучні зміни стану атмосфери та атмосферних явищ у господарських цілях</p>	
----	--	--	--

	<p>Діяльність, спрямована на штучні зміни стану атмосфери та атмосферних явищ у господарських цілях, може провадитися підприємствами, установами, організаціями та громадянами - суб'єктами підприємницької діяльності тільки за дозволами, виданими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Порядок погодження і видачі дозволів (301-2002-п) встановлюється Кабінетом Міністрів України. (ч. 1 ст. 16)</p>		
32	<p>Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації:</p> <p>5) здійснює розподіл, присвоєння, облік номерного ресурсу, видачу та скасування дозволів, нагляд за використанням номерного ресурсу;</p> <p>8) дає дозвіл операторам, провайдером телекомунікацій на встановлення спеціальних тарифів для інвалідів та соціально незахищених осіб на загальнодоступні телекомунікаційні послуги; (ч.1 ст.18)</p> <p>3. Розподіл, присвоєння та облік номерного ресурсу, видачу і скасування дозволів на його використання, державний нагляд за використанням номерного ресурсу здійснюються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. (ч.3 ст.69)</p>	Дозвіл на використання номерного ресурсу	Закон України «Про телекомунікації»
33	<p>Спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення (крім корисних копалин) здійснюється на підставі дозволів, що видаються місцевими радами за</p>	дозвіл на спеціальне використання природних ресурсів	Закон України «Про природно-заповідний фонд України»

	<p>потоженням з територіальними органами центрального органу виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища. Порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів і встановлення лімітів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення визначається Кабінетом Міністрів України, (ч. 6,7 ст. 9-1)</p>		
34	<p>До повноважень Кабінету Міністрів України у галузі мисливського господарства та полювання належить: встановлення відповідно до цього Закону та інших актів законодавства порядку видачі дозволів на використання мисливських тварин як природного ресурсу загальнодержавного значення; затвердження порядку встановлення лімітів та видачі дозволів на використання мисливських тварин; (ст.5) <u>До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства у галузі мисливського господарства і полювання, належить:</u> видача в установленому порядку дозволів на використання мисливських тварин, що перебувають у державній власності, за винятком тих, що знаходяться на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду; (ст.6-1) Ліцензії видаються мисливцям користувачем мисливських угідь, який отримус їх у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства (ст.17) Селекційний та виробковий діагностичний відділи мисливських тварин для ветеринарно-санітарної експертизи проводяться незалежно від строків мисливського сезону працівниками, уповноваженими</p>	<p>дозвіл на добування - документ (ліцензія, відстрільна картка, дозвіл на селекційний, діагностичний та науковий відстріл), який дає право на добування (в тому числі відлов) дикої тварини (тварин), а також право на використання (транспортування, перенесення, зберігання) продукції полювання;(ст. 1) Добування мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду здійснюється за дозволом - ліцензією або відстрільною картою. (ч.1 ст.17)</p>	<p>Закон України «Про мисливське господарство та полювання»</p>

	<p>здійснювати охорону мисливських угідь, за дозволом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, а в межах території та об'єктів природно-заповідного фонду - за дозволом обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій; за письмовою заявою користувача мисливських угідь.(ч.1 ст.32)</p> <p>Відстріл та відлов перелічених тварин, а також вовка і лисиці не в мисливський сезон або в заборонених для полювання місцях здійснюються мисливцями за дозволом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, а в межах території та об'єктів природно-заповідного фонду - за дозволом обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій; за письмовою заявою користувача мисливських угідь.(ч.2 ст.33)</p> <p>Добування мисливських тварин для наукових цілей, переселення в нові місця перебування, а також збирання пташиних яєць здійснюються протягом року за дозволами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони встановленому ним порядку.(ч.6 ст.33)</p> <p>Користувач мисливських угідь з дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини, має право самостійно реалізовувати зазначену продукцію полювання (у тому числі мисливські трофеї) або здійснювати її переробку за наявності документів, що засвідчують законність її набуття, у порядку, встановленому законодавством.(ч.5 ст.35)</p>		
--	--	--	--

35	<p>До компетенції Кабінету Міністрів України у сфері поведінки з відходами належить:</p> <p>д) затвердження порядку надання дозволів на здійснення операцій у сфері поведінки з відходами; (ч.1 ст.18)</p> <p>До повноважень місцевих державних адміністрацій у сфері поведінки з відходами належить:</p> <p>к) видача дозволів на здійснення операцій у сфері поведінки з відходами терміном на три роки; (ч.1 ст.20)</p> <p>до повноважень обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері поведінки з відходами належить:</p> <p>б) видача відповідно до закону дозволів на здійснення операцій у сфері поведінки з відходами терміном на три роки; (ч.2 ст.20)</p> <p>До повноважень органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища у сфері поведінки з відходами належить:</p> <p>б) видача відповідно до закону дозволів на здійснення операцій у сфері поведінки з відходами терміном на три роки; (ст.20-1)</p>	<p>дозвіл на здійснення операцій у сфері поведінки з відходами</p>	<p>Закон України «Про відходи»</p>
36	<p>1. Ввезення на митну територію України товару, стосовно якого прийнято рішення, що він є об'єктом застосування заходів нагляду або регіонального нагляду за імпортом в Україні, здійснюється у разі подання відповідному органу доходів і зборів України дозволу на імпорт, який видається Міністерством у встановлений ним форми протягом семи робочих днів від дати подання заінтересованим імпортером відповідної заяви за встановленою Міністерством формою. (ч.1 ст.15)</p>	<p>дозвіл на імпорт</p>	<p>Закон України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україні»</p>
37	<p>Короткострокове тимчасове користування лісами для заготівлі другорядних лісових матеріалів, побічних лісових користувань та інших потреб, передбачених шим</p>	<p>Дозвіл на інші види спеціального використання лісових ресурсів Спеціальний дозвіл на заготівлю деревини</p>	<p>Лісовий кодекс України</p>

	<p>Кодексом, здійснюється без вилучення земельних ділянок у власника лісів, постійного лісокористувача на підставі спеціального дозволу, що видається <u>власником лісів</u>, постійним лісокористувачем підприємствам, установам, організаціям, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, іноземним юридичним особам.(ч.6 ст.18)</p> <p>Переведення земельних лісових ділянок до нелісових земель у цілях, пов'язаних з веденням лісового господарства, здійснюється без їх вилучення у постійного лісокористувача з дозволу <u>органу виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, за погодженням з органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, областями, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями.</u> (ст.59)</p> <p>Спеціальне використання лісових ресурсів на виділеній лісовій ділянці проводиться за спеціальним дозволом - лісорубний квиток або лісовий квиток, що видається безоплатно. (ч.1 ст.69)</p> <p>Спеціальний дозвіл на заготівлю деревини в порядку рубок головного користування видається органом виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства. (ч.2 ст.69)</p> <p>Спеціальний дозвіл на інші види спеціального використання лісових ресурсів видається власниками лісів або постійними лісокористувачами. (ч.3 ст.69)</p> <p>У виняткових випадках вирубування насінників і</p>	<p>спеціальний дозвіл - лісорубний квиток або лісовий квиток, що видається безоплатно. (ч.1 ст.69)</p>	
--	---	--	--

	<p>плосових дерев може бути здійснене з дозволу органу виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, а в межах території і об'єктів природно-заповідного фонду – в установленому порядку з дозволу органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища (ч. 6 ст. 70)</p> <p>Вирубування дерев та чагарників, занесених до Червоної книги України, здійснюється в установленому порядку лише з дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища (ч. 7 ст. 70)</p>		
38	<p>До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері охорони культурної спадщини належить:</p> <p>надання дозволу на переміщення (перенесення) пам'ятки національного значення; (ст.4)</p> <p>До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини, належить:</p> <p>8) надання дозволу на переміщення (перенесення) пам'ятки місцевого значення;</p> <p>17) надання дозволів на проведення робіт на пам'ятках національного значення, їхніх територіях та в зонах охорони, на охоронюваних археологічних територіях, в історичних ареалах населених місць;</p> <p>19) надання дозволів на відновлення земляних робіт; (ч.2 ст.5)</p>	<p>дозвіл на переміщення (перенесення) пам'ятки національного значення;</p> <p>дозвіл на переміщення (перенесення) пам'ятки місцевого значення;</p> <p>дозвіл на проведення робіт на пам'ятках національного значення, їхніх територіях та в зонах охорони, на охоронюваних археологічних територіях, в історичних ареалах населених місць</p> <p>дозвіл на відновлення земляних робіт</p> <p>дозвіл на проведення археологічних розкопок;</p>	<p>Закон України «Про охорону культурної спадщини»</p>

	<p>До повноважень органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів охорони культурної спадщини <u>областей, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій</u> відповідно до їхньої компетенції належить:</p> <p>13) надання дозволів на проведення робіт на пам'ятках місцевого значення (крім пам'яток археології), їхніх територіях та в зонах охорони, на щойно виявлених об'єктах культурної спадщини, ресторація дозволів на проведення археологічних розвідок, розкопок;</p> <p>15) надання відповідних дозволів на відновлення земляних робіт; (ч. 1 ст.6)</p> <p>Консервація, реставрація, реабілітація, музєфікація, ремонт, пристосування пам'яток національного значення здійснюються лише за наявності письмового дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини на підставі погодженої з ним науково-проектної документації.</p> <p>Консервація, реставрація, реабілітація, музєфікація, ремонт, пристосування пам'яток місцевого значення здійснюються за наявності письмового дозволу <u>органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим, областей, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій</u> відповідно до їхньої компетенції, на підставі погодженої з ними науково-проектної документації.</p> <p>Проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних робіт на території пам'ятки, охоронюваній археологічній території, в зонах охорони, в історичних ареалах населених місць, а також дослідження решток життєдіяльності людини, що містяться під земною поверхнею, під водою, здійснюються за дозволом центрального органу виконавчої влади, що реалізує</p>	
--	--	--

39	<p>державну політику у сфері охорони культурної спадщини, що видається виконавцю робіт - фізичній особі, і за умови ресестрації цього дозволу у відповідному органі охорони культурної спадщини.</p> <p>Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, видає дозволи на безоплатній основі на підставі висновку експертизи стану охорони праці та безпеки промислового виробництва суб'єкта господарювання, проведеної експертно-технічними центрами, які належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, або незалежними експертними організаціями, які забезпечують науково-технічну підтримку державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці. (ч. 3 ст.21)</p> <p>Порядок видачі дозволів або відмови в їх видачі, переоформлення, видачі дублікатів, анулювання дозволів центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, переліки видів робіт, машин, механізмів та устаткування підвищеної небезпеки, проведення або експлуатація (застосування) яких потребує отримання дозволу, та граничні розміри тарифів на проведення експертизи стану охорони праці та безпеки промислового виробництва суб'єкта господарювання, висновок якої є підставою для видачі дозволів, встановлюються Кабінетом Міністрів України. (ч. 4 ст.21)</p> <p>Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, видає дозволи на початок виконання робіт підвищеної небезпеки та початок експлуатації (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки.(а. 7 ч. 4</p>	<p>дозвіл на початок виконання робіт підвищеної небезпеки та початок експлуатації (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки;</p>	<p>Закон України «Про охорону праці»</p>
----	---	--	--

	<p>розкопок на території пам'ятки, в зонах охорони, на охороняваній археологічній території, в історичних ареалах населених місць, а також на дослідження решток життєдіяльності людини, що містяться під поверхнею та водою;(ч. 2 ст.6)</p> <p>Проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних робіт на території пам'ятки, охоронюваній археологічній території, у зонах охорони, в історичних ареалах населених місць, а також дослідження решток життєдіяльності людини, що містяться під землею поверхнею, під водою, здійснюється за дозволом, виданим центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини. <u>Порядок видачі дозволів визначається Кабінетом Міністрів України (ч. 2 ст.10)</u></p>	<p>охорони, історичних ареалах населених місць, а також на дослідження решток життєдіяльності людини, що містяться під землею поверхнею та водою. (ст.1)</p>	
42	<p>Об'єкти Червоної книги України, надані відповідно до закону з дозволу <u>центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, у приватну власність, розведені (отримані) у штучних умовах від законно набутих у приватну власність об'єктів Червоної книги України, а також ввезені в Україну з-за кордону або набуті в Україні в осіб, які мають право приватної власності на ці об'єкти, є приватною власністю юридичних або фізичних осіб.</u></p> <p>Спеціальне використання (добування, збирання) об'єктів Червоної книги України здійснюється у виняткових випадках лише у наукових і селекційних цілях, у тому числі для розмноження, розселення і розведення у штучно створених умовах, а також для відтворення популяцій за дозволом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, на підставі</p>	<p>дозвіл</p>	<p>Закон України «Про Червоною книгу України»</p>

43	<p>рішення Національної комісії з питань Чорнобильської катастрофи, прийнятих відповідно до її повноважень.</p> <p>Утримання диких тварин у неволі допускається за наявності дозволу, що видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, диких тварин - у "зоопарках", дитячих, освітніх, наукових, санаторно-курортних і оздоровчих закладів - з дозволу відповідного органу за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини.</p> <p>Робота з експериментальними тваринами може проводитися за наявності дозволу на проведення такого виду діяльності, що видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері наукової діяльності.</p> <p>До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ветеринарної медицини, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження належить:</p> <p>видача дозволу на проведення заходів із залученням тварин;</p> <p>До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти і науки, у сфері захисту тварин від жорстокого поводження належать:</p> <p>видача дозволів на проведення наукових експериментів над тваринами;(а. 4 ст.31)</p>	<p>дозвіл на утримання диких тварин у неволі</p> <p>дозвіл на утримання домашніх тварин - у "зоопарках" дитячих, освітніх, наукових, санаторно-курортних і оздоровчих закладів</p> <p>дозвіл на роботу з експериментальними тваринами</p> <p>дозвіл на проведення заходів із залученням тварин</p> <p>дозвіл на проведення наукових експериментів над тваринами;</p>	Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження»
44	<p>Розміщення зовнішньої реклами у населених пунктах</p>	<p>Дозвіл на розміщення зовнішньої реклами у населених пунктах</p>	Закон України «Про рекламу»

	<p>проводиться на підставі дозволів, що надаються виконавчими органами сільських, селищних, міських рад, а поза межами населених пунктів - на підставі дозволів, що надаються обласними державними адміністраціями, а на території Автономної Республіки Крим - Радою міністрів Автономної Республіки Крим, в порядку, встановленому цими органами на підставі типових правил (2067-2003-п), що затверджуються Кабінетом Міністрів України.</p> <p>(ч. 1 ст.16)</p> <p>12. Реклама послуг народної медицини (цілительства) та осіб, які їх надають, дозволяється лише за наявності відповідного спеціального дозволу на заняття народною медициною (цілительством), виданого <u>центральним</u> органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, і повинна містити номер, дату видачі зазначеного дозволу та назву органу, який його видав.</p>	<p>населених пунктах</p> <p>Спеціальний дозвіл на заняття народною медициною (цілительством),</p>	
45	<p>До компетенції Кабінету Міністрів України у сфері дорожнього руху належить:</p> <p>визначення порядку оформлення і видачі погоджень та дозволів, надання інших послуг, пов'язаних із забезпеченням безпеки дорожнього руху, а також визначення розміру плати за оформлення і видачу таких погоджень та дозволів, надання відповідних послуг;</p> <p>До повноважень Національної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху належать:</p> <p>видача в установленому порядку у випадках, передбачених законом, дозволів на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативи(ст. 52-3)</p>	<p>дозвіл на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативи</p>	<p>Закон України «Про дорожній рух»</p>
46	<p>центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та</p>	<p>Спеціальний дозвіл на користування нафтогазовими надрами</p>	<p>Закон України «Про нафту і газ»</p>

	<p><u>раціонального використання надр</u> (ст. 1)</p> <p>Користування нафтогазовими надрами, пошук і розвідка родовищ нафти і газу, їх експлуатація, спорудження та експлуатація підземних сховищ для зберігання нафти і газу здійснюються лише за наявності спеціальних дозволів на користування нафтогазовими надрами, що надаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, на умовах, визначених чинним законодавством. (ч.1 ст.11)</p>	<p>- документ, що видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр і засвідчує право юридичної чи фізичної особи, якій цей документ виданий, на користування нафтогазовими надрами протягом часу, в межах ділянки надр, на умовах, передбачених у цьому документі; (ст.1)</p> <p>На користування нафтогазовими надрами надаються такі види спеціальних дозволів: на геологічне вивчення нафтогазових надр, у тому числі дослідно-промислового розробку родовищ; на геологічне вивчення нафтогазових надр, у тому числі дослідно-промислового розробку родовищ з подальшим видобуванням нафти і газу (промисловою розробкою родовищ); на видобування нафти і газу (промисловою розробку родовищ); на будівництво та експлуатацію підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, у тому числі підземних сховищ нафти чи газу та споруд для захоронення відходів виробництва нафтогазової галузі і супутніх вод. (ч.1 ст.13)</p>	
47	<p>До повноважень <u>центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства</u>, відповідно до покладених на нього завдань належать:</p> <p>видача дозволів, сертифікатів, довідок міжнародного зразка відповідно до вимог міжнародних договорів</p>	<p>дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах);</p> <p>дозвіл на спеціальне використання водних біоресурсів за межами юрисдикції України; форма реєстрації уловів (реєкспорту)</p>	<p>Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів»</p>

	<p>Україні з питань ведення рибного промислу і торгівлі рибою та морепродуктами;(а. 15 ст. 9) видача документів дозвільного характеру у сфері рибного господарства;(а. 38 ст. 9)</p>	<p>антарктичного та пагагонського іклачів; дозвіл на імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори, сертифікати на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, в частині осетрових риб і виробленої з них продукції; підтвердження законності вилучення водних біоресурсів з середовища їх існування та переробки продуктів лову; інші документи дозвільного характеру, передбачені міжнародними договорами України.(ст.23)</p>	
48	<p>2. До повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить: 14) видача дозволу на порушення об'єктів благоустрою у випадках та порядку, передбачених цим Законом (пункт 14 ч. 2 ст. 10). Порушення об'єктів благоустрою, пов'язане з виконанням суб'єктами господарювання земляних та ремонтних робіт, здійснюється на підставі дозволу на порушення об'єктів благоустрою виконавчого органу сільської, селищної, міської ради (далі - дозвіл), крім випадків, встановлених абзацами другим - четвертим частини першої цієї статті. (ч. 1 ст.26-1) 3. Порядок видачі дозволів або відмови в їх видачі, переоформлення, видачі дублікатів, анулювання дозволів затверджується рішенням вищівинної сільської, селищної, міської ради на підставі Типового порядку, затвердженого Кабінетом Міністрів України. (ч. 3 ст.26-1)</p>	<p>дозвіл на порушення об'єктів благоустрою</p>	<p>Закон України «Про благоустрій населених пунктів»</p>

49	<p>Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в інформативній сфері. забезпечує реалізацію цього Закону шляхом видачі (відмови у видачі, переоформлення, видачі дубліката, анулювання) дозволу на ввезення видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або ввозиться з території держави-адресора, тимчасово окупованої території України, на митну територію України (далі – дозвіл). (ч.2 ст.28-1)</p>	<p>дозвіл на ввезення видавничої продукції,</p>	<p>Закон України «Про видавничу справу»</p>
50	<p>Основними обов'язками органу місцевого самоврядування у частині управління функціонуванням і розвитком вулиць і доріг міст та інших населених пунктів є:</p> <p>3) видача дозволів на прокладання нових та ремонт існуючих мереж у межах "червоних ліній" вулиць і доріг міст та інших населених пунктів;</p> <p>7) видача в установленому порядку дозволів на тимчасове припинення руху (ст. 19).</p>	<p>3) видача дозволів на прокладання нових та ремонт існуючих мереж у межах "червоних ліній" вулиць і доріг міст та інших населених пунктів;</p> <p>7) видача в установленому порядку дозволів на тимчасове припинення руху (ст. 19)</p>	<p>Закон України «Про автомобільні дороги»</p>
51	<p>Роботодавці мають право на застосування праці іноземців та осіб без громадянства на території України на підставі дозволу, що видається територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції (ч. 1 ст. 42).</p>	<p>Дозвіл на застосування праці іноземців та осіб без громадянства на території України</p>	<p>Закон України «Про зайнятість населення»</p>
52	<p>До повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій в галузі племенної справи у тваринництві належать: організація видачі сертифікатів племенних</p>	<p>сертифікат племенних (генетичних) ресурсів - документ встановленої форми про походження, продуктивність, тип та інші якості тварин, сперми, ембріонів, яйцеклітин, складений на основі даних офіційного обліку</p>	<p>Закон України «Про племенну справу у тваринництві»</p>

53	<p>(генетичних) ресурсів; (ст. 17)</p> <p>До повноважень державних органів ветеринарної медицини належать:</p> <p>12) надання експлуатаційних дозволів на функціонування потужностей (об'єктів), які використовуються для виробництва, переробки, зберігання та обігу продуктів тваринного походження, субстанцій, кормових добавок, преміксів, кормів тваринного походження, готових кормів, та ведення реєстру таких потужностей (об'єктів); (пункт 12 частини сьомої статті 7)</p> <p>13) призиупнення дії експлуатаційного дозволу або обмеження діяльності потужностей (об'єктів), які використовуються для виробництва, переробки, зберігання та обігу тварин, продуктів тваринного походження, субстанцій, кормових добавок, преміксів, кормів тваринного походження, готових кормів, а також засобів, що використовуються для їх транспортування, у разі порушення операторами ветеринарно-санітарних заходів; (пункт 13 частини сьомої статті 7)</p> <p>Державні інспектори ветеринарної медицини, які здійснюють державний ветеринарно-санітарний нагляд, мають право:</p> <p>8) видавати розпорядження та приписи стосовно призиупнення, закінчення строку дії, повнення і анулювання (скасування) експлуатаційних дозволів та ветеринарних документів; (пункт 8 частини першої статті 13)</p> <p>2. Освітня діяльність провадиться на підставі ліцензії, що видається органом ліцензування відповідно до законодавства:</p> <p>для закладів вищої, післядипломної, фахової передвищої,</p>	<p>продуктивності, офіційної оцінки за типом, (абзац тринадцятий ст.1)</p> <p>ветеринарні документи - документи дозвольного характеру, до яких належать міжнародний ветеринарний сертифікат, ветеринарне свідоцтво, ветеринарна картка, ветеринарна довідка та ветеринарно-санітарний паспорт на тварину, видані державними інспекторами ветеринарної медицини або уповноваженими чи ліцензованими лікарями ветеринарної медицини, що підтверджують ветеринарно-санітарний стан тварини, якість та безпечність продуктів тваринного походження, репродуктивного матеріалу, біологічних продуктів, патологічного матеріалу та кормів (ст. 1);</p> <p>експлуатаційний дозвіл - документ дозвольного характеру, який видається відповідним головним державним інспектором ветеринарної медицини оператору потужностей (об'єктів) на підставі перевірки дотримання цими потужностями (об'єктами) ветеринарно-санітарних заходів і технічних регламентів та дозволяє оператору потужностей (об'єкта) здійснювати господарську діяльність згідно із цим Законом (ст. 1);</p>	<p>Закон України «Про ветеринарну медицину»</p>
54	<p>2. Освітня діяльність провадиться на підставі ліцензії, що видається органом ліцензування відповідно до законодавства:</p> <p>для закладів вищої, післядипломної, фахової передвищої,</p>	<p>ліцензія</p>	<p>Закон України «Про освіту»</p>

	<p>професійної (професійно-технічної) освіти - центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки; для закладів дошкільної та загальної середньої освіти - Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями (ч. 2 ст. 43).</p>		
55	<p>Дозвіл видається Мінприроди за наявності позитивного висновку МОЗ. Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій та органів місцевого самоврядування. (п.2)</p>	<p>Дозвіл - це офіційний документ, який дає право підприємствам, установам, організаціям та громадянам - суб'єктам підприємницької діяльності (далі - суб'єкт господарювання) провадити діяльність, пов'язану із штучними змінами стану атмосфери та атмосферних явищ. (п.1)</p>	<p>Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 301 «Про затвердження Порядку погодження і видачі дозволів на провадження діяльності, пов'язаної із штучними змінами стану атмосфери та атмосферних явищ у господарських цілях»</p>
56	<p>2. Дозволи видаються у разі використання води водних об'єктів: загальнодержавного значення - Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями; місцевого значення - органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами за погодженням із Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською, Севастопольською міськими держадміністраціями.(п.2)</p>	<p>дозвіл на спеціальне водокористування (забір води з водних об'єктів із застосуванням споруд або технічних пристроїв, використання води та скидання у водні об'єкти забруднюючих речовин, включаючи забір води та скидання забруднюючих речовин із зворотними водами із застосуванням каналів). (п.1)</p>	<p>Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 321 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. N 45»</p>
57	<p>7. Дозвіл видається: Держпраш- на виконання робіт підвищеної небезпеки, що зазначені у пунктах 1, 3-5 додатка 2; територіальним органом Держпраці - на виконання робіт підвищеної небезпеки, крім тих, що зазначені в абзаці другому цього пункту, та на експлуатацію (застосування)</p>	<p>дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки (п.1)</p>	<p>Постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 р. № 1107 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію</p>

58	<p>машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, що зазначені у додатку 3. (п.7)</p> <p>Мінагрополітики відповідно до покладених на нього завдань здійснює видачу та скасування відповідних сертифікатів у сфері насінництва та розсадництва; (підпункт 20 пункту 4) видачу дозвільних документів, сертифікатів, ліцензій, передбачених законодавством; (підпункт 21 пункту 4) сертифікацію племінних (генетичних) ресурсів, присвоєння відповідного статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві; (абзац тринадцятий підпункту 21 пункту 4)</p>	<p>дозвільні документи, сертифікати, ліцензії, передбачені законодавством.</p>	<p>(застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки»</p> <p>Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 р. № 1119</p>
59	<p>Держлісгосп відповідно до покладених на нього завдань:</p> <p>11) організовує видачу в установленому порядку спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів; 18) видає в установленому порядку дозволи на використання мисливських тварин, що перебувають у державній власності, за винятком тих, що знаходяться на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду; 28) видає сертифікат про походження лісоматеріалів (Пункт 4)</p>	<p>дозвіл на використання лісових ресурсів</p> <p>дозвіл на використання мисливських тварин</p> <p>сертифікат про походження лісоматеріалів</p>	<p>Положення про Державне агентство лісових ресурсів України (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2014 р. № 521)</p>
60	<p>1. Примусова ліцензія на використання сорту дає право особі, яка її отримувє, використовувати сорт без дозволу володаря патенту. Видавати примусові ліцензії на використання сортів можуть Кабінет Міністрів України і суд. (Частина перша статті 43)</p>	<p>Примусова ліцензія на використання сорту</p>	<p>Закон України «Про охорону прав на сорти рослин»</p>
61	<p>Держгеокадастр відповідно до покладених на нього завдань:</p> <p>25-2) обстежує земельні ділянки, які підлягають рекультивації, та видає спеціальні дозволи на зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок</p>	<p>спеціальні дозволи на зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок</p>	<p>Положення про Державну службу України з питань геології, картографії та кадастру (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України</p>

	<p>відповідно до проєктів, затверджених у встановленому порядку, а також обстежує земельні ділянки, яким запланована шкода внаслідок їх самовільного зайняття, використання не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу; (підпункт 25-2 пункту 4)</p>		<p>від 14 січня 2015 р. № 15)</p>
62	<p>Держпротекторат служб відповідно до покладених на неї завдань;</p> <p>16) у випадках, встановлених законом, видає документи дозвільного характеру, передбачені Законом України “Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності”; (підпункт 16 пункту 4)</p> <p>17) проводить ліцензування господарської діяльності відповідно до закону та здійснює державний контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов; (підпункт 17 пункту 4)</p>	<p>документи дозвільного характеру, ліцензії</p>	<p>Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667)</p>
63	<p>Держрибгосп відповідно до покладених на нього завдань;</p> <p>12) видає дипломи, кваліфікаційні сертифікати та документи про відповідність компанії і суден вимогам Міжнародної конвенції про стандарти підготовки, сертифікації персоналу риболовних суден та несення вахти 1995 року, Міжнародної конвенції з охорони людського життя на морі 1974 року, Міжнародного кодексу з управління безпечною експлуатацією суден і попередження забруднення 1993 року;</p> <p>13) видає свідоцтво про право плавання суден під Державним Прапором України;</p> <p>14) видає дозволи, сертифікати, довідки міжнародного зразка відповідно до вимог міжнародних договорів України з питань ведення рибного промислу і торгівлі рибою та морепродуктами; (підпункт 14 пункту 4)</p> <p>17) видає дозвіл на імпорту та експорт зразків видів дикої</p>	<p>кваліфікаційні сертифікати; свідоцтво про право плавання суден; дозволи, сертифікати, довідки міжнародного зразка, ліцензії</p>	<p>Положення про Державне агентство рибного господарства України (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 895)</p>

	<p>фауни і флори, сертифікати на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, в частині осетрових риб і виробленої з них продукції;</p> <p>29) здійснює ліцензування господарської діяльності, пов'язаної з промисловим виловом риби, крім внутрішніх водойм та річок;</p> <p>43) погоджує видачу дозволів на будівельні, днопоглиблювальні роботи, видобування піску і гравію, прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду (у разі проведення робіт у рибогосподарських водних об'єктах);</p> <p>46) видає документи дозвільного характеру у сфері рибного господарства.</p>		
64	<p>4. МВС відповідно до покладених на нього завдань;</p> <p>34) забезпечує відповідно до законодавства функціонування дозвільної системи;</p> <p>42) дає дозволи на дорожнє перевезення небезпечних вантажів, рух транспортних засобів з надгабаритними, великовантажними вантажами, а також інші документи у сфері безпеки дорожнього руху;</p> <p>52) забезпечує у випадках, передбачених законом, ліцензування окремих видів господарської діяльності;</p>	<p>Дозволи ліцензії</p>	<p>ПОЛОЖЕННЯ про Міністерство внутрішніх справ України (Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 401)</p>
65	<p>МВС</p>	<p>дозволи на виготовлення, придбання, зберігання, обліку, охорону, перевезення і використання предметів, матеріалів і речовин, відкриття підприємств, майстерень і лабораторій</p> <p>(п.9)</p>	<p>ПОЛОЖЕННЯ про дозвільну систему (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 р. N 576)</p>
66	<p>МВС</p>	<p>ліцензія на провадження охоронної діяльності</p>	<p>ЛІЦЕНЗІЙНІ</p>

67	<u>МВС</u>	Ліцензія на виконання під час провадження діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду (далі - зброя, боєприпаси до неї), виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони (далі - спеціальні засоби) та їх продажу.	УМОВИ провадження охоронної діяльності (Постанова Кабінету Міністрів України від 18 листопада 2015 р. № 960)
68	2.3.1. <u>МВС</u> 2.3.3. Територіальні підрозділи поліції	Ліцензія на виконання під час провадження діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду (далі - зброя, боєприпаси до неї), виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу	ЛІЦЕНЗІЙНІ УМОВИ провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу (Постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1000)
		дозволи на придбання, зберігання, перевезення (через митний кордон України, територією України, транзит через територію	Наказ Міністерства внутрішніх справ України 21.08.1998 № 622

		<p>Україні й використання вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, основних частин зброї, холодної зброї, охолощеної зброї, пневматичної зброї, пристроїв та патронів до них; вибухових матеріалів і речовин; на відкриття та функціонування сховищ, складів і баз, де вони зберігаються, стрільських тирів і стрільбищ, мисливсько-спортивних стендів, а також підприємств і майстерень з виготовлення і ремонту вогнепальної та холодної зброї, піротехнічних майстерень, пунктів вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування, магазинів, у яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї, пристроїв та патронів до них (далі - об'єкти дозвільної системи); громадянам - дозволи на придбання, зберігання та носіння вогнепальної мисливської зброї, холодної, охолощеної, пневматичної зброї, пристроїв.</p>	<p>ІНСТРУКЦІЯ про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядками несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів</p>
69	<p>6. Дозвіл видається: уповноваженим підрозділом Національної поліції - у разі виходу за межі України або в Тзду на території України виключно великогабаритними транспортними засобами; уповноваженими підрозділами Національної поліції в областях, м. Києві, а також Автономній Республіці Крим та м. Севастополі - якщо маршрут пролягає в межах Автономної Республіки Крим, області, між областями або між Автономною Республікою Крим, м. Києвом і Севастополем та іншими адміністративно-територіальними одиницями.</p>	<p>дозвіл на участь у дорожньому русі транспортних засобів</p>	<p>ПРАВИЛА проїзду великогабаритних та великогазових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами (Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2001 р. № 30)</p>
70	4. Мініпророди відповідно до покладених на нього завдань.	Ліцензії дозволи	Положення про Міністерство екології та природних ресурсів

	<p>7) проводити ліцензування на провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами, виробництва особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, та здійснює контроль за додержанням суб'єктами господарювання ліцензійних умов;</p> <p>8) видає, анулює, здійснює переоформлення та видачу дублікатів документів дозвільного характеру на: транспортне перевезення небезпечних відходів; ввезення на митну територію України незарєстрованих пестицидів та агрохімікатів, що використовуються для державних випробувань і наукових досліджень, а також обробленого ними насінневого (посадкового) матеріалу;</p> <p>18) видає, анулює, здійснює переоформлення та видачу дублікатів документів дозвільного характеру на: провадження діяльності, пов'язаної із штучними змінами стану атмосфери та атмосферних явищ у господарських цілях;</p> <p>викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для об'єктів першої групи;</p> <p>викиди забруднюючих речовин, для яких не встановлено відповідних нормативів екологічної безпеки для об'єктів першої групи;</p> <p>39) видає, анулює, здійснює переоформлення та видачу дублікатів документів дозвільного характеру на: спеціальне використання об'єктів тваринного світу; спеціальне використання природних рослинних ресурсів; переселення тварин у нові місця перебування, акліматизацію нових для фауни України видів диких тварин, а також на проведення заходів щодо схрещування диких тварин;</p> <p>утримання диких тварин у неволі;</p> <p>імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори.</p>		<p>України (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 січня 2015 р. № 32)</p>
--	--	--	--

71	<p>сертифікатів на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря значених зразків (крім осетрових риб і виробленої з них продукції, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення); спеціальне використання (добування, збирання) об'єктів, які занесені до Червоної книги України; право займатися розведенням у напіввіільних умовах чи в неволі видів тварин, які занесені до Червоної книги України; проведення державних апробацій (випробувань) генетично модифікованих організмів у відкритій системі; вивільнення генетично модифікованих організмів у відкритій системі;</p> <p>транзитне переміщення не зареєстрованих в Україні генетично модифікованих організмів;</p>	<p>Ліцензії, Дозволи, сертифікати</p>	
	<p>4. Державне регулювання відповідно до покладених на нього завдань:</p> <p>14) здійснює в установленому законодавством порядку ліцензування:</p> <ul style="list-style-type: none"> - діяльності експлуатуючої організації на окремому етапі життєвого циклу ядерної установки або сховища для захоронення радіоактивних відходів; - діяльності, пов'язаної із здійсненням персоналом безпосереднього управління реакторною установкою; - діяльності посадових осіб експлуатуючої організації, до службових обов'язків яких належить здійснення організації-розпорядчих функцій, пов'язаних із забезпеченням ядерної та радіаційної безпеки; - діяльності з переробки уранових руд, переробки та збирання радіоактивних відходів, використання джерел іонізуючого випромінювання, виробництва джерел іонізуючого випромінювання, перевезення радіоактивних 		<p>Положення про Державну інспекцію ядерного регулювання України (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 363)</p>

72	<p>матеріалів;</p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовки персоналу для експлуатації ядерної установки (за переліком посад і спеціальностей, визначеним Кабінетом Міністрів України); - підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання; 18) в установленому законодавством порядку видає: <ul style="list-style-type: none"> - дозволу на перевезення радіоактивних матеріалів у разі їх міжнародного перевезення; - сертифікати про затвердження у разі перевезення радіоактивних матеріалів; - окремі дозволу на виконання певних видів робіт чи операцій на етапах будівництва, введення в експлуатацію, експлуатації та зняття з експлуатації ядерної установки, експлуатації та закриття сховища для захоронення радіоактивних відходів; - висновки щодо додержання вимог ядерної та радіаційної безпеки і фізичного захисту в разі експорту, імпорту, тимчасового вивезення, тимчасового ввезення, реекспорту та транспорту радіоактивних матеріалів, що можуть бути використані у створенні ядерної зброї; - дозволу на використання земель і вододій, розташованих у санітарно-захисній зоні ядерної установки, об'єкта, призначеного для поводження з радіоактивними відходами, уранового об'єкта за погодженням з експлуатуючою організацією; <p>3. Основними завданнями Міністерства розв'язку є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3) забезпечення формування: <ul style="list-style-type: none"> державної регуляторної політики, державної політики з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; 	Ліцензії, дозволу		ПОЛОЖЕННЯ про Міністерство економічного розв'язку і торгівлі України (Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. №
----	--	-------------------	--	--

	<p>4. Мінекономрозвитку відповідно до покладених на нього завдань: 174) виконує в установленому законодавством порядку регуляторні та ресестраційно-дозвільні функції у сфері експорту, імпорту товарів (робіт, послуг), здійснює відповідно до законодавства ліцензування експорту, імпорту товарів (робіт, послуг), реекспорту та деяких видів господарської діяльності;</p>		459)
73	<p>4. МЗС відповідно до покладених на нього завдань: 81) опрацює згідно з компетенцією звернення про надання органами державної влади України дозволів на виконання іноземними державними повітряними суднами, які здійснюють перевезення офіційних делегацій, небезпечних вантажів і товарів військового призначення, нерегулярних польотів через повітряний простір України або повітряний простір під відповідальністю України без посадки і з посадкою в аеропортах України; дозволів на заходження іноземних військових кораблів та підводних транспортних засобів у внутрішні води, на рейди та в порти України; дозволів на везення в Україну вогнепальної зброї представниками служб безпеки та охоронцями глав іноземних держав і членів офіційних делегацій таких держав; 82) забезпечує отримання дозволів іноземних держав на використання повітряного простору таких держав та посадки на їх території українських повітряних суден, а також на захід українських кораблів у територіальні води та порти іноземних держав;</p>	<p>дозвіл</p>	<p>ПОЛОЖЕННЯ про Міністерство закордонних справ України (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 281)</p>
74	<p>4. Мінінфраструктури відповідно до покладених на нього завдань: 13) затверджує порядок оформлення і видачі дозволів на поїздки територією іноземних держав під час здійснення перевезень пасажирів</p>	<p>дозвіл</p>	<p>ПОЛОЖЕННЯ про Міністерство інфраструктури України (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2015 р. №</p>

75	<p>і вантажів автомобільним транспортом у міжнародному сполученні, їх обміну та обліку; проведення конкурсу та видачі дозвільних документів Європейської конференції міністрів транспорту, та інших дозволів, передбачених міжнародними договорами України; видачі дозволів суднам під прапорами держав, з якими не укладені міжнародні договори про судноплавство на внутрішніх водних шляхах; оформлення приходу суден у морський порт, видачі дозволу на вихід суден у море та оформлення виходу суден із морського порту (крім суден флоту рибної промисловості); 44) затверджує форму: дозволу на обслуговування автобусних маршрутів і порядок його видачі та анулювання; 46) видає дозвіл на захід у територіальні води України ядерному судну.</p>		460)
	<p>4. <u>Міжкультури</u> відповідно до покладених на нього завдань. 67) видає дозволи на: переміщення (перенесення в інше місце) пам'яток місцевого значення, проведення робіт на пам'ятках національного значення, їх територіях та в зонах охорони, на охоронюваних археологічних територіях, в історичних ареалах населених міськ; проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних робіт у межах території, на якій розташовані архітектурні пам'ятки, та в зонах їх охорони, на охоронюваній археологічній території, в історичних ареалах населених міськ, а також дослідження решток життєдіяльності людини, що містяться під землею</p>	дозвіл	ПОЛОЖЕННЯ про Міністерство культури України (Постанова Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2014 р. № 495)

	<p>поверхню, під волюю, відновлення земляних робіт, зупинених у зв'язку з виявленням знахідки археологічного або історичного характеру. 73) затверджує: форми дозволів на проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних робіт на території, на якій розташовані пам'ятки, та в зонах їх охорони, на охоронюваній археологічній території, в історичних ареалах населених місць, а також дослідження решток життєдіяльності людини, що містяться під земною поверхню, під волюю.</p>	ліцензії	
76	<p>4. Міноборони відповідно до покладених на нього завдань: 46) бере участь у ліцензуванні освітньої діяльності, що провадиться вищими військовими навчальними закладами та військовими навчальними підрозділами вищих навчальних закладів;</p>	ліцензії	<p>Положення про Міністерство оборони України (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 730)</p>
77	<p>4. МОН відповідно до покладених на нього завдань: 44) здійснює в установленому порядку ліцензування освітньої діяльності закладів освіти, а також атестацію професійно-технічних навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування і форми власності (підпункт 44 пункту 4) 44¹) розробляє проект ліцензійних умов і зміни до них та подає їх в установленому порядку Кабінету Міністрів України для затвердження; (підпунктом 44¹ Пункт 4) 44²) здійснює контроль за додержанням ліцензіатами вимог ліцензійних умов та за результатами перевірки приймає рішення;</p>	ліцензії	<p>ПОЛОЖЕННЯ про Міністерство освіти і науки України постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630</p>

78	<p>4. <u>МОЗ</u> відповідно до покладених на нього завдань: 8) у сфері охорони здоров'я: видає спеціальні дозволи фізичним особам – підприємцям на зайняття народною медициною (цілительством); здійсноє: - ліцензування господарської діяльності з медичної практики; 9) у сфері протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням: здійсноє ліцензування господарської діяльності: - з переробки донорської крові та її компонентів, виготовлення з них препаратів, крім діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини; - банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини згідно з переліком, затвердженим МОЗ (діяльність банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини); 10) у сфері створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунологічних препаратів і медичних виробів: затверджує: - порядок здійснення контролю за додержанням ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами;</p>	Спеціальні дозволи ліцензії	<p>ПОЛОЖЕННЯ про Міністерство охорони здоров'я України (Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 267)</p>
79	<p>4. <u>Мінісоплітики</u> відповідно до покладених на нього завдань: 16) здійснює ліцензування діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном та контроль за дотриманням суб'єктами господарювання відповідних ліцензійних умов;</p>	ліцензії	<p>ПОЛОЖЕННЯ про Міністерство соціальної політики України Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 423</p>
80	4. <u>Мініфін</u> відповідно до покладених на нього завдань:	ліцензії	ПОЛОЖЕННЯ

81	<p>76) здійснює ліцензування діяльності суб'єктів господарювання у випадках, передбачених законом;</p> <p>4. Видача дозволів на спеціальне використання природних ресурсів здійснюється:</p> <p>природних ресурсів континентального шельфу й виключної (морської) економічної зони (крім корисних копалин), немисливських видів тварин, природних ресурсів у межах території та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення (крім мисливських тварин), видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України, природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, - органами <u>Мінекорресурсів</u>;</p> <p>корисних копалин, у тому числі тих, що видобуваються на континентальному шельфі, - <u>Мінприроди</u>; ведмедя, кабана, лані, оленів благородного та плямистого, козулі, лося, муфлона, білки, бабака, бобра, внутрі вільної, ондатри, кунінь лісової та кам'яної, норки американської, тхора лісового, а також вовка, лисиці, бродячих собак і котів, срих ворон, сорок, траків не в мисливський сезон або в заборонених для полювання місцях - <u>органами Держкомлісгоспу</u>;</p> <p>вовка, лисиці, бродячих собак і котів, срих ворон, сорок, траків, а також на селекційний та вибірковий діагностичний відстріл мисливських тварин для ветеринарно-санітарної експертизи в межах території та об'єктів природно-заповідного фонду - <u>органами Мінекорресурсів</u>;</p> <p>пернаті дичини, кроля дикого, зайця-русака, снотовидного собаки, вовка та лисиці, а також бродячих</p>	<p>3. Дозвіл на спеціальне використання природних ресурсів - це офіційний документ, який засвідчує право підприємств, установ, організацій, громадян на використання конкретних природних ресурсів у межах затверджених лімітів.</p>	<p>про Міністерство фінансів України (Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375)</p> <p>Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. N 459 «Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах території та об'єктів природно-заповідного фонду і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення»</p>
----	---	--	---

	<p>собак і котів, сірих ворон, сорок, гравів (під час полювання на інші види мисливських тварин) - користувачами мисливських угідь.</p> <p>природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) - місцевими радами за погодженням з органами Мінприроди, а в разі видачі дозволів на використання ресурсів тваринного світу також за погодженням з органами Держкомлісгоспу.</p>		
82	<p>2. Дозволи надаються <u>Держгеонадрами</u> переможцям аукціонів з їх продажу та без проведення аукціонів у випадках, передбачених пунктом 8 цього Порядку, Держгеонадрами, крім корисних копалин місцевого значення на території Автономної Республіки Крим, дозволи на видобування яких надаються <u>Радою міністрів Автономної Республіки Крим</u> згідно із цим Порядком.</p>	<p>дозволи на користування надрами</p> <p>5. Дозволи надаються на такі види користування надрами:</p> <ul style="list-style-type: none"> геологічне вивчення родовищ корисних копалин; геологічне вивчення, в тому числі дослідно-промислово розробка родовищ корисних копалин загальнодержавного значення; видобування корисних копалин; геологічне вивчення нафтогазових надр, у тому числі дослідно-промислово розробка родовищ, з подальшим видобуванням нафти, газу (промислово розробка родовищ); будівництво та експлуатація підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, у тому числі споруд для підземного зберігання нафти, газу та інших речовин і матеріалів, захоронення шкідливих речовин і відходів виробництва, скидання стічних вод. <p>створення геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне, санітарно-оздоровче значення</p>	<p>Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами</p> <p>(Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615)</p>

83	<u>Держрибгентство</u>	(наукові полігони, геологічні заповідники, заказники, пам'ятки природи, лікувальні, оздоровчі заклади тощо): виконання робіт (здійснення діяльності), передбачених угодою про розподіл продукції. (Абзац восьмий пункту 5 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 277 від 06.04.2016)	Порядок видачі дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів за межами юрисдикції України або відмови в його видачі, переоформлення, видачі дубліката та анулювання зазначеного дозволу (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 800)
84	<u>Держрибгентством територіальному органу для здійснення контролю вилову водних біоресурсів для визначення їх стану та запасів, територіальним органом суб'єкту господарювання для здійснення промислового рибальства, вилову водних біоресурсів у науково-дослідних, науково-промислових, дослідно-конструкторських цілях, а також визначення їх санітарно-епідеміологічного стану, меліоративного вилову водних біоресурсів з метою формування їх оптимального видового та вікового складу, вилову водних біоресурсів з метою отримання біологічного матеріалу для штучного відтворення їх запасів та здійснення аквакультури, любительського і спортивного рибальства у водних об'єктах загального користування, що перебуває</u>	2. Дозвіл є документом, який засвідчує право суб'єкта господарювання здійснювати спеціальне використання водних біоресурсів за межами юрисдикції України з дотриманням норм, передбачених міжнародними договорами України, законодавством відповідних іноземних держав або міжнародних організацій з управління рибальством.	Порядок видачі дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) або відмови в його видачі, переоформлення, видачі дубліката та анулювання зазначеного дозволу (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 801)
85	4. Використання водних живих ресурсів здійснюється за	дозвіл на спеціальне використання водних	ПОРЯДОК І УМОВИ

	<p>плату відповідно до законодавства України та за дозволами на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), виданими територіальними органами Держрибдодержавства у межах затверджених Мінагрополітики лімітів.</p>	<p>біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) - офіційний документ, який засвідчує право користування на спеціальне використання визначених водних живих ресурсів на промислових ділянках відповідно до затверджених лімітів та виділених квот;</p>	<p>використання рибних та інших водних живих ресурсів виключної (морської) економічної зони України іноземними юридичними і фізичними особами (Постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 1999 р. N 1490)</p>
--	---	--	---

Наукове видання

*Серія «Наукові доповіді»
Випуск 21*

**ДОБРОВІЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ**

В авторській редакції

Відповідальний за випуск *И. И. Бодрова*

Підписано до друку з оригінал-макета 01.11.2017.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 11,24. Ум. друк. арк. 12,56.
Тираж 200 прим.

Виготовлено у друкарні